

د تدریس اصول او میتود

Teaching Techniques and Methods

میتود یوه یوناني اصطلاح ده چې له Meta او Hodes دوه کلمو څخه اخستل شویده. میتا د دننه، په منځ کې او د دوام مانا گانې لري او د هودس مانا "لاره" ده. په عنعنوي توگه میتود هغه جوته شوې، ډاډمنه او لنډه لاره ده چې خلک پري تللي وي او کولای شي ژر تر ژره ځان ورباندې هدف ته ورسوي.

هر انسان د یو کار د سرته رسولو لپاره ځانگړي هدفونه لري او هغوی ته درسیدلو لپاره ډول ډول لارو او چارو څخه کار اخلي. دا لارې چارې چې د یو هدف د ترلاسه کولو لپاره کارول کیږي، میتود نومېږي. د تدریس میتودونه هم همداسې منطقي او منظمې لارې چارې دي چې ښوونکي دهغې په کارولو سره خپل درسي بهیر په ټولگي کې پرمخ بیايي چې دی او زده کوونکي یې به ډاډمنه، اغیزمنه او آسانه توگه درسي هدفونه ترلاسه کړي. ځیني علما د تدریس میتود په هکله داسې لیکي:

میتود د یوناني Methodus کلمې څخه اخستل شوې چې معنایې اصول، روش او دیوې مسلې دحل کولو لارې چارې دي، یا داچې د ښوونیزو کارونو داجرا کولو له پاره یو سیستماتیک او ثابت دستور او یا ددرس دهر ډول عملیاتو رهنمایي کولو ته میتود وایي. په دی ډول ښه میتود هغه میتود دی چې دزده کړې هدفونو ته ژر او آسانه رسیدل تضمین کړي. او ځینې اثارو کې د تدریس اصول په هکله داسې لیکي:

د تدریس اصول ددو کلمو اصول او تدریس څخه ترکیب شوی دی. د تدریس اصول ددو کلمو اصول او تدریس څخه ترکیب شوی دی. د تدریس اصول ددو کلمو اصول او تدریس څخه ترکیب شوی دی.

اصول داصل د کلمې جمع ده چې درینې، بنسټ، اساس، قاعده او قانون به معني دي، خو به اصطلاح کې دیو لږ قواعدو، مقرراتو او قوانینو څخه عبارت دي

چې دلوړو مقاماتو له خوا د ټولنيزو امورو او مسایلو د تطبيق له پاره وضع کيږي. تدریس په لغت کې درس ورکولو ته وايي او په اصطلاح کې تدریس دزده کونکو د پېژندنې او په فردي او اجتماعي توګه د هغوی له لارښوونې څخه عبارت دي. له دې تعريف څخه داسې نتیجه اخلو چې ښوونکی خپله زده کړه، تجربه او پوهه په منظمه توګه زده کوونکو ته انتقالوي چې د ټولني دغوښتنې سره سم یو سالم او فعال فرد ټولنې ته وړاندې کړي ترڅو په ټولنه کې د خدمت مصدر وګرځي.

د تدریس اساسی هدفونه:

- د ښوونې او روزنې ټاکل شویو هدفونو ته رسیدل.
- د مطلوبو هدفونو د لاس ته راوړلو په خاطر د ټاکل شوي تعلیمي نصاب او پروګرام ترتیب او تنظیم.
- د زده کوونکو د سويې او استعداد په پام کې نیولو سره یو تعلیمي نصاب تطبیقول.
- د عملي او تطبیقي زده کړې له باره ګټور او اغیزمن شرایط برابرول.
- د فردی او ټولنیزو مسؤلیتونو پېژندل.
- د ټاکل شویو هدفونو له مخې د زده کوونکو ارزول.
- د پورتنیو معلوماتونو په لرلو سره د تدریس اصول داسې تعریفوو:

تعریف: د تدریس اصول د یو لړ هغو منظمو، ښوونیزو او روزنیزو فعالیتونو څخه عبارت دي، چې زده کوونکي او ښوونکي دواړه د تدریس هدف ته رسوي. په بل عبارت د تدریس اصول د ښوونکو اوزده کوونکو هغه متقابل عملونه دي چې په ټولګي کې د ښوونیزو او روزنیزو فعالیتونو د سرته رسولو له پاره کارول کيږي د مثال په توګه:

ښوونکي یوه موضوع بیانوي زده کوونکي یې اوري

- ښوونکي سوال کوي زده کوونکي ځواب ورکوي
- ښوونکي هدايت او دنده ورکوي زده کوونکي يې تطبیقوي.
- زده کوونکي پوښتنه کوي ښوونکي يې رهنمائي کوي.
- برسیره پردې د ښوونې او روزنې پوهانو د تدریس اصولو ته لاندې تعریفونه هم ورکړيدي.
- د تدریس اصول یولړ منظمې او معمولې لارې دی چې ښوونکی ورڅخه د تدریس په عملیه کې کار اخلي.
- د تدریس اصول یوه عملي طریقه ده چې هدف ته درسیدلو له پاره ټاکل کیږي.
- دښوونې او روزنې بنیادي لار ښوونو ته د تدریس اصول وایي.
- دزده کړې له پاره دزده کوونکو اماده کول دتدریس اصول دي.
- دتدریس طریقه باید داسې وي چې زده کوونکي به آسانی موضوع درک او په معني او مفهوم یې پوه شي.
- د تدریس په اصول مو یوڅه ځان پوه کړ غواړو چې ددرسي پروگرام سره دزده کړې د میتود او اصول اړیکې ترکتني لاندې ونیسو:
- د تدریس یا زده کړې هدف دداسي لارو او وسایلو برابرول دي چې دهغی به واسطه زده کوونکي وکولای شي مطلوب معلومات ترلاسه کړي. دزده کړې به چارو کې دهر ښوونکي بریالیتوب په ځینو عواملو پوري تړلی دي چې په ښوونکې پورې اړوند عوامل دادي.
- دښوونې او روزنې په اصولو، تخنیکونو او اساساتو پوهیدل.
- په خپله خاصه او اختصاصي رشته کې بشپړه معلومات درلودل.
- په دې پوهیدل چې زده کوونکی ولی، دڅه دپاره او په څه ډول زده کړه کوي او یایې نه کوي.

په واقعیت کې دا درې واړه خواوې یو دبل بشپړونکي اجزاوې دي. په کومه اندازه چې د زده کونکو توجه ښې په همغه اندازه ښايي چې ښوونکي دښوونې او روزنې د اصولو او اساساتو څخه ښه خبر وي.

اوس هغه وخت تیرشوی دی چې یو چا په دښوونځي درسونو څخه یوازې یو څو قاعدې او محدود معلومات حافظي ته سپارل او معینه دوره به یې پای ته ورسوله او په پای کې به دښوونځي څخه فارغ شو.

څرنگه چې په ننۍ نړۍ کې دعلم پرمختګونه او په فنونو او اصولو کې چټک تغیراتو دخلکو په ژوند اثر اچولی، دانسان دژوندانه په هکله یې خاصې او ټولنیزې نوې اړتیاوې رامنځ ته کړي دي چې ددې اړتیاوو دلرې کولولپاره زیات علم، پوهې، بصیرت او مهارت ته اړتیا ده.

دهرښوونکي ډیره مهمه دنده دښوونیز او روزنیز هدفونو تشخیصول دي. تردې، ټولنیز او بشري اړتیاو ته پاملرنه هم دښوونې او روزنې اساسي هدف ټاکي. په دی ترتیب دښوونیزو او روزنیزو هدفونو دتشخیص سره سم دزده کوونکو دهلو ځلو، علتونو او مفهوم مندلو او دښوونکو هلې ځلې نتیجې ته ونه رسیږي یو علت به یې داوي چې خپله هدف تشخیص شوی نه دی.

ددې لپاره چې ښوونکی په خپل ټولګي او زده کوونکو پوره تسلط ولري او دزده کوونکو هڅې او کوښښونه ددرس په وخت کې په سمه لاره برابر کړي، برسیره پردې چې په خپله رشته کې پوره معلومات ولري باید دښوونې او روزنې په اساساتو، او د پوهنې په اساساتو او دتدریس په عمومي او اجتماعي اصولو پوهیږي. ددې معلوماتو په لرلو سره ښوونکی کولای شي ددرس ورکولو دیو مناسب میتود په خوښولو کې دخپل درک او استقلال څخه کار واخلي، خودا استقلال او درک په دي معني ندی چې هر ښوونکي به یې له کوم قید او شرط څخه چې وغواړي، وکړي بلکه دښوونې او روزنې هدف د پرمخ بیولو په وخت کې په هر ورو د مقرراتو او تعهداتو رعایت کوي.

ښوونه او روزنه:

دښوونې او روزنې معني د هغې دهرې برخې څخه كيږي. ښوونه زده کولو، يادلو او ښودلو ته وايي او روزنه دساتلو، لويولو، پاللو او څارنو په معني راغلې ده چې په مجموعه کې ددواړو لفظونو اصطلاحي معني داسې راغلې ده چې ښوونه او روزنه دهغو او کونښنونو هغه مجموعه ده چې دهغي په مرسته د ماشوم وده او تکامل دمهمو اهدافو پرخوا سم او برابرېږي په بل عبارت:

دښوونې او روزنې کلمه Education له لاتينې کلمې څخه اخستل شويده يعنې Education Educare يا Educere. د Education يا Educare معنا روزل، منځته راوړل او پالل دي. په داسې حال کې چې د Educere معنا لارښودنه کول دي. دلومړنۍ معنا څخه مطلب دادی چې ښوونه او روزنه يو بانديني شی دي چې له بهر څخه تحميل کيږي يا له بهر څخه راوړل کيږي، ددوهمي معنا څخه مطلب داخلي وده (رشد) ده. دجان ديوې په نظر ښوونه او روزنه دژوند هغه بهير دی چې دتجربو له پرله پسې جوړښت څخه لاس ته راځي. دده په نظر ښودنه او روزنه په فرد کې دټولو هغو استعدادونو وده ده چې دهغي په مرسته وکولای شي خپل چاپيريال کنترول او خپل مسؤليتونه تر سره کړي. ددې څخه مطلب دادی چې ځينې يې طبيعي استعدادونه لري، دغو استعدادونو ته دټولنې دغوښتنې سره سم بايد وده ورکړشي. ښوونه او روزنه ساکنه پديده نده بلکه دا يوه پرله پسې او دژوند تر پايه پورې دوام لري ژوند ته دراتللو سره سم پيل کيږي. انسان ديلا بيلو تجربو تراغيزې لاندی راځي يو ډول يا بل ډول سلوک زده کوي.

دښوونې او روزنې هدفونه:

ښوونه او روزنه يو داسې تغير او تحول دي چې په زده کونکو کې دښوونکي د لارښوونې او دزده کونکي دهلوځلو په وجه دده په جسمي، ذهني او اخلاقي وده او ټولنيزو کړووکړو کې راځي. داتغير او پرمختگ دده دځانگړي، ټولنيزو

پرمختگونو سبب کيږي او زده کوونکي ته قدرت ورکوي چې خپلې فردې او ټولنيزې اړتياوې لرې کوي.

دښوونې او روزنې له دندو څخه يوه هم داده چې زده کوونکو ته ټولنيز او فرهنگي ارزښتونه ورپيژني، هغه تنظيم او پياوړي کړي او په پای کې دهغوی انتقال راتلونکي نسل ته ورپه ګوته کوي.

ددي معلوماتو په درلودلو سره دښوونې او روزنې اهداف دادي:

- ديو سالم فرد روزل.
- دټولنې ديو مطلوب او ښايسته غړي روزل.
- ديو داسې غړی روزل چې دپانګې په مناسب استعمال وپوهيږي يعنې فرد ته اقتصادي پوهه ورکړي چې اقتصاد ته څنګه پراختيا ورکړي او وکولاي شي، توليدی فعاليتونه په ښه توګه اجرا کړي.
- دبشرپالنې دروحيې سره سم دفرد روزل يعنې دنړيوال او بشرغوښتنې داهدافو سره سم په سوله کې ژوند وکړي او دبشر دښيګڼو له پاره کار وکړي.
- دښوونې او روزنې معنوی هدف دادي چې په سړي کې د دندې پيژندنې احساس پيدا او تقويه شي، ټولنيز او فردي مسؤليتونه قبول کړي، دتعصب څخه ځان وساتي، دنورو حقوقو ته احترام وکړي او قانون ته غاړه کيږدي.

دهيواد اصیل فرهنگ ته پام ساتل:

- ښوونه او روزنه بايد داسې فرد وروزي چې د خپل هيواد ملی فرهنگ او لرغونو ارزښتونو ته پام وکړي او دهغې په ساتنه کې کوښښ وکړي.
- دښوونې او روزنې بل هدف دادی چې يو جوړونکی، مبتکر او سازمان ورکوونکی انسان ټولنې ته وړاندې کوي او په هغه کې دهمکارۍ، متقابلې همدردۍ او مشترک ژوند روحیه پيدا کړي.

دمخه مود تدریس اصول تعریف کړل او دکوم وخت چې بشر دښودلو او تعلیم مسایل پیل کړل نو دمیثود اصول څخه یې کار اخستی دی یعنی پخواهم دتدریس له پاره قوانین وضع شوي او موجود وؤ دضرورت په وخت کې یې ورڅخه کار واخست. اوس دښوونې او روزنې دځینو پوهانو هغه نظریات په لنډ ډول وړاندې کوو چې دښه تدریس په غرض یې په خپل وخت کې مطرح کړيدي.

1. زردشت (600_1000 ق م):

اریانا او ددوي میتود:

اریانا ویجه داریایانو اصلي ټاټوبی دی دوې دمیلااد څخه پخوا د پنځه زره کلونو په شاوخوا کې داریانا ویجه څخه باختر ته مهاجرت وکړ او هلته یې ژوند پیل کړ بیا دنفوسو دزیاتوالي له مخې دهندوکش شمال او جنوب ته وخوځیدل. بلخ داریایانو دهندو اروپایي څانګې د لرغوني مدنیت دمرکز په حیث پیژندل شوی دی. او لیستایي مدینتونو له همدې خاورې څخه سر راپورته کړيدي چې داریایانو دمهاجرتونو سره یوځای په هند او فارس کې منتشر شويدي.

په اریایانو کې نر او ښځه، هلک او انجلۍ یوبرابر وؤ. پلرونو به زامن او میندو به خپلي لونې روزلې چې دایوه مذهبي وجیه وه. اریایان ډیر جنگیالي وؤ ځکه به دجګړې په وخت کې ټولو قبیلو ګډون کوؤ البته دماشوم توب په دوره کې به داروحيه دوې ته ورکول کیدله.

دمیلااد څخه شپږپیړۍ پخوا دویست اسپه یا کستاسپه (دباختر بادشاه) په وخت کې په لرغونی بلخ کې یوداسې سړی پیداشو چې په حکمت کې ډیر معروف وؤ دا شخص زردشت نومیده. بلخي حکیم لومړی دخلکو ژوند ته متوجه شو، هڅه یې وکړه چې دا ژوند دارتیاو سره اړیکې ولري. دزردشت په عقیده په جهان کې دوی قوی دي. یو ډول قوه پاکې اروا ګانې او بل ډول پلټنې ارواګانې دي. چې دپاکو ارواګانو په اهورا مزدا ولاړ وؤ. زردشت اهورا مزدا (دپوهې اوعقل خدای)

دخپل معبود په حیث پیژنی چې مذهبي نظریات یې داستاد په کتاب کی راټول شويدي. دزردشتي مسلک، خلک نیک کارته هڅوي په کار او اراده کې آزادي، ریښتیا او سم کار کول دزردشتي مسلک مهم اساسات دي. دده اخلاقي پرنسپ په دې قاعده ولاړو چې یوازې هغه څوک ښه دي څه چې دځان لپاره نه خوښوي دنورو له پاره یې هم نه خوښوي. ددې نظریاتو له مخې انسان درې مهمې دندې لري.

— یوه دنده داده چې سړی خپل دښمن دوست کړي.

— بله دنده داده چې ناپوهه وپوهوي.

— دریمه دنده داده چې دپلیت سړي څخه پاک سړی جوړ کړي.

همدارنگه وایي چې تقوا ډیر لوي فضیلت دی په گفتار او کردار کې سموالی د اوستاد هداياتو څخه دي.

ددی لپاره چې بریالیتوب موپه برخه شي دزردشت په نظر، انسان باید په ښو صفاتو او فضایلو سنبال شي لکه ریښتیا ویل، عدالت کول، ځان ساتنه، زړورتیا اوحق پیژندنه. او دښوونې او روزنې هدف دادی چې دښو صفاتو سربیره دې ځوانانوته د نیک گفتار، نیک کردار او ښه نیت عادت ورکوي. دزردشت شعار نیک گفتار، نیک پندار او نیک کردار وو.

دتدریس میتود په هکله دهغه څه څخه پوهیدلای شو چې دزردشت دوخت په مدرسو کې تدریس کیدل هماغسې چې په مدرسو کې لیکل او لوستل زده کيږي دزردشتانو په مدرسو کې په ریښتیا ویل، او ښه کار کولو به مشق او زده کیدل. زده کوونکو به تر 16 او 17 کلنۍ پورې ریښتیا ویل، په سمه لار تلل، فرمانبرداری کول، په خوراک او وظیفه کې اعتدال، په زده کړه کې مشق کول اوبیا په ژوند کې ورڅخه کار اخستل دي وروسته دزده کړې دوهم پړاو پیل کیده چې هغه دآس سپرلي، غشي ویشتل، نیزه وهل ښکار کول او په عملي توگه زده کړه کول وه، دا

دواړه نږدې لس کاله وو. دوی به ویل چې اوریدل هیږول، لیدل یادول او کول زده کول دي.

برسیره پردې چې دماشومانو ښوونه او روزنه دموږ او پلار او دکورنۍ دغږو دنده وه چې عموماً به تشکدو(اورپرستی) او درباري ښوونځیو کې ترسره کیده. ماشومان به یې په ښوونځیو کې شاملول کله چې به هلک 7 کلن شو نو هغه به یې هروروه په ښوونځي کې داخلولو. دزده کړې لومړۍ دوره 8 کاله وه. په دې دوره کې په تاریخي قیصې دافسانو سره ګډولې، دفرشتو کارونه، دنیکه ګانو میړانې به دقیصو په ډول زده کوونکو ته ویلې ترڅو په هغوی کې دمیرانې حس پیدا او عبرت ورڅخه واخلي دمالدارۍ او کرنې علم په عملي توګه زده کوونکو ته وربښودل کیده.

2. بلخي ابن سینا:

ابن سینا زموږ دهیواد یولوي نابغه، ستر فیلسوف، مشهور طبیب او پیداګوګ دي چې په 370 هـ ش کال کې زیږیدلی او په 428 هـ کې وفات شويدي. دا لومړنۍ سړی دي چې داسلام دراتللو څخه وروسته دښوونې او روزنې په باب یې نظریات وړاندې کړيدي. دا لومړنی پیداګوګ دي چې دښوونې او روزنې هدف، دښوونې او روزنې او زده کړې میتود، دښوونې او روزنې دتشکیلاتو او سازمان ورکولو، تعلیمي نصاب او درسی مواد په باب یې مهم نظریات وړاندې کړيدي.

دښوونې او روزنې هدف په هکله دی وايي چې دښوونې او روزنې هدف پنځه شیان دي:

ایمان، نیک اخلاق، روغتیا، سواد، هنر او پیشه.

دتدریس د میتود په هکله وايي چې ماشوم له بدو کارو څخه لرې او دښو دوستانو سره یوځای کړي، کله یې تشویق او کله یې تهدید کړي. که چیري ویږول

نتیجه ورنکړې نو باید دتنبیه څخه کار واخستل شي. دماشوم سره دښوونې په وخت کې په معتدل ډول رفتار وشي. داسی وضع اختیار نشي چې ماشوم وویږي. دپوښتنې کولو او توضیحاتو ورکولو جرأت ونلري او نه دومره ملایمت وروښودل شي چې ماشوم زړور شي او زموږ خبرو ته پام ونکړي او یا ارزښت ورنکړي. ښوونکي باید ماشوم وپېژني دهغه طبع وسنجوي او فکر دې وازمائي ترڅووکولای شي په خپل وخت او ځای کې هغه هنر او مسلک ته وهڅوي چې دده داستعداد ذکاوت سره مناسب وي او په راتلونکي کې ددغه هنر او مسلک څخه ګټه واخلي دې وایي هغه څه چې یو ماشوم یې په ښوونځي کې باید زده کړي، قران کریم، شریعات، ژبه او هغه اشعار چې داخلاقو او شریعت د ادابو متضمن وي، ورزش، هنر او مسلک، په دغه وخت کې ماشومانود ورزش ډولونه داوؤ: قدم وهل، توپ بازی، درسي لوبې، تینتته، غیږې نیول، دآس سپرلی، تورې وهل او نور.

3. افلاطون:

یونانیان هغه څوک وؤ چې دماشومانو او ځوانانو روزنې ته یې زیاته توجه کړی وه نو ځکه دمدرسو په جوړولو کې دنورو په پرتله وړاندې دي. دوی په دې مدرسو کې دتدریس له پاره دخاصو میتودونو څخه کار اخیست. دوی به لومړي الفبا، وروسته هیجا او کلمې ورزده کولې بیا به یې په لیکلو او لوستلو پیل کاوه. دښوونځي ښوونکي به یې ګراماتست (Gramatist) بلل. ددوی دتدریس میتود ډیر وچ وؤ چې غالباً به د متروکې، لښتې او نورووسایلو سره یوځای وؤ. ښوونکو به لومړي په لوړ آواز دتورو نومونه ویل او زده کوونکو به تکرارول. دمدرسي دکار وسایل او لوازم ډیر لږ وؤ کتابونه نه پیداکیدل نو زده کوونکو به دیونان دشاعرانو داوږدو شعرونو ټوټې یادولې. افلاطون 428 کاله پخوا په اتن کې زیږیدلي وؤ ده په خپل شخصي یو باغ کې دیوي اکادمي بنسټ کېښود چې د Academus په نامه یې یادوله. ده دروزنې، حکومت داری او ښاري تمدن په باب 27 کتابونه او رسالې

ليکلي دي. دی لومړي فيلسوف دي چې ټولې هلې ځلې يې دښوونې او روزنې له پاره وقف کړيدي. ژان ژاک روسو وايي چې دافلاطون دجمهوريت کتاب ډير ستر فرهنگي کتاب دي چې تر اوسه پورې دښوونې او روزنې په باب ليکل شويدي. دي روزنه داسې تعريفوي:

دشخص روزل بايد داسې وي چې دخپل هوس او گمان څخه دده وجدان دقضاوت په وخت کې مخ وگرځوي او دهغې پرځای دعلم او پوهې پرگاهه ښکلی شي، او هم دپوهې، زړورتيا، ځان ساتني او عدالت څښتن شي.

افلاطون په درس ورکولو کې دسقراط له ميتود څخه چې دافلاطون استاد وو کار اخسته. دسقراط ميتود داسې وو چې ده به ويل زه د خبرو په وخت کې څه شې چاته نه ورزده کوم بلکه دخپلې مور په شان چې دښځو سره به يې دزيږيدنې په وخت کې مرسته کول، زه هم ورسره مرسته کوم خو ښه فکر وزيږوي. بيا نو گورم چې که دهغه فکر ښه وي توصيه ورته کوم چې هغه وساتي او که نه؟ بيا هغه يو بل پوه استاد ته استوم چې ښه فکر ورته ورکړي.

افلاطون وايي چې دولت دروزنې يو سازمان دي. ښوونه او روزنه هغه اغيزناکه وسيله ده چې زما مدار دهغي په مرستې سره کولای شي ديوې ټولنې دغرو طبيعت په سمه لار برابرکړي. که ښوونه او روزنه د انفرادي اشخاصو په لاس ورشې نو تجارتي شکل غوره کوي. په ښوونه او روزنه کې نر او ښځه دواړه په مساوي ډول برخه اخستلي شي. دی وايي چې ښوونه نه بايد داخلاقو په خلاف وي. دولت بايد لومړي ښوونه سانسور او بيا يې دځوانانو په واک کې ورکړي. هغه هندسې او رياضياتو ته زيات اهميت ورکاوه. ده دخپلې اکادمي د دروازي په سر ليکلي وو ((څوک چې په هندسه نه پوهيږي دلته نشي رانوتلای))

4. امام غزالي (1111-1058 هـ)

دمسلمانانو په ډله کې دښوونې اورزنې يو بل عالم او پوه امام غزالي دی، نوموړي 78 اثره په مختلفو موضوعاتو کې ليکلي چې د هغه د آثارو څخه يو مضمون هم د سعادت کيميا ده. دده ځينې اثار چې دښوونې او روزنې په برخه کې دي دښوونې دهدفونو، ميتودونو او نصاب په هکله ليکل شوي او ډيرې انقلابي نظر يې پکې وړاندې کړيدي، او په دې يې تاکيدکړيدي چې ښوونه او روزنه څنگه مسلکي او اختصاصي موضوعاتوته انتقال شي حتي نوموړي په هر مضمون کې دااختصاص په اړه تشويقونکې نظريات وړاندې کړيدي.

ننۍ اصلي موضوع هم په دې کې ده چې په تعليمي نصاب کې دادبياتو دمضمونونو ترڅنگ نور مسلکي، تخنيکي او کرنيز موضوعات څنگه ور داخل شي. دی دښوونې او روزنې دمسألو په هکله دډير لوی بصيرت خاوند وو. دښوونې او روزنې دستونزو په هکله يې دحل ډيرې لارې وړاندې کړيدي. ده دښوونکو او زده کوونکو داپیکو په هکله داسې مفاهيم وړاندې کړي چې نن ورځ دمعاصلو ارواپوهانو له خوا هم توصيه کېږي او دده نظريات په ښکاره ډول دښوونې او روزنې دپوهانو له خوا نن ورځ تائيدېږي.

امام غزالي دزده کړې مضمونونه په دوه کټه گوريو سره ويشي:

1. فرض عين Compulsory (جبري)

2. فرض کفائي Optional (اختياري)

فرض عين هغه علوموته نسبت ورکوي چې زده کړه يې دهر چا لپاره فرض ده لکه په اسلام کې قرآن او خداي باندې ايمان درلودل او ځان پوهول، او فرض کفائي هغه علوموته نسبت ورکوي چې زده کړه يې ديوې علاقه مندی له مخې کېږي لکه فقه، تفسير، حديث، او تخنيکي مهارتونه. دمثال په توگه اوبدل، خياطي، وينستان جوړول، طبابت، کرنه او داسې نور.

امام غزالي دنظري او عملي ښوونې او روزنې دواړه څخه حمايت کوي. دتولد څخه وروسته يوماشوم ته مور او پلار دي. بايد دخپلو ماشومانو لپاره دنقطي او عملي سلوک دښه کولو يوبڼه مرستندوي اوسي.

امام غزالي دپوهې په انتقال کې نر از ښحه دواړه يو شان گڼلي دپوهې او زده کړې انتقال يې ددواړو دنده بللې ده. البته دواړه مکلف دي چې خپل ماشومان ښوکارونوته وهڅوي او له بدوکارونو څخه وژغوري. په زړه پوري خبره ده چې وروسته دغزالي دنظرياتو په شان Rousseau په خپلو ليکنو کې هم ځيني نظريات وړاندې کړيدي. دامام غزالي نظريات له هغه څه څخه لوړ دي چې نن ورځ په معاصره ښوونه او روزنه کې ليدل کيږي. دی وايي چې تدريس بايد په زړه پوري طريقي سره تر سره شي او دا بايد د زده کوونکو، برخه والو په واسطه په زړه پورې شي. داوريدو او ليدو (سمعي او بصري) وسايل داسې وي چې دزده کړې په عمليه کې ډير موثر او گټور تمام شي. ښوونکی بايد دزده کوونکو دسويې برابر له آسان څخه مشکل ته قدم پورته کړي. دښوونکي دتدريس ميتود بايد لکچر، دزده کوونکو برخه اخستل، بحث او دټولگي نظم احتوا کړي او کله چې زده کوونکي زده کړه کوي بايد دمباحثي مهم ټکي ياداشت کړي.

امام غزالي وايي چې په ټولگي کې نظم او ډسپلين نه بايد په زده کوونکو کې ويره رامنځ ته کړي، برعکس د مينې او علاقې فضا رامنځ ته کړي. همدارنگه دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ دصميميت نږدې اړيکې موجودې وي. ښوونکی بايد دزده کوونکو سره د يو مهربانه مشر په توگه چلند وکړي او زده کوونکو ته دښو اخلاقو يوه نمونه دي. دی وايي چې زده کوونکو ته دجزا ورکولو او وهلو څخه ډډه وشي ځکه چې زده کوونکي به له زده کړې څخه زړه تور او بيا ښوونکي ته داحترام په سترگه ونه گوري. دښوونې او روزنې معاصر علما لکه Pestalozzi، Froeble، Montessori او Dewey په همدې نظريه وؤ.

5. جان اموس کامینوس 1592-1672 John Amos Comenius:

کامینوس 148 اثره په بله راوایت 170 اثره لري. دی هم دښوونې او روزنې دښت اېښودونکو څخه شمیرل کېږي. ده دافلاطون څخه ورسته په پېداګوزي کې یو تحول راوستی دي. دی لومړی ښوونکي وؤ او بیا دیوی فرهنگي موسسي مدیر شو. ده (د نوی دیدګتیک) په نامه یو کتاب ولیکه چې په هغې کې دښوونې او روزنې د میتود، فرهنگي سازمانونو اود تعلیمي نصاب په هکله خپل نظریات په څرګند ډول ولیکل دښوونې او روزنې په باب دده دنظریاتو څخه یوه لنډه یادونه کوؤ:

دی وایي چې ښوونه او روزنه داسی یو هنر دي چې افراد او اشخاص دژوندانه لپاره چمتو کوی او وایي چې دېش وروستني هدف ددوامداره خوشحالی لاس ته راوستل دي. دده په نظر مذهبي او اخلاقي فضیلت او پوهه دښوونې او روزنې داساسی هدفونو څخه دي چې په زده کړه کې ترلاسه کېږي.

کامینوس وایي چې زده کړه باید دهغه نظم پر اساس تنظیم شي چې په طبیعت کې موجود وي او زده کوونکي ته د معلوماتو په انتقال کې دمطالبو دپوهولو لپاره ښوونکي باید په لومړۍ مرحله کې ماشوم دشیانو سره په تماس کې کړي او په دوهمه مرحله کې دشیانو دتصویرونو څخه کار واخلي او کوبښن وکړي چې شیان په خپله وروښودل شي تر څو ددوي په خیالاتو کې ځای ونیسي یعني زده کړه دشیانو دحقیقي مشاهدې سره پیل شي نه دشفاهي تعریفاتو او څرګندونو سره.

همدارنگه کامینوس په دې عقیده وؤ چې دتدریس په وخت کې دساده مطالبو څخه مشکلو مطالبو دنږدې څخه لرې ته، دکلي څخه خاصو مطالبوته او دمعلوم څخه نامعلوم خواته ولاړ شي. کامینوس باور درلود چې پوهه ددرې لارو څخه دانسان لاس ته راځي.

— دحواسوله لارې، دذهن اوعقلي قوي له لارې اودالهام له لارې. کله چې دا دري طريقي په متوازن ډول سره يوځاي شي نو انسان ډيره لږه خطا او غلطې کوي. کامينوس زده کوونکي ته دسزا ورکولو په هکله وايي:

سزا يوازي دهغه عواملو او اعمالو په مورد کې ورکړل شې چې داخلاقو پر خلاف وي ترڅو خطا اوگناه دوهم وار تکرار نشي. نه دا چې ددرس دنه ياديدلو په بدله کې. دی په بل ځای کې وايي چې يو شې په دي لحاظ زده نشي چې دی څومره ارزښت لري بلکه په دي لحاظ زده شي چې په ژوند کې څومره گټه ورڅخه اخستلاي شو.

څرنگه چې کامينوس دښوونې او روزنې دلويو پوهانوڅخه گڼل کيږي ده دزده کړې دوره په څلورو برخوويشلې ده:

1. تر شپږکلنۍ پورې چې دا دوره د(مورښوونځي) په نامه ياده شويده.
2. له شپږکلنۍ څخه تر 12 کلنۍ پورې چې دا دوره دعامي مدرسې په نامه ياده شويده.
3. له 12کلنۍ څخه تر 18کلنۍ پورې چې دادميتوسطې مدرسې په نامه ياده شويده.
4. له 18 کلنۍ څخه تر 24 کلنۍ پورې دا داکادمۍ يا پوهنځي په نامه ياده شويده.

دی په دي نظر وؤ چې يوه داسي بين المللي موسسه دې جوړه شي او په هغې کې دې دنړۍ ټول پوهان گډون او څيړنې وکړي او کومې نتيجې چې لاس ته راوړي دنړيوالو غوږوته دې ور ورسول شي، او دنړي دمختلفو هيوادونو ښوونځي دې سره داسې اړيکي ولري لکه دانسان معده چې دوجود داندانونو سره يې لري. يعني هغسي چې معده بدن دغړو له پاره ژوند او انرژي چمتوکوي، داموسسه هم دنورو موسسو له پاره علم او پوهه اماده کړي. دښوونځيو دپروگرامونو په هکله

وايي چې ټول مضمونونه يوله بل سره درسي اړيکې ولري، نه داچې يو له بل څخه جلا وي.

6. ژان ژاک روسو J.J. Rousseau (1712-1778م):

ژان ژاک روسو دژينو په ښار کې زيږيدلى دي. ده داميل په نامه يو اثر ليکلي دی چې دښوونې او روزنې په باب يې ډيرې اغيزمنې مفکورې او نظريې ورکړيدي چې په نړۍ کې دسترو تحولاتو او تغيراتو سبب گرځيدلى دي. دروسو په عقیده په ښوونه او روزنه کې دروزنې هدف دادي چې طبيعي انسان وروزي. ده عقیده درلوده چې انسان په خپل ذات کې پاک او نیک مخلوق دي هيڅ ډول گناه نه لري نو دطبيعي انسان څخه دده مراد دادي چې داسې انسان وروزي چې دهغه پاکې غريزې په طبيعي توگه او دټولنې دبدوکارونو دککړتيا څخه لرې او په امن کې وده وکړي، نو ښوونه او روزنه بايد داسي کار وکړي چې ماشوم په طبيعي او حياتي قوت وروزل شي تر څو نیکمرغه اوسي او ددي ترڅنگ وايي چې ملي او عمومي ښوونه او روزنه بايد ددولت له خوا کنترول شي. روسووايي:

دښوونې او روزنې هدف دادي چې دماشوم قدرت، استقلال او فهم وروزل شي نه دا چې حافظه يې له هغه څه نه ډکه شي چې دی ورباندې نه پوهيږي يعني دي په خپل اثر اميل کې وايي چې ښوونه او روزنه په عمومي ډول او دلومړۍ دورې ښوونه او روزنه په خاص ډول بايد دحوا سوله لارې عملي شي نه دحافظي له لاري ددې کتاب په بل ځاي کې وايي کله چې روح تحول او تکامل کوی نو روزنه هم بايد دروح داتکامل تعقيب کړي او بل نظريې دطبيوت سره توافق کول دي. دی تر 12 کلن عمر پورې يوازی دمورنۍ ژبې په زده کړه باندي تاکيد کوی او دنورو ژبو زده کول گټورنه بولي.

7. هنريخ پستالوزی (1747-1827) Heinrich Pestalozzi

د پستالوزی ټول عمر او ژوند د ښوونې او روزنې په لار کې مبارزه او جگړه وه. دی ښوونکي وؤ او د ژوند تر ورستی سلگۍ پورې ښوونکي پاتې شو. ده د روسو نظریات او عقاید ولوستل او حتا ورباندې مین شو دهغه د نظریاتو په عملي کولو کې یې ډیر زحمتونه وکړل.

د پستالوزي په عقیده د ښوونې او روزنې هدف دادی چې سړې ټولې قواوې په منظم او هراړخیز ډول وروزل شي ترڅو په تدریجې او طبیعي ډول وده وکړي او په پای کې د ښې او پاکې پوهې خاوند شي. دی وايي چې د ښوونې او روزنې په واسطه ناامیدي له منځه ځي او ټولنه اصلاح کېږي نوځکه د عمومي ښوونې او روزنې طرفدار دي.

پستالوزي د تدریس لپاره د یو نوی میتود څخه چې د لومړني میتود Ementa Biling په نامه یادېږي استفاده کوله. ده وویل چې داسې میتود هله مناسب دي چې د زده کوونکو د ودې او تکامل سره توافق ولري. ده په نظر دیو مطلب د زده کړې لپاره دالاندي درې مرحلې ضروري دي.

1. د مشاهده مرحله: ماشوم ته داسې عادت ورکړشي چې دخپل چاپیریال د موجوده شیانو په نسبت کنجکاوي اوښي او هغه په غور سره وگوري.

2. د تجزیې مرحله: په دغه وخت کې چې څه شی مشاهده کوو هغه په وړو وړو اجزاؤ ویشو او بیایي زده کوونکو ته ورښیو.

3. د ترکیب مرحله: د تجزیې کولو څخه وروسته داواړه اجزا بیرته غونډ او ترکیب کړو. پستالوزي وايي ددې له پاره چې د ښوونې او روزنې څخه کار واخستل شي لاندې ټکو ته باید پام واړول شي.

1. د مختلفو حواسو له لارې د مطالبو زده کول.

2. دژبې دزده کړې په وخت کې باید لغات او کلمې داړوند شيانو سره يو ځاي وښودل شي.
 3. په هره موضوع کې دزده کړې په وخت کې له ساده جزء څخه پيل او په تدريجي ډول پيچلې برخو او اجزاو ته ورشي.
 4. دهرې مرحلې په اجرا کې بايد ماشوم ته وخت ورکړ شي چې په نوي مطالبو پوه شي.
 5. دماشوم په روزنه کې ضرورده چې دده شخصيت او اعتبار ته درناوي وشي.
 6. دښوونکي او زده کوونکي اړيکې بايد دمهر او محبت پر بنياد وي.
 7. ټولي لارې چارې بايد دښوونې او روزنې له اهدافو څخه بهر نه شي.
- پستالوژی په ښوونه او روزنه کې ديوې ټولنې لپاره ښوونځي لازم او ضروري بولي نو ځکه دخپل ژوند په دوران کې يې ډير ښوونځي جوړ کړل. دکار دآسانتيا لپاره يې ډير کتابونه وليکل متحرک الفبا يې اختراع کړل. درسمنون او تصويرونو څخه يې استفاده کوله. دکاروسايل هغه څه وو چې دماشومانو په شاوخوا کې موجود وو. دحساب له پاره يې مختلف جدولونه جوړ کړل. داعدادو له پاره يې دجوارو، لوييا، کانو څخه چې محسوسيدل، کار واخست.
- پستالوژی عقیده درلوده چې ماشومانو ته دې هغه مطالب ډير ورزده شي چې عملي جنبه ولري او دمهارتونو په زده کولو کې ورسره مرسته وشي، نوځکه دښوونځي په پروگرامونو کې يې نظري او عملي ښوونې ته ځاي ورکړي وو. دا په دې معني ده چې ده نه يوازي کړنه، باغونې، کورنۍ چارې، خياطي په تعليمي نصاب کې ځاي کړي وو بلکه دهغه په ښوونځيو کې نقاشي، خط، هندسه، حساب، طبيعي علوم، جغرافيه او تاريخ هم تدريس کيدل.

8. هربرت (Herbart 1776-1841م)

دی دخپلي کورنۍ یوازنی اولاد دي چې دخپلي مهرباني مور ترلاس لاندې لوي شويدي ده خووخته ديو شتمن سړي زوي ته درس ورکولو په دي وخت کې وده یو اثر د (دروزي ډیر مهم کار دادي چې نړۍ داخلاقو په لحاظ ورسوي) په نامه دي. او دوه نور معتبر اثاريې د (روزنيزعلم) په نامه اود (دروزيو عقایدو مهم ټکي) په نامه دي. کله چې ده دښوونکي په توگه دنده واخستله دښوونیز او روزنیز مسایلو سره یې زیاته علاقه پیدا او دباحثي لپاره محفلونه جوړکړل او په پای کې ديو ښوونځي په جوړولو بريالي شو. هربرت وايي:

انسان دنيکو کارونو سره تمایل، دکمال پیداکولو سره تکايل، ذخيره سره تمایل او د عدالت او نصاب سره تمایل لري نو هڅه بايد وشي چې په ماشومانو کې دا فضایل څرگند کړای شي.

هربرت هغه لومړنی سړي دي چې دښوونې او روزنې لارې چارې یې د اروا پوهني په اصولو بنا کړيدي. ده عقیده درلوده چې دانسان مغز دزیریدنې په وخت کې خالي او صاف وي کله چې د چاپیریال څخه وار په وار تازه تصورات ور داخلېږي دماشوم مغز ډکوي وروسته دتفکر او قضاوت قدرت پیداکوي. ده دتدریس دمیتود لپاره دالاندې پړاونه پیشنهاد کړل چې دهربرت دمنطقي پړاونو په نامه یادېږي:

1. ځان چمتو کول (Preparation):

په دې پړاو کې ښوونکي هڅه کوي چې ددرس موافق خیالات دزده کوونکي په مغز کې بیدار کړي او په دي وسیله هغه دې ته چمتو کړي چې ننی درس ښه درک کړي. په دې کار کې دتیر درس پوښتنه کوي او یانوی مسایل مطرح کوي چې دنوې درس سره مشابهت او اړیکي ولري.

2. د موضوع وړاندې کول (Presentation):

په دې پړاو کې نوې تجربې او نوی مطلب زده کوونکو ته ورکول کېږي. زده کوونکو ته لارښونه کېږي چې اصلي مطلب ته ورسېږي.

3. یوځای کیدنه (Association):

په دې پړاو کې ښوونکي هڅه کوي هغه نوي مطالب چې زده کوونکو ته یې ورزده کوي ددوي د پخوانیو مطالبو او تجربو سره یوځای کړي ترڅو په دماغ کې یې ځای ونیسي او دا کار هلته امکان لري چې درس تکرار کړي او مشابه اجزا د تیر درس سره بیان او څرگند کړي.

4. عمومیت ورکول (Generalization):

په دې پړاو کې ښوونکي د درس کلي مفاهیم توضیح کوي څه چې یې زده کوونکو ته ویلي دي لنډ او دسته بندي کوي. که پخواني پړاونه په ښه توګه تر سره شوي وي نو داهم په آسانی سره سرته رسېږي.

5. داستعمال ځایونه (Application):

په دې پړاو کې ښوونکي د درس کلي مفاهیمو څخه په مختلفو ځایونو کې کار اخلي ترڅو زده کوونکي دنوي مطلب داستعمال ځایونه وپېژني. دلته ښوونکي شاګردانو ته کورنۍ دنده ورکوي تر څو تمرین وکړي او دنوي درس داستعمال ځایونه ور معلوم شي.*
هر بارت وایي چې په هره تربیتي موسسه کې باید درې عمده مسألو ته پام وشي.

* ښوونکي کولای شي په یو نمونه یې درس کې پورتنۍ پنځه مرحلې تطبیق کړي.

الف: دموستي دنده: په هره روزنيزه موسسه کې بايد د تمدن اساسات او د علومو مقدمات د عمومي اطلاعاتو په نامه ور زده شي او بيا دې تخصصي څانگې ته پام راوگرځول شي.

ب: موسسه دعوامو لپاره: هر څوک يا هره قبيله او دسته چې وغواړي خپل اولادونه پکې شامل کړي کوم ممانعت ونلري.

ج: دروزنيزي موسسي حقوق او ټولنيز مسايل: د زده کوونکو د يوځاي کيد و د دوی اړيکو څخه چې د يو بل سره يې لږ او بيا يې د ښوونځي د کارمندانو سره لري ټولنيز او حقوقي مسايل پيدا کړي. البته دروزنې اخلاقي هدف هم بايد په پام کې ونیول شي.

په ښوونه او روزنه کې هريارت د ښوونکي شخصيت او کړه وړونه د هر څه نه زيات اهميت ورکوي ځکه چې د ښوونکو اخلاقي اغيزې پر زده کوونکو زياتې دي او زده کوونکو ته ښه لارښود او الهام ورکونکي دي.

هريارت وايي چې د ښوونځيو پروگرامونه د طبيعت او ټولنې څخه الهام اخلي او هم وايي چې د لارو په واسطه کولاي شود ماشومانو مينه او علاقه د علم او پوهې په نسبت پيدا کړو هغه لارې يوه دازمينست او تجربو لارده چې موږ د طبيعت او چاپيريال څخه خبروي او بله دنورو سره د کړو وړو لارده چې د اهم دپوهې د زده کولو محرک او مشوق دي. همدا علت دی چې د ماشوم زړه به يا د مطالبو او مفاهيمو سره تړلي وي او د ټولنې افرادو او اشخاصو ته متوجه وي، نو په دې وسيله ويلاي شو چې د ښوونځي تعليمي نصاب بايد دوه جنبي ولري لومړۍ برخه کې بايد علمي مواد وي لکه طبيعي علوم، لاسي کارونه او فني زده کړه. دوهمه برخه کې بايد تاريخي مواد وي لکه د ادبياتو تاريخ، ژبه او ښکلي هنرونه.

د تدریس د اصولو اهمیت:

ټول ښوونکي او تدریس کوونکي باید په دې پوه شي چې د تدریس لپاره یوه واحد لار نشته بلکه ډیرې طریقي او لارې موجودې دي چې ښوونکي کولای شي په مختلفو وختونو کې د موضوع مضمون په اړوند ورڅخه کار واخلي. تدریس یو ډول فن او مهارت دی چې تر ممکن حده هڅه کوي چې دهغه د تدریس لاره په زړه پورې او جالبه شي.

ټول هغه ښوونکي چې روزل کېږي یا روزل شوي دي، ضرورت لري چې د تدریس د ټولو لارو چارو څخه باخبره اوسي او په دې پوه شي چې ولې د تدریس په مختلفو اصولو او لارو باندې تاکید کېږي. د تدریس په اصولو کې کوم راز پټ ندی بلکه د تدریس اصول د پوهې د لاس ته راوړلو یوه طریقه ده چې ښوونکي دخپلو مهارتونو څخه په استفاده ورڅخه کار اخلي چې ددې ارزښتونو درلودونکي دي.

1. د تدریس اصول یو ګټور کار دی نوکه دهغي څخه کار واخستل شي په درس کې بي نظمي وارخطايي او هرج و مرج منځ ته نه راځي. همدارنګه د تدریس اصول ښوونکي سره د درسي موادو او درسي پلان په جوړولو کې مرسته کوي.

2. د تدریس اصول دوخت او انرژي د ضایع کیدو مخه نیسي.

3. کله چې د تدریس د مناسبو او ښو لارو چارو څخه کار واخستل شي ښوونکي کولای شي د زده کوونکو علاقه او توجه په تدریس کې جلب کړي.

4. د تدریس اصول زده کوونکو لپاره داغیزمنې زده کړې سبب ګرځي.

د تدریس اصول دیادو شوو ارزښتونو او اهمیت سربیره یو ډول قاعدې هم لري چې په لاندې ډول تشریح کېږي:

ځینې قاعدې چې ښوونکو سره په تدریس کې مرسته کوي داسې قاعدې دي چې د امسا په ډول ورڅخه استفاده کېږي خو ښوونکي په دې باید پوه شي او دخاي سره فیصله وکړي چې څه وخت، څنګه او څه ډول دهغي څخه پیروي وکړي. د اقواعد عبارت دی له:

1. له معلوم څخه مجهول ته پیل کول: ښوونکی باید له هغه څه څخه تدریس پیل کړي چې زده کوونکي ورباندې پوهیږي.
2. واقعي او معینې موضوع څخه و غیر واقعي او مجردې موضوع ته تلل: ښوونکي باید دهغه معینې او واقعي موضوع څخه پیل وکړي چې زده کوونکي ورسره اشنایي ولري.
3. له آسانه څخه مشکل ته: ښوونکی باید له آسانې موضوع څخه پیل او ورو ورو مشکلي مرحلي ورباندې زیاتې کړي.
4. له ساده څخه مغلق ته تلل: ښوونکي مخکي له دې چې مغلقې او پیچلې موضوعاتو باندې کار پیل کړي لومړي باید ساده او بسیطو شیانو باندې کار وکړي یعنې له آسان یا ساده څخه شروع او ورو ورو مغلقو موضوعاتو ته ولاړ شي.

په ټولګي کې نظم او اداره

څرګنده ده چې هر کار په مساعدو شرایطو او خاص نظم کې په ښه توګه پرمخ ځي. ښوونه او روزنه چې د ښوونیزو غوښتنو لومړنۍ ضرورت دېش په ژوندانه کې قبول شويدي حتا نظم او دسپلین ته ضرورت لري او دانظم ایجابوي چې دغه تصمیم ونیول شي. یعنې دښوونې او روزنې په پروسه کې ستونزې دمنځه ولاړې شي او په کمي او کيفي ډول هدف ته درسیډو په لور تدریس ترسره شي. لازم دي چې ددي فرصت دلاس ته راوړلو لپاره دنظم، ادارې او ټولګې دترتیب په هکله یوڅه معلومات ترلاسه کړو:

نظم په لغت کې ترتیبولو او یو قافیه لرونکي موزون کلام دي چې دنشر خلاف دي دسپلین په انګریزي ژبه کې دانضباط، انتظام، ترتیب او دقاعدې او انضباط لاندې راوستوته وایي.

دښوونې او روزنې په اصطلاح کې نظم او دسپلین وضع او حالت تشریح کوي چې ښوونکي یې په ټولګي کې دتدریس لپاره یوه مقررې یا خاصه قاعده په کار وړي چې دهغې په واسطه زده کوونکي یوښه نظم اودسپلین لاندې راوړي. په دی ډول هر ښوونکي په ټولګي کې دیو شخص او معین دسپلین درلودونکي دي ترڅو زده کوونکي اوپه خپله ښوونکي دهغې سره سم عمل وکړي.

(a) دټولګي نظم او ترتیب: دټولګي ترتیب او تنظیم روزنیزه برخه ده خو درسي نده ځکه په ټولګي کې دزده کوونکو ترتیب او تنظیم هغوي دې ته چمتو کوي چې ورته تدریس وشي او فعاله برخه واخلي او ورو ورو دزده کوونکو عادت وګرځي. خو په دی برخه کې لومړي ښوونکي زیات کار کوي او بیا زده کوونکي کار کولوته متوجه کوي. دټولګي نظم او ترتیب ښوونکي او زده کوونکي درس ته هڅوي ترڅو تدریس په مناسبه توګه ترسره شي. ښوونکي باید دا کار ددرس دمخه ترسره کړي یعنې دټولګي فضا ددرس له پیل څخه دمخه آماده کړي دښوونې او روزنې داساساتو پر بنسټ هغه مرحلې چې دټولګي دنظم او ترتیب لپاره ضروري دي قدم په قدم عملي شي.

دټولګي په نظم او ترتیب کې باید داتګي په پام کې ونیول شي:

1. ښوونکي ټولګي ته دننوتلو په وخت کې دسلام ورکولو آداب مراعات کړي.
2. په ټولګي کې په ورین تندي او مناسب آواز خبرې وکړي.
3. ښوونکي باید په ټولګي کې قدم ووهي او بیا په یوځای کې ددریدلو څخه وروسته دزده کوونکي داحوال پوښتنه وکړي.
4. که یوزده کوونکي ناروغ یا معلول وي هغه ته دې ډاډګیرنه او تسلیت ورکړشي که لازمه وي دښوونځي ددارې له لارې دې تداوی ته معرفي شي.

5. ښوونکي بايد ښوونځي منظم کړي، ميزونه، چوکۍ، درسي مواد توره تخته او همدارنگه زده کوونکي دې دقد په پام کې نيولو سره کښينوي.
 6. دزده کوونکو دنظافت ليدل او په مهرباني سره هغوي ته توصيه کول.
 7. دزده کوونکو دحاضري اخيستل، دهغې داهميت او دغيرحاضري دخرابو عواقبو په هکله ورته توصيه کول.
 8. دزده کوونکو دکورني کار دغلطيو او نيمگړتياوو اصلاح.
 9. درس ته د زده کوونکو هڅول.
- برسيره پردي داتکي هم بايد په پام کې ونيول شي:
- الف: دامکان په صورت کې به ښه داوي چې ښوونکي دکورني، اجتماعي او ديني ادابو په هکله هم معلومات ورکړي.
- ب: زده کوونکو ته موقع ورکړي شي چې خپل نظر ووايي.
- ج: ښوونکي زده کوونکو ته مهم خبرونه او تربوي قصې ووايي.
- څرنگه چې نظم او ترتيب دتدريس لپاره زمينه مساعدوي او ددرس په جريان کې شامل ندي او کله کله دستونزو سره مخامخ کېږو چې دتدريس دبي نظمۍ سبب ګرځي، داډول حالت دټولګي د ستونزو په نامه يادوي او هغه په دې ډول ترکټي لاندې نيسو:

(b) دټولګي دستونزو حل:

ځينې ښوونکي معلومات او مهارتونو ته ضرورت لري لکه چې دمنځه ذکر شو دوي دتدريس په وخت کې ستونزو سره مخامخ کېږي دټولګي په توګه:

الف: په لومړي ټولګي کې ستونزه: يو زده کوونکي دټولګي په اخره کې ناست دي خو خوب وړيدي نورو زده کوونکو دې وليد او په خندا شول. داخندا دټولګي دنظم دخرابيدو سبب ګرځي. ښوونکي پوهيږي چې دا زده کوونکي دغريبې کورنۍ څخه دي او دلرې ځاي څخه راځي. په دې حالت کې ښوونکي څنگه کولاي شي چې دټولګي نظم وساتي او دزده کوونکو خندا ودروي.

ددې ستونزې دحل لپاره ښوونکي بايد زده کوونکي له خوبه راويښ او له خپل ځاي څخه يې جگ کړي په نرمه ژبه ورته ووايي چې څه مخ او لاس دې ومينځه او بيا راشه. دراتللو څخه وروسته يې په لومړي قطار کې کښنوي او په درسي فعاليتونو کې ورته برخه ورکړي او هغه زده کوونکو ته توصيه وکړي چې خندا يې کوله او وروسته له دې خندا ونکړي. که يوزده کوونکي دا عمل تکرار کړي دکورنۍ سره يې بايد تماس ونيول شي.

ب: په دوهم ټولگي کې ستونزه: ښوونکي په ټولگي کې درس ورکوي يوزده کوونکي دبل سره لاس اچوي او شوخي کوي. درس ته موجه ندي. ښوونکي دا حالت ويني چې څه وکړي.

ددې دحل لپاره هغه زده کوونکي چې شوخي کوي دټولگي مخې ته راوغواړي او دلاس اچونې علت ورڅخه پوښتنه وکړي. کله چې علت معلوم کړي نو عادلانه فيصله وکړي هغه زده کوونکي چې لومړي لاس اچولي دي په نرمه لهجه وپوهول شي چې بيا داسې کار ونکړي او ددې څخه وروسته په لومړي قطار کې کښنول شي او په درسي فعاليتونو کې دې ورته زياته برخه ورکړي. که دده دا عمل بيا تکرار شي نو بيا دى د ادارې، دده کورنۍ او دلوېو ملگرو سره تماس ونيول شي ترڅو يې علت معلوم او ستونزه حل شي.

ج: په پنځم ټولگي کې ستونزه: ښوونکي غواړي چې دتعليمي کال په پيل کې يوه صنفې ازموينه واخلي خو ټولگي دومره تنگ دي چې دچوکيو دلرې کښودلو او زده کوونکو دلرې کښيनाستلو امکانات نشته دى او زده کوونکي يو له بل څخه نقل کوي. ښوونکي داستونزه څرنگه حل کړي.

ددې ستونزې دحل لپاره دي ښوونکي د الف، ب او ج په عادلانه توگه درى گروپه سوالونه جوړ کړي او داسي نه وي چې ديو گروپ سوالونه مشکل او دبل آسانه وي. زده کوونکي دې په منظمه توگه په هر قطار کې کښنوي چې په هر

قطار کې دهر زده کوونکي سوالونه یو له بل سره فرق ولري ښوونکي به دهر ګروپ دسوالونو دويلو په وخت کې لومړي دالف دګروپ سوالونه وويي او داوړته په ګوته کړي چې سوالونه کيږدي او وروسته د ب او ج دګروپونو سوالونه جلا جلا وويي بيا هدايت ورکړي چې سوالونه حل کړي که سوالونه چاپي وي دزده کوونکو هر ګروپ ته دهغوي دګروپ سوالونه توزیع کوي.

په ژوند کې هر څوک ځيني شيانو ته ارزښت ورکوي ځيني شيان نظر نورو ته ښه ګڼي او هغې ته يو خاص ارزښت قايل دي نو کله چې انسان يو کار کوي هغه څه چې ورته ښه ښکاري هغې ته زيات ارزښت ورکوي او په خپل کار کې يې په پام کې نيسي. شايد ځيني ارزښتونه موږ د ځينې کارونو څخه منع او دځينې کارونو لپاره مجبور کړي. کيداي شي ځيني وخت يو کار ته ارزښت قايل کيدل ښه او ځيني وخت ښه نه وي او يا داسي وي چې يو شي ديو چا له خوا ارزښت ورکول نه غلط او نه صحيح وي.

په دي ډول دتدريس په وخت کې ښوونکي خپل هغه ارزښتونه ته پام کوي چې دهغې په رڼا کې تدريس کوي او دا په دې پورې اړه نيسي چې ښوونکي دتدريس دکوم اصل څخه کار اخلي. ځيني ښوونکي شاګرد دفعاليت دمرکز په توګه ښه ګڼي او په تدريس کې ورڅخه کار اخلي او ځيني يې ښوونکي دفعاليت دمرکز په حيث خوښوي او په تدريس کې ورڅخه کار اخلي. په دي ډول دا اصلونه دټولګي په دسپلين مستقيم اثر اچوي او دهر يو دسپلين له بل څه فرق کوي.

دښوونکي دارزښت معلومول دلاندي پوښتنو په واسطه معلومولای شو:

دارزښت دتوضيح کولو تمرين:

په لاندي پوښتنو کې يوازي د (الف) يا (ب) عبارتونو څخه کړۍ-تاو کړۍ يا خپل نظر په ګوته کړي.

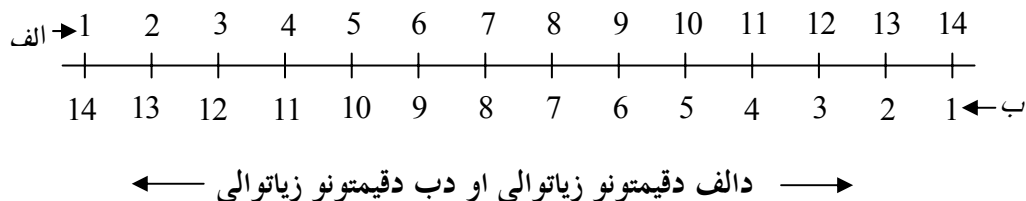
1. الف: زده کوونکي ازاد طبيعته دي هر څه چې وغواړي هغه بايد وويي.

- ب: لاس جگ کړئ او په منظمه توګه په صنفې بحث کې برخه واخلي.
2. الف: کورنۍ وظیفه کمه او د ضرورت په وخت کې ورکړ شي.
- ب: کورنۍ وظیفه هره شپه باید ورکړ شي.
3. الف: صنفې فعالیتونو کې باید زده کوونکي د فعالیت مرکز وي.
- ب: صنفې فعالیتونو کې باید ښوونکي د فعالیت مرکز وي.
4. الف: د ښوونځي ښوونکي باید د آزاد، طبیعي او دوستانه احساساتو خاوند وي.
- ب: د ښوونځي ښوونکي په رسمياتو کې مقید، احتیاط کار او کم حرفه وي.
5. الف: ښوونکي باید په خپله تعلیمي نصاب جوړ او د زده کوونکو د ضرورتونو سره سم وي.
- ب: ښوونکي باید د لوړو مقاماتو له خوا تعین شوي نصاب تعقیب او تطبیق کړي.
6. الف: د زده کوونکو په ګروپي کار کې عملیه مهمه ده.
- ب: د زده کوونکو په ګروپي کار کې نتیجه مهمه ده.
7. الف: زده کوونکو ته ورکړ شوي کارونه هغه وخت ګټور دي چې په ګروپي ډول اجرا شي.
- ب: زده کوونکو ته ورکړ شوي کارونه هغه وخت ګټور دي چې په انفرادي توګه ترسره شي.
8. الف: په زده کوونکو دانګیزې تولید زیات او ښه د داخلې پاداش (زده کوونکي د کار په اهمیت پوه او په خپله یې ترسره کوي) په واسطه اجرا کېږي.
- ب: په زده کوونکو کې دانګیزی تولید زیات او ښه د خارجي پاداش (زده کوونکي کار د تشویق له لارې ترسره کوي) په واسطه اجرا کېږي.
9. الف: ارزیابي باید رسمي وي.
- ب: ارزیابي باید غیر رسمي وي.

10. الف: ترټولو اهم کار دادي چې زده کوونکو ارزښتونوته تغیر ورکړ شي.
- ب: ترټولو اهم کار دادي چې زده کوونکو سلوک او روش ته تغیر ورکړ شي.
11. الف: هغه څه چې مهم دي باید د تعلیمي نصاب دمحتوا یوه برخه تدریس شي.
- ب: هغه څه چې مهم دي باید ټول تعین شوي تعلیمي نصاب تدریس شي.
12. الف: د دسپلین لپاره معیارونه باید خپله ښوونکی تعین کړي.
- ب: د دسپلین لپاره معیارونه د ښوونځي د غنغنی او پالیسی له مخی تعین شي.
13. الف: درسي ساعت باید د درسي موضوع څخه خارج موضوعات هم احتوا کړي.
- ب: درسي ساعت باید تعین شوي کارونو ته اختصاص شي.
14. الف: په ښوونځي کې د زده کوونکي لپاره مهم ټکي دادي چې پوه شي چې څنگه یې زده کړو.
- ب: په ښوونځي کې د زده کوونکي لپاره مهم ټکي دادي چې معلومات، واقعتهونه او حقیقتونه زده کړي.
15. الف: د زده کړې او تدریس په پروسه کې زده کوونکي تصمیم ونیسي چې څنگه او چیرته زده کړه وکړي.
- ب: د زده کړې او تدریس په پروسه کې ښوونکی تصمیم ونیسي چې څنگه او چیرته تدریس وکړي.
- باید وویل شي چې پورتنی سوالونه د غلط او صحیح له ډلې څخه ندی بلکه هریو دیو خواش له مخی تعینېږي دارزښت د تعینولو له پورښتنو څخه معلومېږي چې کوم سړي څومره تعداد (الف) او څومره تعداد (ب) ټاکلي دي چا چې دالف پوښتنې زیاتې ټاکلې دي زده کوونکي د فعالیت مرکز او چا چې دب پوښتنې زیاتې ټاکلي دي ښوونکی د فعالیت د مرکز په حیث خوښوي او هغی ته ارزښت ورکوي. په نتیجه کې

ويلاي شو چې دارزبست ټاکنه ديوبښوونکي موقعيت په ټولگي کې ټاکي او همدا موقعيت په ټولگي کې دهغه دسپلين ښی.

نفر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
دالف مجموعه	۱۰	۸	۱۳	۴	۱۲	۹	۷	۱۴	۲	۶
دب مجموعه	۵	۷	۲	۱۱	۳	۶	۸	۱	۱۳	۹

دټولگي په دسپلين بحث:

ښوونکي بايد په ټولگي کې منظم او خاص دسپلين ولري. زده کوونکو ته بايد دمخه خبرتيا ورکړي چې دی په ټولگي کې څرنگه تگ لاره لري او دهغه مقررات او دسپلين په ټولگي کې څنگه دي. دده دا مقررات بايد په ټولگي کې ثابت او يوشان وي. زده کوونکي بايد په دې پوه شي چې ښوونکي ورڅخه څه غواړي دهغي دغوښتنو مطابق بايد عمل وکړي په نتيجه کې به دټولگي فضا آرامه وي او ښه تدريس به ترسره شي. که دښوونکي مقررات او دسپلين په ټولگي کې ونه پيژني او پوه نشي چې ښوونکي له دوي څخه څه غواړي. مثلاً که يوه ورځ دزده کوونکو دکورني کارونه اجرا په صورت کې هغوي آزاد پرېږدي او هيڅ ورته ونه وايي او بله ورځ ورته دهمدي ډول دکارونه اجرا په صورت کې په قهر شي او جزا ورکړي دا علت دي چې زده کوونکي حيران پاتې کېږي چې څه وکړي نو دوي به ستړي او په پاي کې به ووايي چې داڅه ډول ښوونکي دي. همدا علت دي چې دټولگي فضا نا ارامه کېږي او ښه تدريس به صورت ونه نيسي.

کله کله ښوونکي دښوونکي دفعاليت مرکز له اصل څخه کار اخلي او هغه دسپلين په کار دي چې په شاگرد بايد دفعاليت مرکز اصل يې ايجابوي او کله کله برعکس. يعني په مناسب وخت کې دخپل دسپلين جهت ته تغير ورکوي دشرایطو په نظر کې نيولو سره کله يوې خوا او کله بلې خوا ته ترجيح ورکوي دبيلگې په توگه په تدريس کې دگروپي کار څخه استفاده کوي خو زده کوونکو ته وايي چې متوجه اوسي او غالمغال مه کوي په دی ډول ټولگي کنترولوي (په ټولگي کې د عملي کار اجرا، دزه کوونکو تلل راتلل او داسي نور په شاگرد باندې دفعاليت د مرکز اصل دي).

کله چې زده کوونکي خپل استاد ښه وپيژني نو فکر کوي چې دهغه په مقابل کې څنگه تگ لاره غوره کړي دهغه دهدايت سره سم کار ترسره کړي. په دی اساس بايد موږ يو ښکاره او ثابت دسپلين په ټولگي کې ولرو ځکه بي له دې څخه به دټولگي فضا نارامه وي.

پورتنۍ لارښوونې دټولگي ددسپلين په هکله وې چې ښوونکې په ټولگي کې دکومې لارې کار اخلي دا داصول تدريس په تخنيک پورې اړه نه نيسي. که ښوونکي دتدريس فعليت مرکز شاگرد ونيس او هغه ته ارزښت ورکوي خو په تدريس کې دتدريس دفعاليت مرکز ښوونکي دسپلين کارول کوم تفاوت نه لري ځکه چې دادسپلين به گټور بولي او برعکس به ممکن ستونزې ولري. ولته دتدريس تخنيک او دسپلين دواړو ته اشاره وشوه خو زموږ مقصد دټولگي دسپلين دي. په هر حال داسې تدريس وشي چې هم دسپلين ترسره شي او هم آرام اوسي. مثلاً دزده کوونکو غالمغال ونکړي. خو هغه ښوونکي چې په ټولگي کې کنترول لري او زده کوونکي باندې دفعاليت مرکز اصل څخه کار واخلې کيدای شي په لومړۍ مرحله کې ستونزې ولري خو ورو ورو به دا ستونزې کمې شي.

د ټولگي نظم او دسپلين د هغو مهمو مهارتونو څخه دي چې ښوونکي کولای شي د تدريس په وخت کې ورڅخه کار واخلې. که ښوونکي تجربه کارنه

وي نو زيات وخت به يې د ټولگي د فضا په آرامولو کي تير شي زياتي موضوع گاني دټولگي په نظم او دسپلين باندي اثر اچوي لکه دټولگي سايز، ددرسي خونو اسانتياوي دښوونکي کړنلاره، په کورکي دکار اومصروفيت مسؤليتونه، سؤتغذي، بي خوبي، دکور او ښوونځي ترمنځ واټن، د ښوونکي د عنعنوي او فرهنگ رول په هکله د خلکو نظر او داسي نور. همدارنگه داتکي هم د يادولو وړدي چې په درسي ميتودونو کي نا خايي تغيير راوستل که څه هم دپيداگوژي علم (فن تدريس) له نظره يو مثبت گام دي خو په ټولگي کي به ستونزي را منځ ته کړي.

دذکر شوو پورتنيو موضوعاتو سربيره چې پر نظم او دسپلين تاثير لري په لاندي توگه دهغي نه يو خو ټکي په گوته کوو.

— په ټولگي کي دزده کوونکو دکښنولو ترتيب او تنظيم.

— دتعليمي نصاب جوړښت.

— دزده کوونکو سره مرسته او دهغوې ساتنه.

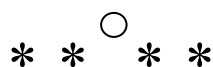
— دتدريس په حالت کي دښوونکي وضع.

— دنظم او دسپلين دستونزو حل.

— کم ترکمه ضروري دسپلين څخه استفاده.

په ټولگي کي دزده کوونکو کښنول او دهغوي نظم او ترتيب په هر ټولگي کي فرق کوي نو ښوونکي دتدريس په وخت کي خپل زده کوونکي څنگه بايد کښينوي؟

درسي خوني تر ممکنه حد پوري بايد مستريح، د زدکړي له پاره آماده او ترتيب شي. دکښنولو ترتيب دزده کړي په عمليه باندي پوره اثر اچوي په مختلفه حالاتو کي دتدريس د مختلفه روشونو د استعمال په وخت کي هغه داسي بيانوو

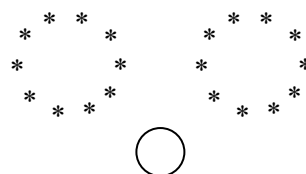
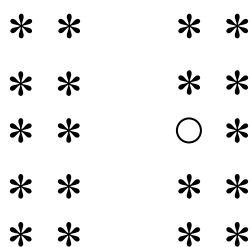
زده کوونکي جوړه جوړه
په دوه خواوې کې دي. (3)

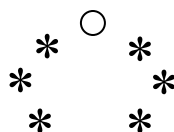
زده کوونکي داسې ناست
دي چې نعل ډوله شکل يې
غوره کړې دي. (2)

زده کوونکي په ډایروي
ډول کېښنول. (1)

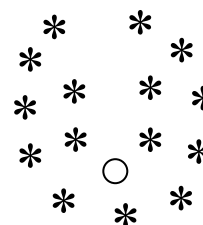
زده کوونکي په ګروپي ډول
ناست دي (4)

دلته هم زده کوونکي په ګروپي
ډول ناست دي. (7)

دلته دوه نوري ګروپي ډول کېښاستل دي.
ښوونکي په منځ کې قرار لري. (6)

اوس هر ډول کښیناستل چې په پورتنۍ 7 ډولونو کې ښکاري دنظم او دسپلین له نظره ترکنتي لاندې نیسو.

په (1) شکل کې زده کوونکي په دایروي ډول ناست دي. دښوونکي کنترول نسبتاً زیات دي. ښوونکي کنترول کوي او فعالیت دزده کوونکو پرخوا زیات دي. په (2) شکل کښیناستلو کې ښوونکي کنترول لري او هغه اصل ته نږدې دی چې ښوونکي دفعالیت مرکز وي. دسوال او ځواب او دفکري مشورو معرفي هم په کار وړل شویده. په (3) شکل کې ښوونکي دفعالیت مرکز دي او لکچر ورکوي کله کله دنمایش په ډول سوال او ځواب هم په کار وړي. په (4) شکل کې گروپي کار صورت نیسي او دښوونکي دتگ او راتگ لارهرې خواته خلاصه ده ښه کنترول او مراقبت کولای شي. په (5) شکل کې ښوونکي زیات کنترول نکوي او دزده کوونکي په توگه په ټولگي کې ناست دي او زیات کار په خپله زده کوونکي ترسره کوي. په (6) شکل کې زده کوونکي دوه نفرې کار اجرا کوي او ښوونکي هرې خواته تگ او راتگ کولای شي دزده کوونکو فعالیت زیات دي. په (7) شماره کې د مسابقي دروش څخه کار اخستل کېږي ښوونکي په منځ کې قرار لري او لږڅه کنترول کیدای شي. باید په گوته شي چې په پورتنیو شکلونو کې چې زده کوونکي باید دهغوي د ودې او جسمي وضعې په تناسب په ټولگي کې کښینول شي داسې چې معیوب او کوچني ماشومان دټولگي په سر کې ناست وي.

کله کله داسې هم واقع کېږي چې دزده کوونکو په تناسب درسي خونه کوچنۍ وي نو دلته ښوونکي نشي کولای چې دخپلې خوبې سره سم زده کوونکي کښینوي په دې حالت کې ښوونکي کولای شي توره تخته دځان سره واخلي او شاگردان په ازاده هوا کې کښینوي داهم که امکان موجودوي. البته داځای باید داسې وي چې دتدریس په وخت کې دزده کوونکو افکار بلې خواته معطوف نشي. دچارتونو، نقشو، کرو او نورو نمایشي شیانو استعمال زده کوونکو ته دښې زده

کړې زمینه مساعدوي او زده کوونکي دې ته مجبورېږي چې بلي خواته خپل افکار معطوف کړي.

دزده کوونکو دځاي بدلول داگټې لري:

- زده کوونکي یو ډول دلچسپي پیدا کوي.
- په کار کې یو ډول تغیر دي.
- زده کوونکي ښه درس زده کولای شي.
- دتدریس هر ډول روش ته لاره برابروي.
- زده کوونکي هر ډول وضعې او موقعیت سره عادت پیدا کوي.
- دزده کوونکو ویره لرې کیږي او یو بل سره دهمکارۍ روحیه پیدا کوي.

مخکې له دې چې ټولگي ته ولاړ شو باید له ځان څخه داپوښتني وکړو:

- په ټولگي کې باید څه ډول ښوونکي اوسم او څنگه دسپلین باید ولرم.

- زما دتدریس تخنیک او روش څه ډول دي او زده کوونکي په کوم روش ښه زده کړه کولای شي. دڅه ډول اصول اودسپلین سره زده کوونکي ښه زده کړه کوي.

غوښتني او محدودیتونه:

څرگنده ده چې اخلاقي کړنلارې ديو محیط څخه بل محیط ته او یاد ښوونځي څخه بل ښوونځي ته فرق کوي نوښوونکي مخکي له دې چې ښوونځي ته ولاړ شي باید دمحل دښوونکو سره ددسپلین او قوانینو دمقرراتو په هکله له هغو څخه معلومات ترلاسه کړي او مرسته ورڅخه وغواړي چې ددغه محل دخلکو درسیم او رواج او اخلاقي کړنلارو په هکله پوره معلومات ترلاسه او بیا په ټولگي کې ددغه معلوماتونو په رڼا کې خپل مقررات او قوانین ترتیب کړي. مخکې له دې چې دی

خپل دستورونه او قواعد په ټولگي کې تطبيق کړي. دالاندې ټکي بايد په پام کې ونيسي.

1. ښوونکي بايد غوښتنې، مقررات او ددسپلين محدوديتونه دمخه تثبيت او بيا يې زده کوونکو ته اعلان کړي او هغوي ورباندې ښه وپوهوي چې دده دسپلين په ټولگي کې څه ډول دي.

2. دا مقررات او قواعد بايد ماده وار ترتيب او زده کوونکو ته ماده په ماده توضيح، تفسير او په تدريس کې دهغي ارزښت ورته روښانه شي. دبيلگې په توگه ورته وويل شي چې تاسو بايد هميشه په صنف کې دځان سره کتاب قلم او کتابچه ولري ځکه که کتاب ستاسو سره نه وي نو څنگه به زده کړه وکړي. که کتابچه درسره نه وي نو څنگه به ضروري شيان وليکئ کورنۍ کار به مو په کور کې پاتې وي. که قلم درسره نه وي په کتابچه کې به څه شي ليکل وکړي او داسي نور.

3. قانون او مقررات بايد په يوه ورقه کې وليکل شي او په ټولگي کې په ديوار نصب چې زده کوونکي يې ولولي. ښه به داوي چې دامقررات او قوانين دټولو ښوونکو له پاره مشترک وي او پرديوال نصب شي.

4. قوانين او مقررات ديوې مثبتې جملې په شکل وليکل شي مثلاً ووايي چې دزده کوونکو څخه هيله کوؤ چې دمقرراتو سره سم په ازموينه کې خپل کار وکړي.

5. ښوونکي بايد واضح کړي چې دسرغړونې په صورت کې جزا ورکول کيږي دهرې مادې جزا بايد تعينه شوي وي. مثلاً ووايي که زده کوونکي دوه ځلي ټولگي ته ناوخته راغي نو ستاسي مراعات کوم خو که دريم ځل ناوخته شو بيا نو جزا ورکول کيږي چې دمخه دوي ته وويل شي.

د تعلیمي نصاب ملحوظات:

که په درسي فعالیتونو کې درسي مواد او اهداف ناموزونه وټاکل شي زده کوونکي دلسرده، کم حوصلې ستړي او مایوسه کېږي چې داټول دې هدفه سلوک سبب ګرځي او په نتیجه کې دټولګي دسپلین له منځه ځي. ښوونکي باید په خپل مضمون حاکمیت ولري او درسي فعالیت داسې طرح کړي چې زده کوونکي ته په زړه پوري او خوندور شي د موضوع په محتوا کې تدریس داسې ترسره شي چې زده کوونکي پکې فعاله برخه واخلي او دزده کوونکو دژوند زیاتې جنبې احتوا کړي. ددې په نتیجه کې دټولګي فضا آرامه او بې د اخلال څخه تدریس ترسره شي.

د مرستې او حمایتي سیستم:

ښوونکي دخپل تدریسي کارلپاره حمایتي او ساتنې یو سیستم چې دښوونځي او داړوند ټولنې کارونه احتوا کوي تشخیص او تأسیس کړي داسیتم ټول ښوونکي، دښوونځیو مسئولین دماشومانو مور او پلار احتوا کوي. مهمه خبره داده چې ښوونکي باید دښوونځي دمدير له خوا حمایت کړي شي ځکه چې دټولو ستونزو حل دښوونکي له توان څخه بهر وي. ښوونکي باید دنظم او دسپلین په هکله خپل قوانین او لارښوونې دښوونځي مدیر ته توضیح کړي ترڅو کولای شي دښوونکي دحمایې لپاره پوره معلومات ولري. دامکان په صورت کې باید ښوونکي دزده کوونکي دمور او پلار سره په تماس کې شي اودهغوي سره دخبرو لار خلاصه کړي او په دې ډول دحمایې یو احتیاطي سیستم دټولګي ددرسي سیستم دنظم لپاره رامنځ ته شي.

د تدریس عادي کارونه:

داکارونه دتدریس دعادي کارونو څخه عبارت دي. دتدریس ورځني کارونه توضیح چې دمخه یې یادونه وشوه داهمیت وړ دي. ښوونکي باید ورځني کارونه لکه ټولګي ته داخپلیدل او له ټولګي څخه وتل، دپنسل تیزول دموادو اخستل او بیرته

ایښودل، د ضرورت رفع کول باید زده کوونکو ته توضیح کړي. که ښوونکی خپلو درسونو ته ښه او منظمه امدادګي ولري نو بیا کولای شي چې ټولګي نظم او دسپلین ته متوجه کړي. په نتیجه کې ښوونکی د زده کوونکو له خوا په ښه توګه استقبال کېږي او تدریس په آرامه فضا کې پرمخ ځي.

ښوونکی د تدریس په بهیر کې:

د ښوونکي حرکتونه او خبرې کول د تدریس په عملیه باندې مهمه اغیزه لري نو ښوونکی د تدریس په وخت کې د اګلیدي قاعدې د زده کوونکو د راجلبولو لپاره ډیرې مهمې دي په پام کې ونیسي:

- دخبرو کولو په وخت کې باید زده کوونکو ته وګوري، واضح او روښانه خبرې وکړي.
- د تورې تختې څخه په اغیزمن ډول استفاده وکړي که زیات موضوعات وغواړي پر تخته ولیکي په لازمو وقفو د شاګردانو سره دخبرو کولو وروسته د پر تخته ولیکي.
- ټولو زده کوونکو ته توجه وکړي سترګې په سترګې د ټولو شاګردانو سره تماس ولري نه دا چې د خوتنو محدودو سره تماس ولري. چې داد نظم او دسپلین لپاره ډیر مهم دي.
- د ټولو زده کوونکو له وضعې څخه باخبر اوسي او دخبرو کولو په وخت کې د ټولګي هرې برخې ته په څیر سره وګوري.
- خپل ټول حرکتونه او آواز باید کنترول کړي. ښوونکی باید د ځینې هغو حرکتونو څخه ډډه وکړي چې د کلتور خلاف وي، تنفر پیدا کوي او غلط فهمي منځ ته راوړي، باخبره وي، د ښوونکي ظاهري وضع ډیره مهمه ده.

د دسپلین دستورونو حل:

ځینې په دې عقیده دي چې که په ټولګي کې ددسپلین دستورونه او مقررات دمخه مشخص او توضیح شي ددسپلین دزیاتو ستونزو مخه نیول کېږي. خو دا باید په ګوته کړو چې حتا په ښو او تنظیم شوو ټولګیو کې هم دسپلیني ستونزې منځ ته راځي چې ښوونکی باید دهغې دحل لپاره دمخه تدابیر نیولي وي دستورونو په اړه دالاندې کلیدي ټکي دیادونې وړ دي:

- ښوونکی باید هڅه وکړي چې په ټولګي کې داځلال په وخت کې تدریس ونکړي په داسې حالاتو کې باید درس ودرول شي او زده کوونکي چپ ساتلوته وهڅول شي او بیا درس پیل شي.
- ښوونکی باید وضع کنترول کړي دجګ آواز او چیغووهلو څخه ډډه وکړي په نرم او کنترول شوي آواز خبرې وکړي او مسألې په ډیره سړه سینه حل کړي.
- ښوونکی پرې نږدې چې وضع دکنترول څخه ووځي. دډیرو خبرو کولو او غیر ضروري شوځۍ له پامه ونه غورځوي بلکه په مناسب وخت کې یې چاره وسنجوي. په ټولګي کې دزده کوونکو دسلوک او کړو وړو په هکله معیارونه سخت مراعات باید شي.
- دښوونکی وضع سخته اوسپکه نه وي بلکه آرامه، سنجول شوې او په ټولو حالاتو کې مودبانه وي.
- ښوونکی باید ددسپلین ټولې ستونزې په غاړه وانخلي بلکه سرښوونکی او دښوونځي آمر له موضوع څخه خبر کړي او دستورونو په حل کې یې شامل کړي.

اخلال گر او جنجالي زده کوونکو ته رسيدگي:

- ښوونکی باید جنجالي او اخلال گر زده کوونکي يوځاي کښينوي او په دي بې پوه کړي چې دملگرو سره څنگ په څنگ کښيناستل داسي امتياز دي چې دنيکو ادابو په واسطه لاس ته راتلاي شي.
- ښوونکی باید زيات وخت دجنجالي او اخلال گرو زده کوونکو سره تير کړي. که ستونزه يا مسأله په مناسب او معقول وخت کې حل نشي دزده کوونکو څخه دې وغوښتل شي چې ټولگي ترک کړي او بيا دې خپل درس ته ادامه ورکړي.
- دشوځو او اخلاکوونکو زده کوونکو سره دې دټولگي څخه بهر تماس ونيول شي کله چې په صنف کې ځينې زده کوونکي خپلې شوځۍ او اخلال ته ادامه ورکوي ددرسي ساعت څخه وروسته ياله رخصتۍ څخه وروسته دپرابلم دتشخيص لپاره ښه مساعد وخت دي.

دکم ترکمه ضروري دسپلين څخه استفاده:

ښوونکی باید دهغه اصل څخه استفاده وکړي چې کم ترکمه دسپلين پکې وي او دمثبتې زده کړې دمحيط دساتلو لپاره ضروري وي. دزيات دسپلين څخه بايد ډډه وشي او هغومره دسپلين په کار يووړل شي چې دټولگي دمؤثر محيط دساتلو لپاره په کاردي. دځينو ټولگيو لپاره کم او دځينو ټولگيو لپاره زيات دسپلين په کار دي او دښوونکي لپاره هم په کارده چې يو ټولگي لپاره لازم دسپلين درک او بيايې په کار يوسي.

په لنډه توگه ويلاي شو چې دتدريس په ساحه کې يو واحد فورمول وجود نلري چې په هر ځاي کې ديو ټولگي لپاره په معينه يوه اندازه نظم اودسپلين په کار يووړل شي. دپادولو وړ ټکي دادي چې ښوونکی بايد خپل چاپيريال ته وگوري شيان

وازمایي، تصميم ونيسي او هغه خلکوته چې دده په درس کې مؤثر وي، اطلاع ورکړي او دخپلو تصميمونو په تطبيق کې عادل، قوي او منطقي وي. هرڅومره چې ښوونکی دټولگي دنظم په سبک او کړنلاره کې ژر تصميم ونيسي او زده کوونکي دخپلو قواعدو اودستورونو څخه خبر کړي په همغه اندازه يې دخپل اصلي کار داجرا په هکله اغيزمن قدم پورته کړي دي. برسیره په نظم او دسپلين دنبه تدريس لپاره دټولگي تيارول هم ضروري قدم دی چې په لاندي توگه يې توضیح کوو.

ټولگي هغه ځای دي چې په هغې کې دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ دزده کوونکو ترمنځ دزده کړې هر راز اساسي فعالیتونه او هلې ځلې ترسره کېږي. ښوونکی او زده کوونکي هر ورځ په دې ځای نږدې شپږساعته دزده کړې په فعالیتونو بوخت وي. نو که دروغتیایې مسألو له مخې ټولگي نقص او زیان ولري او یایې چاپیریال مساعد نه وي نو خامخا دښوونکی او زده کوونکو روغتیا ته به تاوان رسیږي.

څرگنده ده چې په یو ټولگي کې زیات شمیر زده کوونکي راټولېږي اود زده کړې فعالیتونه سرته رسوي نوکه یوزده کوونکي په کوم رنځ اخته وي او دټولگي وضع هم دروغتیایې شرایطو له مخې ښه نه وي، کیدای شي چې نور زده کوونکي هم په دې رنځ اخته شي. په دی لحاظ لازم ده چې دټولگي وضع او حالت ته زیاته پاملرنه وشي. دبلې خوا که دټولگي محیط ښکلي، منظم، مرتب او آرام وي نو په زده کړه باندې زیاته اغیزه کوي. ځیني عوامل شته چې دټولگي دنبه چاپیریال په برابرولو کې مؤثر دي خو متأسفانه دښوونکو دتوان څخه بهر وي او نشي کولای چې هغه برابر کړي مثلاً که یو ښوونځي کرایي وي چې اصلاً ددرس ویلو لپاره جوړشوي نه وي خونې یې کوچنۍ، تیاري او په کافي اندازه رڼا نلري، لمرنه اخلي، میزونه اوڅوکی یې دزده کوونکو په تناسب نه وي اوداسي نور. که داشیان ټول سم نه وي او ښوونکی درست تربیه شوي نه وي نو دښوونې اورزنې حالت به ویجاړ

وي. خوکه ښوونکی تل په دې ټينگار وکړي او تل په دې هڅه کې وي چې دټولگي چاپيريال ښه او اصلاح شي نو کولاي شي دښوونځي د ادارې او ټولنې په مرسته په هغې کې اساسي اصلاحات راولي.

په دې برخه کې دلاندې موادو مراعات کول دښوونکي اساسي دندې دي:

1. دټولگي هوا بدلول: په ټول درسي ساعت کې چې دټولگي کړکۍ او دروازې تړلي وي او زيات شمير زده کوونکي په ټولگي کې دننه درس لولي دتباشير گړد هم ټوله فضا ونيسي نو لازمه ده چې د درس په وخت کې دټولگي کړکۍ او دروازې خلاصې شي چې دټولگي هوا بدله، نا پاکه هوا خارج او پاکه هوا داخله شي.

2. تودوبڼه: په وروسته پاتې هيوادو لکه زموږ هيواد کې دوه ډوله ښوونځي موجود دي دسپرو سيمو او تودوسيمو ښوونځي چې دسپروسيمو ښوونځي په ژمي کې او دتودو سيمو ښوونځي په اوړي کې رخصت دي. دسپرو سيمو په ژمي کې ديځي هوا له کبله او دتودو سيمو خلک په اوړي کې دگرمې هوا له کبله په تکليف وي. په لنډه توگه په ډيرو ځايونو کې زده کوونکي دتودوخې او ياديځنۍ دلاسه په تکليف کيږي نو ددې له پاره چې داتکليف لرې شي په اوړي کې ددرسي خونې پرځاي دونو دسيوري لاندې کښيني او په ژمي کې لکه څنگه چې معموله ده دبخاريو څخه کار اخلي خودا پروسه په ډيرو ځايونو کې ستونزې رامنځ ته کوي نو هڅه بايد وشي چې درسي خونې بايد داسې جوړې شي چې لمرواخلي. يعنې که درسي خونې سمې جوړې شي کړکۍ او آينې يې سمې ولگول شي په ژمي کې دخنوې په تودولو کې مرسته کوي او په اوړي کې دهوا دجريان لپاره زمينه مساعدوي.

3. روښنايي: په زده کړه کې غوږ او سترگې دانسان دنورو حواسو په نسبت زيات نقش لري داځکه چې غوږونه داواز دغوږ سره سرو کار لري او سترگې دسمبول او علامې سره. آواز چې له خولې ووځي مستقيماً غوږونو ته رسېږي، سمبول يا علامې چې په تورې تختې يا کاغذ ليکل کيږي دسترگو سره اړيکې لري. داچې سترگې ډيرې حساسې دي نوکه شرايط برابر او مساعدنه وي په سترگو باندې بده اغيزه

کوي او ډير امکان لري چې دشاگرد سترگې زيانمنې شي. دلمر د وړانگو زياتوالي او کموالي هم دسترگو دليد لپاره مضرتامېږي. نو د کتاب دلوستلو او مطالعي په وخت کې که دلمر يا روښنايي وړانگې کافي نه وي دزده کوونکو يا مطالعه کوونکو په سترگو فشار راځي، نو کوښښ وشي چې په ټولگي ياد مطالعي په ځاي کې روښنايي په کافي اندازه سترگوته ورسېږي. په دې هکله توصيه کېږي چې دليکلو په وخت کې دنور وړانگې دتل لپاره زده کوونکو دکينې اوږې څخه ټولگي ته راولوېږي. که څوک په کين لاس ليکل کوي نو دهغو په هکله داتوصيه برعکس ده.

4. دټولگي تنظيمول: څرگنده ده چې هرڅومره ښوونځي او درسي خونې دعمومي لارو، سپړونو او همدارنگه دفابريکو او نورو توليدي موسسو څخه لرې وي په هغه اندازه دښوونځي اوټولگي فضا آرامه وي. په همدې ډول که ښوونځي باغ، شفه ميدانونه او چمنونه ولري په زده کړه ښه اغيزه کوي. برسره پردې بايد درسي خونې داسې جوړې کړاي شي چې دلمر وړانگې ورولوېږي. ددرسي خونو دجوړېدو په وخت کې داواز دانعکاس موضوع هم بايد په پام کې ونيول شي. ديوالونه اوچت ته بايد داسې رنگ ورکړ شي چې دزده کوونکو پرسترگو باندې بده اغيزه ونکړي او دزده کوونکو خوښ وي نه داچې دزده کوونکو ورڅخه بد راشي. همدارنگه دکوټو دکړکيو او ددروازو کښينول په مناسب ځاي کې وي. بله خبره داده چې ميزونه او څوکۍ بايد دزده کوونکو دقد سره تناسب ولري او هغه داسې بايد جوړ شي چې دزده کوونکو لپاره ارام وي ځکه چې زده کوونکو نږدې ټوله ورځ ورباندي کيني نوکه ارام نه وي زده کړه به ښه ترسره نشي. هغه څوکۍ او ميزونه چې ددوو تنو لپاره جوړې شوې وي بايد له دوه تنو څخه زيات ورڅخه استفاده ونکړي ځکه چې دناآرامۍ سبب ګرځي. کله کله داسې هم کېږي چې ديو زده کوونکي لپاره يوه چوکۍ جوړه شي او دليکلو لپاره ښې خواته جلا برخه ولري. ددي چوکيو بله ګټه داده چې ښوونکی او زده کوونکي په آزاده توګه له يوځاي

څخه بل ځاي ته وکولاي شي حرکت وکړي او هغه ځاي کې چې ده ته کافي روښنایي ورسېږي، ورشي.

که څه هم په نړۍ کې دتدریس دډیرو ښو او عصري وسایلو څخه کار اخستل کېږي خو متاسفانه موږ یې تر اوسه پورې په خپلو ښوونځیو کې داستعمال توان نلرو خو هغه څه چې په تدریس کې ډیر ضروري او لازمي دي توره تخته، تباشیر، تخته پاک، نقشي او داسې نور چې باید په هر ټولگي کې موجود وي. نظم، سلیقه او نظافت هغه درې مهم او اساسي اصولونه دي چې په هر چاپیریال کې باید وي ټولگي او درسي خونې هم ددې اصولونو څخه مستثنا باید نه وي. دټولگي په یو ځوټ کې باید باطله دانې کینودل شي چې زده کوونکي ورپکې اضافي کاغذونه او شيان واچوي. دښوونکي دمیږسامان او لوازم په یو منظم ځاي کې ځاي په ځاي شي. دټولگيو دپاک ساتلو لپاره لاتراوسه پوري دمستخدم څخه کار اخستل کېږي که داکار زده کوونکو ته وسپارل شي نو داگټې به ولري:

- زده کوونکي به هڅه کوي چې ځان او خپل ټولگي پاک وساتي ځکه چې دچټل کیدو په صورت کې به دی مجبور وي چې هغه پاک کړي.
- دزده کوونکو علاقه به ورو ورو دکارسره پیدا شي او داهغه څه دي چې دزده کوونکو ژوند پورې تړلي دي. دتدریس مصرف یو هم ټکي دي.

5. نوروته دپوهې انتقال: نوروته دپوهې انتقال په درې ډوله دي.

الف: یو ډول یې دادي چې دخلکو یو ډله او زیات خلک مخاطب شي. خطیبان نطاقان، بیانیه ورکوونکي، لوي لوي پوهان معمولاً همدا درس ورکوي دی ډول درس ته Mass teaching وایي.

ب: بل ډول یې دادي چې فرد یا یو پوه، ښوونکی یو ټولگي یا یو څروپ ته درس ورکوي دی ډول تدریس ته Group teaching وایي. داډول تدریس عموماً په ښوونځیو او ټولگيو کې ترسره کېږي.

ج: دریم ډول یې دادي چې یو ښوونکی یوزده کوونکي ته درس ورکوي دا ډول تدریس ډیر موثر دي ځکه چې یو ښوونکی خپل ټول وخت دیوشاگرد سره مصرفوي. په داسې حال کې چې په ټولګي کې په همغه اندازه وخت دخو تنو زده کوونکو ترمنځ ویشي دې ډول تدریس ته Individualized teaching یا په انفرادي ډول درس ورکول وایي. داډول تدریس په خاصو شرایطو کې ترسره کېږي. په اوسنیو ښوونځیو کې ددې ډول تدریس څخه هغه وخت کار اخستل کېږي چې یو زده کوونکي نشي کولای نورو زده کوونکو پسي ځان ورسوي. ددې لپاره چې داډول زده کوونکي وروسته پاتې نشي دې ډول درس ورکول ته Tutoring یا Remedial teaching هم وایي. په دې ډول پروګرامونو کې دزده کوونکو سره په خاص ډول مرسته کېږي. په هغو موضوعاتو، مفاهیمو او حقایقو چې زده کوونکي لا تراوسه ندي پوهیدلي ښه وپوهول شي او په دې ډول وکولای شي چې دنورو شاګردانو سره یې سويه برابره شي.

6. په ټولګي کې دزده کوونکو شمیر: څرګنده ده چې په یو ټولګي کې څومره چې دزده کوونکو شمیر لږوي په همغه اندازه زده کړه په ښه ډول ترسره کېږي. په همدې عملي بنیاد په ټولګي کې دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ یو نسبت تړل شويدي (البته په دې نسبت کې دښوونکو تیاري، درسي مواد، وسایل، لوازم اوسامان... په نظر کې نیول کېږي). دا تناسب په دې ډول دي: 1:20، 1:30، 1:40، 1:50، 1:60 او نور په هره اندازه چې دا نسبت لږوي په همغه اندازه دښوونې او روزنې کیفیت لوړ وي یعنې هر څومره چې دټولګیو دننوتو شمیر له 40 څخه کم وي په همغه اندازه ټولګي مناسب ګڼل کېږي. خوکه دا شمیر له 40 څخه زیات وي دټولګي اداره دټولګي اداره کول ښوونکي ته لږ غوندې ګران وي.

درسې مواد Teaching Aids

لکه چې تجربو ښوودلې ده هغه تدریس چې ددرسي موادو په مرسته ترسره کېږي ډیر اغیزمن تدریس دي نو ښوونکی ته په کار دي چې ددرسي موادو استعمال اهمیت په تدریس کې په پام کې ونیسي. او دهغوي په استعمال ځان پوه کړي چې درسي کومکي مواد په مناسبه توګه په کار یوسي.

په ښوونه او روزنه کې ددرسي موادو استعمال دپخوا زمانو څخه رواج لري او ښوونکو داسې لارې چارې لټولي دي چې دهغې په واسطه زده کوونکو ته دمفاهیمو انتقال په آسانی سره صورت ومومي.

فیثاغورث 2500 کاله دمخه دښوونې او روزنې علماوو دزده کړې په عملیه کې له هغو موادو څخه کار واخست چې زده کوونکو ورسره دمخه آشنایي درلودله. مواد په خپل ذات کې به دومره داهمیت وړ نه وي ترڅو دهغې ګټې او اغیزې په تدریس کې ونه لیدل شي نو درسي مواد داسې تعریفوو:

تعریف: درسي مواد له هغه شیانو او وسایلو څخه عبارت دي چې ښوونکو او زده کوونکو سره د هدف په لاس ته راوړلو کې کومک کوي. په بل عبارت داوړیدنې او لیدنې (سمعی او بصرې) هغه وسایل چې ښوونکی ورڅخه په تدریس کې کار اخلي، ددرسي موادو په نامه یادېږي او یا هر هغه شي چې په محیط کې موجود او د زده کړې په عملیه کې ورڅخه په مناسبه توګه استفاده وشي درسي موادو په نامه یادېږي. درسي مواد دزده کړې په عملیه کې مهم رول لوبوي ټولته څرګنده ده چې اوریدل، ویل، لیدل او تجربه کول داسي وسایل دي چې دهغې په واسطه زده کړه صورت مومي او ددرسي موادو په لیدلو او تجربه کولو کې ترسره کېږي نو دتدریس دهرې موضوع لپاره مناسب درسي مواد باید په کار یوړل شي لکه د اجتماعیاتو دمضمون د موضوعاتو لکه جزیره، ابنا، خاکنا او نور دتدریس لپاره داوبو او خاور

څخه او همدارنگه درياضي دمضمون په تدريس کې لکه دعددونو شمير، دجمع او تفريق عمليه کې دکاڼو، دلوييا، جوارو له دانو، قلمونو او نورو څخه کار اخستل کېږي. دمخه مووويل هغه درس چې ددرسي موادو په مرسته ترسره شوي وي دهغه درس په پرتله چې ددرسي مواد پکې نه وي کارول شوي، ډير موثر دي حتا کله کله بې له درسي موادو څخه تدريس مشکل تماميږي.

ددرسي موادو تيارول دښوونکو په دې مهارتونو پورې اړه نيسي:

1. دښوونکو ابتکار.
 2. دښوونکو مسلکي پوهه.
 3. دمحيطي شرايطو په پام کې نيولو سره ددرسي موادو په جوړولو کې دښوونکي مهارت.
 4. دموضوع سره سم ددرسي موادو دجوړولو مهارت.
- که ښوونکی دخپل مسلک علاقه ولري هغه تل هڅه کوي چې ددرسي موادو پيدا کړي او په تدريس کې ورڅخه ځکه واخلې ځکه دي پوهيږي چې يوازي دموادو پيدا کول مهم ندي بلکه دهغي څخه په تدريس کې کار اخستنه د اهميت وړده. برسیره پردې بايد پوه شي چې دجوړښت له مخې درسي مواد په درې ډوله دي:

الف: اصلي شی

ب: مودل (دشي مصنوعي حالت)

ج: تصوير.

دمثال په توگه دبيالوژي دمضمون دزړه په تدريس کې کيدای شي ديو حيوان زړه ټولگي ته راوړي او موضوع ورباندې توضيح کړي چې دا اصلي شي دي. خو که يو پلاستيکي زړه راوړي دزړه مودل وي او که دکاغذ پرمخ يا پرتخته دهغي شکل رسم کړي او دهغي له مخي خپل درس تشریح کړي دزړه له تصوير څخه نمايندگي کوي. په همدې ډول دساينس په مضمون کې دنبات دتوضيح لپاره يو بوټي راوړي دا اصل دي، کاغذي شکل دمودل او په کاغذ باندې يې رسم دتصوير څخه نمايندگي کوي.

ددرسي موادو داستعمال او مؤثریت له مخې په دوه ډوله دي:

1. هغه درسي مواد چې ديوې موضوع په اړه جوړ شوي وي او اوس ورڅخه په تدریس کې کار اخستل کېږي لکه چارټونه، کارتونه چې په تدریس کې مهم او اغیزمن دي.

2. هغه درسي مواد چې دمخه جوړ شوي وي او درسي موضوع پورې اړه نلري، دټولګي دښکلا لپاره په دیوالونو باندې نښلول شويدي او زده کوونکي دهغودلیدلو څخه یوڅه زده کوي لکه نقشي، تصویرونه او نورنمایشي او معلوماتي مواد. دا مواد غیر مستقیم په تدریس کې مؤثریت لري.

په عمومي توګه درسي مواد او لوازم ډیر ډولونه لري چې دهغي څخه په لاندې ډول یادونه کوو:

1. تخته او تباشیر: تخته او تباشیر دزده کړې په عملیه کې دښوونکي او زده کوونکي لپاره ضروري موادو څخه شمیرل کېږي. تخته زیات ډولونه لري لکه دلمخي تخته (Flet board)، دفلین تخته، توره تخته سپینه تخته او داسې نور. توره تخته دلرګي څخه جوړېږي چې په وروسته پاتي هیوادو کې ورڅخه کار اخلي او سپینه تخته دفارمیکا څخه جوړېږي چې پرمخ تللو هیوادو کې ورڅخه کار اخلي او دمارکر په واسطه ورباندې لیکل کوي تخته دټولګي په منځ کې باید داسې کښینول شي چې زده کوونکي یې په آسانی سره ووبښي او ښوونکي دتدریس په وخت کې تختې داسې ودربړي چې دهغه لیک پرتخته زده کوونکي په آسانی سره ووبښي.

2. تصویرونه: دموضوع دښې توضیح لپاره ښوونکي له تصویرونو څخه کار اخلي خودتصویرونو په هکله داسې فکر ونشي چې هر څوک هغه پیژني په دی معنا چې ټول خلک نشي کولای تصویرونه دژوند سره ارتباط ورکړي. دتصویرونو په هکله دزده کوونکو د اذهانو دمعلوماتو لپاره داپوښتنې باید وشي.

الف: په تصویرونو کې څه ویني؟

ب: دهغي گټي او تاوانونه وښایاست؟

3. مودولونه: مودل په لغت کې نمونې او په اصطلاح کې دیوشي مصنوعي جسم جوړولوته مودل وايي مثلاً که دتدریس موضوع دانسان غوړ یا سترگه وي نوښوونکی کولای شي دغوړ او سترگې نمونې جوړې کړي ځکه چې مشکله ده دژوندي حیوان یا انسان سترگي یا غوړ له وجود څخه جلا او ددرسي موادو په شکل وښودل شي. که مودل قیمتي وي او په آسانی سره لاس ته رانشي ښوونکی کولای شي هغه دمحيطي ساده موادو څخه جوړ او ددرسي موادو په شکل ورڅخه کار واخلي.

4. گرافونه: گرافونه مختلف ډولونه لکه مستطيلي (ستوني) دایروي او مصورگرافونه. اکثراً ښوونکی په موضوعاتو کې له هغه گرافونو څخه کار اخلي چې په هغي کې کمیت او کیفیت ضرورت وي. دا کار عموماً په احصائیه، طب او دژوند په مختلفو موضوعاتو کې په کار وړل کېږي. په همدې ډول ښوونکی کولای شي دشیانو تعداد، وخت، مقدار او وزنونه دگراف په واسطه وښیي.

5. چارچونه: چارچونه دلیدو دموادو څخه عبادرت دي چې ددرسي مهمو موادوپه حیث ورڅخه کار اخستل کېږي. ددرس موضوع دالفاظو، کلمو او جملو په شکل واضح کوي او مختلف ډولونه لري لکه دمقوا چارت، لوله چارت، تکه یي چارت او داسي نور.

چارټونه باید داصفتونه ولري:

1. دټولگي دهرې نقطې او هرې برخې څخه یې زده کوونکي ولیدلي شي.
2. چارټونه باید داسي رنگونه ولري چې دزده کوونکو توجه رنگونوته جذب شي.

3. داسې اضافي معلوماتونه پکې ځاي نشي چې زده کوونکي هدف ته رسيدلو څخه پاتې شي.

4. دخطونو (کرنډو) ترمنځ فاصله يو شان وي.

5. دخطاطۍ او ليکوالۍ مطابق حاشيه ورکړ شي.

6. موضوعات يې دمهال ویش سره سم يودرسي ساعت احتوا کړي او له هغې څخه زيات نه وي.

6. فلش چارټونه: داهم دليدنې مواد دي چې يوه درسي موضوع دتصوير په شکل مجسموي.

7. کارتونه: داهم دليدو دموادو څخه دي چې ديو درسي موضوع يوه برخه دکلمې يا نقطې په شکل روښانه کوي په بل عبارت کارتونه له هغه درسي موادو څخه عبارت دي چې دمستطيل او يا نورو هندسي کوچني اشکالو په شکل له کاغذ څخه جوړېږي دموضوع عنوان، لغت ياکومه اصطلاح ورباندې ليکل کېږي. دجملي ياکلمي دوضاحت لپاره ښوونکي خپل شاگردان ددرس مهمو ټکو ته متوجه کوي.

8. فلش کارتونه: داهم دليدو مواد دي چې ديو درسي موضوع جزء دتصوير په شکل روښانه کوي.

9. پوسترونه: هغه شکلونه او تصويرونه چې دکاغذ پرمخ په مختلفو رنگونو ديزاين کېږي له پوستر څخه عبارت دي په بل عبارت څو فلش چارټونه چې ديوي وادي موضوع لپاره ډول ډول تصويرونه او شکلونه ولري پوستر بلل کېږي. که ديوي موضوع په هکله تصويرونه موجود وي او دهغي له مخې موضوع ښه واضح او روښانه شي نو ښوونکي بايد له پوسترونو څخه کار واخلي تر څو دزده کوونکو په زده کړه کې اغيزمن واقع شي او پوسترونه بايد بې له تشرېح څخه گويا او سي.

10. نقشي: ددرسي موادو له جملي څخه دي داسې چې دکاغذ پرمخ رسم، په جغرافيه، انجينري او ساختماني موضوعاتو کې ورڅخه کار اخستل کېږي. ښوونکي کولاي شي ديو هيواد معرفي او خاصتاً دهغه دموقعيت او مساحت

دروېنه کولو لپاره نقشي استعمال کړي. ښکاره خبره ده چې زده کوونکي دنقشي له مخي ښه زده کړه کولای شي. همدارنگه په مسلکي مسائلو کې کله پل جوړول، تعمیرونو، سرک جوړولو کې دنقشو څخه ښه کار اخستل کیدای شي.

11. سلايدونه: سلايد ديو مربعي يا مستطيل شکله شيشي څخه عبارت دي چې په طبابت، لابراتوارونو، او کيميا، بيالوژي په موضوعاتو کې ورڅخه کار اخستل کېږي. همدارنگه ښوونکي په عملي کارونو او تطبیقاتو کې له سلايدونو څخه کار اخلي دمثال په توگه دوينې دتشخيص لپاره په مکروسکوب کې دسلايد ايښودل زده کوونکو ته ډیر موثر دي ځکه چې عملي جنبه لري او هغوي پکې عملي برخه اخلي.

12. فلمونه: دمصنوعي ژوند جوړول او نوروته دهغي ښودل له فلم څخه عبارت دي. که ښوونکي يوازې په نظري توگه درس ورکړي نو دلري مودې څخه وروسته دزده کوونکو له ذهن څخه وځي او هغه هيروي. ښه به داوي هغه څه چې په نظري توگه تدريس کېږي په هغې کې له داسې درسي موادو څخه کار واخستل شي چې دزده کوونکوپه زده کړه کې موثر وي. فلم داسې درسي مواددي چې دزده کوونکو په ذهن کې تر ډیر وخته پوري پاتې کېږي. زده کوونکي له درس سره علاقه پيدا کوي اودبلي خوا دفلم ښوودلو په واسطه دپا يداروړلو لپاره ښه زمینه برابروي. که يو زده کوونکي دکوم مشکل سره مخامخ کېږي دفلم دليدلو په واسطه هغه ټولرفع کيدای شي. ښوونکي دفلم په واسطه دښانوعلم، دحيواناتو، نباتاتوپيژندنه، دلوپانو ژوند، تاريخ دحيواناتو، نباتاتووده او پراختيا، دژونديو حيواناتودتکثر موضوعات ښودلای شي. بايدپه گوته کړو چې دفلم خاطرات په ذهن کې تر ډیر وخت پورې پاتې کېږي اوهمدارنگه دکم ذهنه اوغيي زده کوونکو سره ډیره مرسته کړي.

13. پروجکتور: دا هغه آله ده چې هغه څه چې د کاغذ پرمخ لیکي یا تر سیموي د سپینې پردې پرمخ څو چنده لوي ښکاره کوي. دا درسي مواد له یوې خوا د زده کوونکو علاقه له درس سره زیاتوي او د بلې خوا ښوونکي کولای شي په کم وخت کې زیات موضوعات زده کوونکو ته وښی. که دا موضوعات د پردې پرمخ ولیکل شي ډیر وخت نیسي او د زده کوونکو دسترېتیا سبب ګرځي.

14. دمطلب لنډیز یا معلوماتي پاڼې (Hand out): معلوماتي پاڼې داسې درسي مواد دي چې د درس په ښه والي کې زیاته اغیزه لري. ښوونکي د موضوعاتو لنډیز او مهم ټکي ورپکې په ګوته کوي. کیدای شي د ادا جدول، دیاګرام او پوښتنلیک په ډول. په دې پاڼو کې د زده کوونکو د دلچسپۍ لپاره کیدای شي له تصویرونو څخه استفاده وشي. په دې پاڼو کې دا ټکي په پام کې ونیول شي:

1. عمده ټکي باید ذکر کړي.

2. تصویرونه باید پکې ځای کړای شي.

3. په ساده ژبه ولیکل شي.

4. د موضوعاتو تسلسل پکې مراعات شي.

15. تلویزیون او کمپیوتر: دا دننې عصر نوي او پرمخ تللي وسایل دي. په پرمخ تللو هیوادونو کې نن ورځ په کمپیوتر کې E-mail په واسطه مفاهیم یو بل ته توضیح کوي. نوي اکتشافات او اختراعات د همدې لارې دنړي ګوټ ګوټ ته رسېږي. په همدې ډول د دې لارې کیدای شي یو فرد خپلې ستونزې دنړۍ دهر هیواد څخه حل کړي. په تلویزیون کې هم نن ورځ زیاتو هیوادو کې د مختلفو مضمونونو تدریس ترسره کیږي چې اوریدونکي او لیدونکي په خپلو کورونو کې ناست اوزده کړه ترسره کوي.

ددرسي موادوځانگړتياوي:

1. درسي مواد بايد ساده، محيطي اوارزانه وي.
2. دزده کوونکو دژوند سره اړيکې ولري.
3. درسي مواد روښانه اوښکاره وي او زده کوونکي ورسره دمخه بايد آشنایي ولري.
4. درسي مواد ددرس د موضوع سره اړيکې ولري.
5. کافي او مکمل وي.
6. دزده کوونکولپاره داستفادې وړ وي.
7. دزده کوونکو ستونزې حل اودهغوي دعلاقي اواستعداد سره برابري وي.
8. دخلکو درس او رواج سره برابروي.
9. دټولگي دهرې نقطې څخه وليدل شي.
10. درسي مواد بايد ناوړه اومنفي اغيزې ونلري او په ژوند کې مثبت تغيرات راولي.

د درسي موادو منابع:

که څه هم ددرسي موادو منابع ډيرزيات دي خو دښوونې او روزنې په پروگرام کې ددرسي موادو منابع عبارت دي له:

1. دښوونځي دننه منابع: معمولاً دتعليمي کال په پاي کې دښوونځيو آمرين، تربیوي هیئت کښيني دښوونځي دمختلفو موضوعاتو، درسي موادو په هکله تصميم نیسي. ښوونکی کولای شي چې ضرورت وړ درسي موادو لست دې مجلس ته وړاندې کړي اودتربیوي هیأت په مشوره دزده کوونکو، ښوونکو او دښوونځي د ادارې له لارې ددرسي موادو په تیارولو کې اقدام وکړي.

2. دمحيط او دټولنې دننه منابع: کله چې دښوونځي دباندي ددرسي موادوپه تيارولوکې اقدام کيږي لازمه ده چې دستونزو دلرې کولو لپاره يو صحيح پلان جوړ شي. څرنگه چې دټولنې خلک دمرستې اغيزمنه منبع ده، امکان لري چې په ټولنه کې ډير زيات ماهره اودفن متخصصين موجود وي کله چې دهغوي مرستې کولوته اماده وي دهغوي څخه کار اخلو يا داچې دضرورت وړ ځيني مواد دهغوي څخه ديو څه وخت لپاره امانت وغوښتل شي ترڅو بي له ستونزو دښوونځي سره مرسته وکړي.

3. نوري منابع: ځينې موسسې، ادارې او دفترونه چې دښوونځي ترڅنگ موقعيت لري، کيداي شي دضرورت په وخت کې ورڅخه مرسته وغوښتل شي. همدارنگه پخپله ښوونکي او زده کوونکي هم کولاي شي دځينو موادوپه جوړول او تيارولو کې پوره برخه واخلي اوحتا ښوونکي کولاي شي دمحيطي موادو څخه په ارزانه قيمت درسي مواد جوړ اوپه تدريس کې ورڅخه کار واخلي.

په ټولگي کې ددرسي موادو ښودل: دهر ډول درسي موادو ښودل ځينې مرحلې

احتوا کوي چې په لاندې توگه يې بيانوو:

ددرس څخه دمخه مرحلي:

- درسي مواد په درسي پلان کې دذکرشوي هدف سره مستقيماً اړيکي لري.
- که ځينې تخنيکي مواد په درس کې په کارورل کيږي بايد ښوونکي دمخه ځان قانع کړي چې کار کوي او که نه؟

ددرس په بهير کې مرحله: کله چې ښوونکي دتدريس په وخت کې هغه خوا او دې

خوا څرځي بايد په ټولگي کې داوريدي او ليدنې درسي موادو په ښودولو کې هم ورو ورو حرکت وکړي او عملاً هر شي ته اشاره وکړي. اوهغه وسايلوته چې ددرسي موادو په شکل ښودل کيږي دزده کوونکو توجه جلب کړي او ورته په گوته کړي چې ددرس په پاې کې دموادو په اړه ستاسو څخه لنډه ازموينه اخستل

کېږي. همدارنګه ددرس لنډيز ددرس په پاې کې بايد تکرار کړي او بيا له زده کوونکو څخه ځيني پوښتني وشي چې دزده کوونکو څخه ددرس په تکرار کې مرسته وکړي.

ددرس څخه وروسته مرحله: درسي مواد بايد داستفادې څخه وروسته په يو محفوظ ځاي کې وساتل شي.

ديادولو په عمليه کې ددرسي موادو اهميت: د يادولو په عمليه کې بايد دوه اصله په پام کې ونيول شي:

1. ښوونکی د يادولو د عمليې مهم عنصر بلل کېږي درسي مواد د يادولو په پروسه کې يواځې مرستندوي دي د ښوونکي دي چې د يادولو په پروسه کې لومړنۍ منبع ګڼلې کېږي.
2. هغه معلومات چې زده کوونکي يې تر لاسه کوي د موادو په ښودلو پورې مستقيماً اړه لري:

په لاندې کرښو کې د يو فرد د يادونې استعداد ښودل کېږي:

- هغه څه چې وايي او کي يې په سلو کې 90 ياد کې پاتې کېږي.
- هغه څه چې وايي او ليکي يې په سلو کې 70 ياد کې پاتې کېږي.
- هغه څه چې اوري او ويني په سلو کې 50 ياد کې پاتې کېږي.
- هغه څه چې ويني په سلو کې 30 ياد کې پاتې کېږي.
- هغه څه چې اوري په سلو کې 20 ياد کې پاتې کېږي.
- هغه څه چې لولي په سلو کې 10 ياد کې پاتې کېږي.

دتدریس میتودونه Teaching methods

دیو مسلکي ښوونکی لپاره دتدریس اصول یاد تدریس میتودونه دارزښت وړ دي. په دې علت دښوونې اوروزنې له بحثونو څخه یوهم دتدریس د میتودونو زده کول دي ځکه چې ددې لارې څخه تدریس، ښوونکی ژر هدف ته رسوي. یعنې هغه هدفونه چې دزده کوونکو دزده کړې لپاره په پام کې نیول شويدي په آسانی سره لاس ته راوړلای شي. دتدریس اصول ښوونکی رهنمائي کوي او په تدریس کې دښوونکي اوزده کوونکي دندې او رولونه تعین کيږي په دې معنا چې ښوونکی ته ښی، څنگه درس ورکړي اوزده کوونکي مجبور وي چې څنگه له ښوونکي څخه پوه ترلاسه کړي.

څرنگه چې دتدریس اصول زیات داهمیت وړ دي نوښوونکی باید دتدریس مختلف ډولونه وپيژني. دهغي مثبت او منفي ټکوته توجه وکړي. که څه هم دتدریس میتودونه زیات دي موږ دهغو له ډلې څخه دڅو میتودونو یادونه کوو او هغه میتودونه به ترکتني لاندې ونیسو چې محترم ښوونکی به زیاتره وخت په تدریس کې له هغي څخه کار اخلي:

1. دخطابي (لکچر) میتود Lecture method: لکچر په لغت کې خبري

کول، کنفرانس ورکولو، واقعیتونه او اساسي مفاهیم دزده کوونکو لږ شاتنه لوي گروپ ته ښی.

دلکچر میتود یو پخواني میتود دي چې تقریباً 2000 کاله دمخه په یونان او روم کې رواج درلود. دلکچر میتود دعادي خبرې کولوا کنفرانس ورکولو څخه فرق لري. په عادی ویلو کې دیو شي قضیه یا ادعا بیانېږي خو په لکچر کې غوره شرط دهغي توضیح او تشریح ده. په لکچر کې موضوعات دلید، مودل یا نمایش په

واسطه توضیح کيږي او په يو شکل سره دزده کوونکو شرکت پکې احتوا کيږي. دکوچنیو زده کوونکو په تدریس کې باید داوږدو بیانیو څخه ځان وساتل شي. ښوونکی باید دې ټکي ته متوجه وي چې دلکچر هغه میتود چې موږ دلته تریخت لادې نیولي دي له هغه لکچر څخه چې دوې په لوړو تحصیلي موسسو کې لیدلي دي، فرق کوي. ښوونکی هغه مطلب چې په ټولګي کې دلکچر دمیټود په واسطه توضیح کوي داسې طرح او پلان کړو چې وکولای شي دزده کوونکو ذوق او علاقه اعظمي حد ته ورسوي. هدف ته درسیدلو مهارتونه تمرین کړي د موضوع دښه یادولو لپاره سوالونه او صنفی بحثونه ترسره کړي.

دلکچر په میتود کې مضمون د فعالیت مرکز دي. زده کوونکو ته په تدریس کې کمه برخه ورکول کيږي او تدریس لکه یو طرفه ترافیک پرمخ ځي. دا میتود ښیګڼې او نیمګړتیاوې لري چې دلته یې یادونه کوو.

ښیګڼې:

- ښوونکی کولای شي په کوم وخت کې زیات مطالب زده کوونکو ته تدریس کړي.
- څرنګه چې دلکچر دمیټود غوره خاصیت توضیح او تشریح ده ددې روش څخه په ګټه اخستنه ښوونکی کولای شي زیات عملي موضوعات، مغلق مفاهیم او ژورې ښوونیزې مفکورې توضیح او تشریح کړي.
- ښوونکی په دې روش کې زیات آفاقي او عمومي معلومات وړاندې کولای شي.
- په عملي، مسلکي او صنفونو، کنفرانسونو کې له دې روش څخه کار اخستل کيږي.
- ددې میتود ګټه داده چې دزده کوونکو ذهن دهغه موضوعاتو لپاره آماده کوي چې لوړو تحصیلي موسسو کې په کارېږي.

- دهردرس دلنډيز په وړاندې کولو کې ورڅخه ځنډ اخستل کېږي.
- په دې روش کې کيدای شي چې يو ښوونکی څو صنفونو ته تدريس وکړي.

نېکړتياوې:

- په دې میتود کې دپوهې او معلومات انتقال زیات دي خو زده کوونکي یې په کمه پیمانه اخلي.
- په لکچر میتود کې ښوونکي دتدريس مرکز او مضمون تدريس محور دي او زده کوونکي یوازې درس اوري او برخه پکې نه اخلي.
- په دې روش کې فعالیت یو طرفه وي نو ښوونکی هغه شي چې تدريس کوي ارزيايي کولای نشي.
- داميتود تقريباً دیکا توري ډوله دي او ښوونکی خپل نظر په زده کوونکو تحميلوي.
- په دې میتود کې ښوونکی دزده کوونکو سويې سره برابر تدريس نشي کولای.
- په دې میتود کې ښوونکی نشي کولای ددرس په پای کې دزده کوونکو توجه جلب کړي.
- په دې میتود کې زده کوونکي ژر ستړي کېږي او دمووضوعاتوپه زده کړه کې دستونزو سره مخامخ کېږي.

يادونه: ښوونکی کولای شي د مهمو نقطو دوضاحت، يادداشت اخستلو موادو امداد کولو، صنفی مباحثونه دوخت ورکولو، دلکچر نوټ په ورکولو سره دا میتود زده کوونکو ته ګټور وګرځوي.

يو بل ډول میتود چې دشفاهي میتود په نامه ياديږي دزده کوونکو دزده کړې په بهير کې زیات اهميت لري. څرنگه چې په پرمخ تللو هيوادو کې دښوونې او

روزنې په اړه درسي عصري وسايل زيات دي د عملي او تجربې ميتودونو څخه کار اخلي خو وروسته پاتې يالې پرمخ تللي هيوادونو کې درسي وسايل کم دي دوې په تدريس کې په تيره بيا دلومړنيو ښوونځيو په تدريس کې دشفاهي ميتود څخه زيات کار اخلي داميتود په خپل وار سره په څو ډولونو ویشل کېږي چې په لاندې ډول يې توضيح کوؤ.

۲. د کتاب لوستلو ميتود Book reading method

داميتود يو قديمي ميتود دي چې اوس هم زيات شمير ښوونکي ورڅخه کار اخلي. څرگنده ده چې کتاب په تدريس کې اصل دي او مواد فرعي شيان دي چې د کتاب دمتن په تدريس کې مرسته کوي. خو زيات شمير ښوونکي په ډيره زړه طريقه د کتاب لوستلو دميتود څخه ځکه اخلي. داډول ښوونکي ځان نه په تکليف کوي چې نورمواد برابر کړي ياددرس لپاره تياروي ونيسي ټوله تکيه يې په قرائت کولو وي چې زده کوونکي يې تکرار تکرار لولي او حافظې ته يې سپاري. دطوط په شان زده کړه کوي. متن په لوړ آواز يا پټه خوله لولي. دلوستلو شويو مطالبو څخه په تحريري يا تقريري توگه ازموينه اخلي. په دي حالت کې ښوونکي فکر کوي چې زده کړې ښه صورت نيولي دي. زده کوونکي الفاظ تکراروي شي، په داسي حال کې چې زده کوونکي دکلمو په معني نه پوهيږي، دکلمو ترمنځ اړيکې نشي ټينگولي، پرمفاهيمو بحث نشي کولاي او ځکه ورڅخه نشي اخستلاي او زده کوونکي ورسره علاقه نه ښی. زده کړه په اساسي توگه نه کېږي، ښوونکي له ابتکار څخه ډډه کوي او په دي ډول ښوونکي په تدريس کې لږ فعال وي، همدارنگه زده کوونکي هم غير فعال وي. ددې ميتود څخه ښوونکي په ډيره خرابه طريقه استفاده کوي. دبيلگې په توگه کله چې ښوونکي ټولگي ته ننوزي زده کوونکو ته وايي چې کتابونه راوباسئ زه نوي لوست لولم او تاسو يې راسره تکراروي. دا عمليه دوه درې واري تکراروي بيا ښوونکي له زده کوونکو څخه غواړي چې تاسې کتاب لوستل په نوبت سره پيل کړئ. په دي

ډول تریو ځایه نوبت رسیږي او درسي ساعت ختم شي نویو شمیر زده کوونکي له تکرارولو څخه پاتې شي. نورې ورځې هم په دې ډول ادامه ورکوي او په نتیجه کې یو زیات شمیر زده کوونکي له ښوونځي څخه زړه توري کیږي او حتا دښوونځي پرېښودلو ته مجبورېږي ځکه چې ښوونځي نور دده لپاره د زده کړې ځای ندي ډیره ستړیا ورته بیښوي او ښوونځي ورته دزدندان په شکل تمامېږي. ددې میتود څخه دښې گټې اخستلو لپاره دالاندې ټکي باید په پام کې ونیول شي:

1. ټول متن په یو زده کوونکي ونه لوستل شي بلکه دمتن لږه لږه برخه په یو یو زده کوونکي ولوستل شي ترڅو ټول ورڅخه گټه واخلي.
2. د موضوع په اړه سربیره په کتاب لوستلو له نورو درسي موادو څخه استفاده وشي.
3. د زده کړې لپاره دتورې تختې څخه کار واخستل شي.
4. د زده کوونکو ترمنځ مباحثي ته زمینه مساعده شي.
5. پوښتنو ته زمینه برابره او ددرس دښه والي لپاره نورې لارې چارې وسنجول شي.

3. د سوال او ځواب میتود Question and answer method

د سوال او ځواب په میتود کې ښوونکي او زده کوونکي دپوښتنو په واسطه دښوونې او روزنې هدفونه لاس ته راوړي. په دې میتود کې زده کوونکي فکر کولو ته مجبورېږي او د موضوع په اړه استدلال کوي. برسیره پردي چې زده کوونکي دپوښتنو تحلیل ته او هم په تدریس کې فعاله برخې اخستو ته هم مجبورېږي. له دې څخه څرگندیږي چې دپوښتنو او ځوابونو میتود ددرسي مطالبو د زده کړې لپاره یو گټور میتود دي دښوونې او روزنې دپوهانو تجربو له مخې دانتیجه لاس ته راځي چې په دې میتود کې په سلو کې نوي (90%) زده کړه ترسره کیږي. په دې میتود کې ددرس موضوع په کوچنیو برخو ویشي او دهرې برخې په هکله

پوښتنې امانده او له زده کوونکو څخه پوښتل کېږي چې حتا په دې میتود کې چپ او کمزوري زده کوونکي هم برخې اخستو ته تشویق کېږي او په نتیجه کې ټول زده کوونکي فعاله ساتل کېږي او هر یو مجبور دي چې ددرس موضوع ته په غور سره غور ونیسي.

دسوال او ځواب دپوښتنو ډولونه:

الف: معلوماتي سوالونه: په دې ډول سوالونو کې دحقیقت دلاس ته راوړلو لپاره

داسې سوالونه مطرح کوي چې یو ځواب ولري او ډیر ژر ځواب ورکړ شي لکه:

- بې (ب) څنگه آواز لري؟
 - یوه شپه او ورځ څو ساعته ده؟
 - آیا دکومک دکلمې مترادفه کلمه مرسته ده؟
 - ددایري دمحیط فورمول څه شي دي؟
 - دخوشحال خان خټک زیارت په کوم ځای کې دي؟
 - الفت صاحب دپښتو او که ددري ژبې ادیب او کیلوال دي؟
- ددې ډول پوښتنو په واسطه زده کوونکي لوستل شوي شیان ذهن ته راوړي په متقله توګه فکر کوي چې دزده کوونکو دپوهې او درک لپاره ګټور دي.

ب: پرله پسې سوالونه: داډول سوالونه داسې سوالونه دي چې دیوې موضوع

دوضاحت او ځواب داثبات لپاره ورکول کېږي په هغه صورت کې چې سوال او ځواب صحیح نه وي مطرح شوي. او قدم په قدم زده کوونکي ځواب نږدې کوي دمثال په توګه:

- بې (ب) څنگه آواز لري؟ ... آیا درست دي؟
- بې پرتخته ولیکئ؟ ... آیا صحیح دي؟
- اتحاد او اتفاق ښه کار دي؟ ... ولي؟

- تاسو کولاي شي چې دا جمله په بل عبارت بيان کړئ؟ (تفسير)
- په دي هکله تاسو څه ويلې شئ؟ (وسعت)
- احمده تاسو په دي هکله څه ويلې شئ؟
- غير لفظي حرکات لکه دسراشاره، موسکيدل، لفظي لنډ حرکات لکه هو، آه، پوه شوم، هوهو هم زده کوونکي تشويقي ترڅو يو څه ووايي او يا دځوابونو په هکله فکر وکړي.

ج: تحليلي سوالونه: دا ډول سوالونه زيات، مجرد او تصوري فکر کولونه ضرورت لري، زده کوونکي فکر کولو ته مجبوروي د معلوماتي سوالونو په شان ژر ځواب نشي ورکولاي. دا ډول سوالونه د تحليل، تجزيې، ارزيايي، دمسألو دحل او په پاي کې دنتيجه دلاس ته راوړولو لپاره استعمالېږي نوځکه تحليلي سوالونه دڅه، ولي او څنگه الفاظو په واسطه بايد وپوښتل شي. لکه:

- څو کلمي ذکر کړئ چې دې په توري پيل شي؟
- که $2x + y = 5$ او $y = 3$ وي نو $x = ?$ کيږي.
- آسمان ولي آبي دي؟
- ولي ځينې حشرات دصحت لپاره مضر او ځينې گټور دي؟
- په دي سفر کې موڅه شي خوښيږي او ولي؟ (ارزيايي).
- څه دليل لري چې ځمکه کروي ده؟ (استقرايي توضيح).
- ددي هندسي شکل مساحت څنگه پيدا کوي؟ (دپراېلم حل).
- دبالون دپرسيدو سبب څه شي دي؟ (علت او معلول).

د: متباعد سوالونه: په دي ډول سوالونو کې دزده کوونکو څخه غوښتل کيږي چې نظر ورکړي، قضاوت وکړي. په بل عبارت داسې سوالونه دي چې د فرد په تفکر او

عقيدې پورې اړه لري. دهغي غلط والي او صحيح والي داشخاصو نظر او تفکر ته فرق کوي لکه:

- دهغه ميووڅخه چې نوم يې په الف (انار، انگور، انخير) پيل کيږي ستاسو خوښيږي؟
- ستاسو په نظريه نړۍ کې کوم شکل ډير اهم دي؟
- ستاسو په نظر ددې شعر ويونکي څه حس کوي؟
- کوم ليکوال مو خوښيږي.
- د ... په هکله ستاسو عکس العمل څه دي؟
- بي له ونو څخه به ځمکه څنگه ښکاره کيدله؟

۴. د مباحثې میتود Dialogue method: مباحثه دمکالمې يا صحبت

کولو يوه بڼه ده او په عين وخت کې دافکارو تبادلې ده چې داستدلال په واسطه صورت مومي دا میتود دشفايي میتود په ډله کې شميرل کيږي. د مباحثې په وخت کې نظر يې او مسألې تر بحث لاندې نيول کيږي. د بحث لاندې عنوانونه او موضوعات دښوونکي يا زده کوونکي په واسطه ټاکل کيږي او په زړه پورې درسي فعاليتونو، فلم، سلايد، نمايش ښودل، کم پيدا شيان او داسي نور شيان په ټولگي کې تربحث لاندې نيسي. په مباحثه کې تجزيه، تحليل، تفصيل او مطلب خلاصه مهمې مرحلې گڼل کيږي. زده کوونکي بايد دموضوع نزاکت مراعات کړي. د دوستۍ په فضا کې خبرې او صحيح فکر وکړي. محدود زده کوونکي بايد مباحثه په انحصار کې ونه نيسي. ټول زده کوونکي پکې بايد سهم واخلي. په دې میتود کې دښوونکي رول داهميت وړ دي ځکه که دښوونکي خپلې دندې ته توجه ونکړي، کيداي شي زده کوونکي له موضوع څخه بلي خواته ولاړ شي بايد په مباحثه کې هدف دانه وي چې دوه ډلې زده کوونکي دصحيحو او غلطو مباحثو په واسطه يو بل مغلوب کړي. نوښوونکي ددوې خبرو بحث ته متوجه وي او هغوي بايد دې ته پري نږدي چې

مباحثه بلي خواته ولاړ شي او هڅه وكړي چې ټول زده كوونكي پكې برخه واخلي او هغوي د فعاليت مركز وي.

ددې ميتود ښيگڼې:

- زده كوونكي څيړنو او پلټنو ته هڅوي.
- زده كوونكي د بحث د موادو زياته برخه په خپله برابروي.
- ښوونكي د زده كوونكو په گډون د مباحثې پلان جوړوي.
- ښوونكي د زده كوونكو د پوښتنو او ځوابونو ځانگړې طريقې زده كوي.
- زده كوونكي زده كوي چې خپل نظريات او معلومات په مناسب وخت كې نورو ته وړاندې كړي.
- د زده كوونكو د خبرو كولو جرأت زياتوي.
- زده كوونكي په خبرو كې نوبت اخيستل زده كوي.

نيمگړتياوي:

- ددې ميتود كارول زيات وخت نيسي.
- ښايي چې لږ شمير زده كوونكي پكې برخه واخلي.
- ښايي ځيني وخت ښوونكي د زده كړې ارزيايي ونشي كړاي.
- ښايي زده كوونكي د درس د اصلي موضوع څخه ووځي.
- ښايي لږ شمير زده كوونكي د خبرو كولو انحصار پلاس كې واخلي.
- ددې ميتود گټې اخستنې غټ خنډ د مناسبو موضوعاتو او مسائلو ټاكل وي.

۵. د مسابقي ميتود: په دې ميتود كې زده كوونكي يوه درسي موضوع د مثبت رقابت او سيالۍ په شكل زده كوي. سالم رقابتونه د درسي موضوعاتو په زده كړه كې مهم رول لوبوي او په هغې كې د زده كوونكو ابتكاري استعدادونه ښكاره كيږي او

زده کوونکو دفعاله کولو لپاره ښه زمینه برابروي. په دې میتود کې دزده کوونکو زیات تعداد فعالیت مرکز ګرځي. یو ګروپ غواړي له بل څخه مسابقه وګټي. ددې روش څخه په لومړنۍ او ثانوي دورې کې هم استفاده کېدای شي. دې میتود ته Matching method وایي.

دا مسابقه کېدای شي په یو درسي ساعت، د اونۍ په پای، دمیاشتې په پای کې، یو ټولګي ډبل ټولګي سره، یو ښوونځي ډبل ښوونځي سره او دهم سويه زده کوونکو ترمنځ تسره شي. دمثال په توګه په لومړي ټولګي کې دصفر څخه تر 9 عددونو پورې لوستل، ویل او لیکل په پام کې ونیسو او د دوه لومړنیو ټولګیو ترمنځ دا مسابقه ترسره کړو.

دمسابقې کړنلاره: ديو ټولګي زده کوونکي دالف او ب په دوه ګروپونو ویشو، له هر ګروپ څخه څخه درې درې تنه دټولګي په مخکي ودرؤ. هغه کارتونه چې په هغوي کې اعداد لیکل شويدي په دوي باندې ویشو او داسې هدایت ورکوؤ.

د (الف) دګروپ یو زده کوونکي خپل کارت ګوري او د (ب) ګروپ دزده کوونو له ډلې څخه دیو تن نه پوښتنه کوي چې هغه عدد پرتخته ولیکي. که صحیح یې ولیکه نو 5 نومرې اخلي او که نه نو سوال د (ب) ګروپ ناست زده کوونکو ته حواله کوي چې دهغو څخه یې یو پرتخته ولیکي که صحیح یې ولیکه نو 3 نومرې اخلي. په همدې ډول دا کار د (ب) ګروپ له ډلې څخه یو تن د (الف) ګروپ څخه پوښتنه کوي او همدغه شان عملیه پرمخ وړي. دا مسابقه په همدې شکل پرمخ وړو. په پای کې دهر ګروپ نومرې جمع کوو دزیاتونومرو ګروپ دمسابقې وړونکي دي.

دمسابقې په ارزیابی کې دا ټکي باید په پام کې ونیول شي:

— ټولګي په دوه ګروپونو داسې وویشل شي چې ددواړو ګروپونو تعداد مساوي وي.

- دهر گروپ لپاره يوشان سوالونه (ساده، منځني او سخت) او دزده کوونکو سويه هم بايد په پام کې ونيول شي.
- دمسابقې په هکله بايد زده کوونکو ته واضح هدايات ورکړ شي.
- ښوونکي په نومرو ورکولو کې له عدالت څخه کار واخلي.
- دمسابقې په وخت کې ښوونکي بايد دټولگي نظم او دسپلين په پام کې ونيسي.
- دمسابقې په پای کې بايد ښوونکي نتيجه اعلان کړي.

6. د نقش اجرا کولو میتود Role play method: دا میتود هم د یو ښه او

- موثر تدریس یوه لاره ده چې په هغې کې زده کوونکي یوه درسي موضوع چې دنمایش وړ وي دیوې حقيقي صحنې په شکل تمثیلوي. په دې روش کې دستر تیا احساس له منځه ځي او زده کوونکي په مینې او علاقې سره درس تعقیبوي. د مثال په توگه دڅلورم ټولگي دپښتو په کتاب کې دروغتیا په هکله داسې یوه قصه لیکل شویده چې کیدای شي څو تنه زده کوونکي وټاکل شي. دښوونکي، داکتر، خالد، اکرم، اجمل رول ولوبوي او دا موضوع دیوې تمثیلي پارچې په شکل تدریس کړي. خود نقش اجرا کولو په وخت کې دا ټکي په پام کې ونيول شي.
- هغه وخت له دې روش څخه کار واخستل شي چې دمنطقي درسم اورواج، عنعنې سره تضادونه ولري.
 - مواد او لوازم باید دمخه آماده شوي وي.
 - دنقش اجرا کولو لپاره هغه زده کوونکي وټاکل شي چې نقش اجرا کړي شي.
 - ښوونکي باید ډاډه وي چې کوم زده کوونکي کوم نقش اجرا کوي.
 - دنقش اجرا کول، دټولگي په یو مناسب ځای کې ترسره شي چې ټول زده کوونکي یې مشاهده کړي.

- بنوونکی باید زده کوونکي کنترول کړي.
- دنقش اجرا کول په همغه درسي ساعت کې يا دمخه اماده کيداي شي.
- بنوونکی باید دتمثيل په وخت کې دزده کوونکو کمزوري ټکي يادداشت او وروسته يې ورپه گوته کړي.

7. دعلمي کتنې (سیرعلمي) میتود Field trip method: علمي کتنه

- دهغه مشاهدو او معلوماتونو څخه عبارت دي چې زده کوونکي يې عملاً ددرس موضوع په اړه دټولگي څخه بهر ترلاسه کوي. په حقيقت کې ويل شوي موضوعات راژوندي کوي او هغه با معنا کوي. علمي کتنه بايد داسې پلان شي چې دزده کوونکو شوق، ذوق او علاقه تحریک او تشویق کړي مثلاً که دسانيس په مضمون کې ددرس موضوعات دنبات جوړښت دمخه تدريس شوي وي نو کله چې زده کوونکي علمي کتنې ته وړي بايد دنبات مختلفي برخې وروښودل شي او بيا په صنف کې ورباندي بحث وشي. دعلمي کتنې په وخت کې داټکې په پام کې ونيول شي چې زده کوونکي کوم ډول دمشاهدي میتود په کار وړي اودکار څرنگوالي څه ډول دي.
- بايد پوه شو چې څومره وخت لرو او دفعاليت داجرا کولو لپاره هغه وخت په مناسبه توگه وويشو.
 - بايد پوه شو چې دکومې موضوع په هکله علمي کتنه لرو او چيرته څو.
 - مالي قدرت او توان هم په پام کې ونيول شي.
 - زده کوونکي بايد کنترول شي او هغوې په گروپونو وويشل شي، هرگروپ ته سرگروپ وټاکل شي.
 - بنوونکي بايد ټول گروپونه او سرگروپونه دمشاهدې په وخت کې نظارت کړي.
 - دمشاهدې په وخت کې بنوونکي دزده کوونکو سوالونو ته ځواب ورکړي.

8. گروپي میتود: Group woric method: گروپي میتود داسې یو میتود

دي چې زده کوونکي زیات کار کولو ته هڅوي. مشق او تمرین پکې زیات کیږي. په دې میتود کې ښوونکي د مذاکرې، مناقشې، ارزیابي او نورو مقصدونو لپاره زده کوونکي په کوچنیو گروپونو ویشي. په گروپي میتود کې زده کوونکي چې ډیر وړیني، غوږونيسي، ولولي، فکر وکړي، وليکي او خوشحاليږي چې دملگرو په منځ کې خپل نظر وړاندې کړي په تیره بیا چې نورې نظر واورې او غوږ ورته ونيسي.

په دې میتود کې ښوونکي دلارښود رول اجرا کوي او دزده کوونکو له کار څخه په گروپونو کې نظارت کوي دزده کوونکو ستونزې حل کوي. په گروپي میتود کې دژبې په زده کړه کې هدف یوشي، درياضي او سپورت په زده کړه کې بل شي وي نو گروپونه دښوونکي دپلان تعلیمي او تربیوي هدفونو له مخې ټاکل کیږي. کله چې گروپي میتود عملي کوي نو د امکان په صورت کې دگروپ غړي په دایروي شکل یو بل ته مخامخ کښینوي او یا لږ تر لږه یو بل ته مخامخ کيني تر څو ددې کار او فعالیت وړیني.

په دې میتود کې زده کوونکي د فعالیت مرکز دي. دښوونې او روزنې پوهانو تجربه کړېده چې گروپي زده کړه نظر ځانگړې زده کړې ته ډیره موثره ده ځکه چې زده کوونکي په گروپي میتود کې موضوع ژر اخلي. له دې میتود څخه زیاتره وختونه د مباحثې، مناقشې، مذاکرې، علمي کتنې، پروژې، سوال او ځواب او نورو میتودونو کې کار اخلي. او دهمدي میتودونو زده کړې اغیزمنتوب زیاتوي. په گروپي میتود کې باید داتکي په پام کې ونیول شي.

— ښه به وي چې په گروپونو کې دزده کوونکو تعداد له 3 څخه تر 6 تنو

پورې وي ترڅو دافکار دتبادلې لپاره ښه فرصت وي.

— کله چې گروپونه جوړ شي باید فوراً نامنځزاري شي او سرگروپ ورته وټاکل شي.

— دگروپي کار دضرورت وړ مواد باید دمخه آماده شوي وي.

- دگروبي کار په لارښوونه کې موضوع، هدف او دکار طریقه ښه واضح شي.
- زده کوونکي دگروبي کار په وخت کې په دایروي توګه یا مخامخ کښینول شي.
- دگروپونو ترمنځ مناسبه فاصله وټاکل شي ترڅو ښوونکي ددوي ترمنځ دستونزو دحل لپاره قدم ووهي او دهغوي نظارت وکړي او دېلي خوا دگروپونو دغړو ترمنځ خبري دنورو گروپونو مزاحمت ونکړي.
- دگروبي کار موضوع باید دزده کوونکو دسويې مطابق وي.
- ښوونکي دنظارت او کنترول بر سره دگروپونو دښه همکار رول ولوبوي.
- دگروبي کار غړي باید وپوهول شي چې دوي یوشان مسئولیت لري ترڅو دگروبي کار په کولو کې فعاله برخه واخلي.
- دگروبي کار وخت معین وي او زده کوونکو ته ابلاغ شي.
- دلوړۍ دورې زده کوونکي باید په گروبي کار کې ښه رهنمائي شي ترڅو په راتلونکي کې عادت شي.
- کله کله کیدای شي چې دگروبي کار نتیجه دمسابقې په شکل بررسی او ابلاغ شي.
- دوهم ځل لپاره دگروبي کار غړي یو بل سره تبدیل شي.
- دگروبي کار میتود هغه وخت مؤثر دي چې دگروپ دغړو ترمنځ همکاري موجوده وي.

۹. دمناقشې میتود Discussion method: دښوونې او روزنې اساسات په

دي تاکیدد کوي چې زده کوونکي دفعالیت مرکز وي ددې خبرې نه هدف دادي چې زده کوونکو ته اجازه ورکړ شي چې دزده کړې په بهیر کې فعاله برخه واخلي او

په ګروپي ډول مذاکره او مناقشه وکړي باید مناقشه داسې کنترول او تعقیب شي چې په منازعه بدله شي.

دمناقشي څخه هدف یوازې خبرې کول ندي بلکه دواقعیتونو ښکاره کول او قضاوت کول دي داسې چې دګروپ ټول غړي خپل منځ کې دافکارو تبادله وکړي. کله چې ټولګي په ګروپونو وویشل شي یو زده کوونکي دلاړښود په ډول تعینوي اود مناقشې په هکله هغوي ته داسې لارښونه وشي چې خپل افکار په آزادانه او توګه یو دبل سره تبادله وکړي.

دمناقشي د میتود ښیګڼې:

- دزده کوونکو دپوهې سطح معلوموي.
- زده کوونکي په فعاله توګه درس کې برخه اخلي یعنې زده کوونکي دفعالیت مرکز وي.
- مناقشه د تیرو تجربو دښکاره کیدو سبب ګرځي.
- دزده کوونکو دافهام او تفهیم مهارتونو دپراختیا سبب ګرځي.
- دزده کوونکو دتوجه دجلبولو سبب ګرځي.
- زده کوونکي عملاً درس زده کوي.
- ددرس موضوع په ښه ډول پراختیا مومي.

دمناقشي د میتود نیمګړتیاوي:

- ددې میتود تطبیقول ډیر وخت غواړي.
- امکان لري چې ځینې زده کوونکي پکې فعاله برخه وانخلي.
- کیدای شي دمناقشې په وخت کې ځینې زده کوونکي له موضوع څخه ووځي.

- که ښوونکي مسلکي او باتجربه نه وي کيداي شي پلان شوي پروگرام ترسره نشي.
 - دمطلبونو ارتباط اوجمع کول او بيا دهغي لنډيز مشکل دي.
 - کيداي شي پوښتني په ښه او مناسبه طريقه مطرح نشي.
- ددې لپاره چې دمنافشي ميتود په ښه توگه تطبيق کړاي شو ديو منظم درسي پلان موجوديت، دښوونکي امادگي، دټولگي نظم او ترتيب، د موضوع معرفي، دهغي دمقاصدو تحليل او تجزيه ضروري ده. د گروپ ټولو غړو ته مناسبه برخه ورکول او دفردي اختلافاتو موضوع او دزده کوونکو دزده کړې سرعت هم بايد په پام کې ونيول شي. هغه زده کوونکي چې ډيرې خبرې کوي، کنترول او دهغي پرځاي چپ او غلي زده کوونکي خبرې کولو ته تشويق شي. او هم هغه څوک چې دمنافشي لارښوونه کوي بايد کمې خبرې وکړي او ډير واورې. دمنافشي په پاې کې موضوعات لنډ او نتيجه گيري يې بايد وشي.

۱۰. دپروژي ميتود Project method: دا ميتود دجسمي، اجتماعي او ذهني فعاليتونو لپاره يو ښه ميتود دي. په دي ميتود کې زده کوونکي دفعاليت مرکز وي. دښوونې او روزنې پوهان دزده کوونکو داساسي او لومړنيو زده کړو په پاې کې امريکايي عالم جان ديوي په (1952-1952) کال کې وويل چې فردي فعاليتونه مهم نه دي.

ددې عالم مناقشه داوه چې ماشومان دې ژوند ته اماده شي او دا هغه وخت امکان لري چې هغوي دژوندانه په کارونو کې برخه واخلي. دمثال په توگه دکلي او محل دگاونډيانو په ژوندانه او نورو کې برخه واخلي ځکه چې ټولنيز کارونه دزده کوونکو له ژوندسره نږدې اړيکي لري او دهغوي دروزنې سبب گرځي نو لازمه ده چې ښوونکي دزده کوونکو سره دپروژي په ډول هم کار وکړي.

داسلام مقدس دين 1400 كاله دمخه بشر ته لارښوونه كړېده چې ماشومان دژوندانه په كار كې شريك كړي چې له محيط څخه زده كړه وكړي ترڅو په راتلونكي كې ژوند ته آماده شي. په دې ډول د ټولنې غړي داسې وروزل شي چې په خپل ماحول كې په خوشحالي، روغتيا، سوله، امن او برياليتوب ژوند وكړي او په څه ډول عاداتو، آدابو، اخلاقو، پوهې، فضايلو او مهارتونو كې سمبال شي چې په كور، كلي او ټولنه كې په برياليتوب سره ژوند وكړي. دا هغه وخت صورت موندلي شي چې زده كوونكي دژوندانه داصلي پديدو سره په تماس كې وي. دا كار دپروژې دميټود په ذريعه ښه صورت نيولي شي.

دپروژې ميټود په زده كړه كې په فردي او ګروپي ډول تطبيق كيداي شي. ددې ميټود په واسطه دژوندانه حقيقي ستونزي پيژني او دهغو دحل لپاره له ټولنيز كار څخه ګټه اخلي. په دې ميټود كې زده كوونكو ته په ګروپي يا انفرادي ډول يوه پروژه ورکول كيږي. هغوي په دې پروژه باندې په ګډه يا انفرادي توګه كار كوي. دوي كولاي شي دپروژې دترسره كولو په كار كې دښوونكي څخه پوښتنې وكړي ښوونكي بايد هڅه وكړي چې په ګروپي ډول پروژه كې ټول زده كوونكي په مناسبه توګه فعاله برخه واخلي او يو تعداد زده كوونكي مايوس او بي كاره پاتي نشي. ښوونكي بايد زده كوونكي وپوهوي چې څه ډول كارونه سرته ورسوي، دپروژې هدفونه ورته واضح كړي چې مطلوبه نتيجه په لاس راوړي. پرته له دې به د زده كوونكو لپاره دتفريح اوساعت تيرۍ معناوړي. ددې ميټود يوه ګټه داده چې دزده كوونكو داستدلال قوت زياتيږي ځكه چې هغوي دخپل سرته رسيدلي كار څخه دفاع كوي او دنورو قناعت حاصلوي.

۱۱. دعملي کار ميټود Practical work method: دا روش لومړي

ځل جان ديوې په كار يو وړ او ويويل چې يو پروګرام هغه وخت دارزش وړ دي چې عملي جنبه ولري او د انسان په ژوند كې ګټور تمام نشي او هغه خوشحاله وساتي.

داهم باید په ګوته کړو چې دښوونې او روزنې هدف یوازې دعلم ترویج ندي بلکه واقعي هدف یې هغه دي چې دهغه په ورځني ژوند کې ګټور تمام شي.

جان دیوې په دې عقیده وړ چې عمومي تعلیمات داجتماعي دردونو دوا دي، نو دښوونځي پروګرام باید داسې جوړ شي چې ښوونځي دیوې ټولنې رول ولري او په ټولنیزو فعالیتونو کې فعاله برخه واخلي. دښوونځي کار باید دمعوماتو زرق کولو نه وي بلکه دسامان، الاتو جوړول او په مختلفو طریقو سره دهغوي استعمال په طبیعت کې خپله دنده وېولي. په دي ډول زده کوونکي دفعالیت مرکز ګرځي. دهغوي عضلي، سترګې، غوږونه او احساسات یې په کار وړل کېږي.

دعملي میتود په تدریس کې مشق او تمرین، تجربوي او لابراتواري کارونه شامل دي نو ځکه عملي کارونه دانفرادي او ګروپي کارونو په شکل ترسره کېږي. څرنگه چې دګروپي کار میتود دمخه ذکر شويدي نو دلته به یې دتکرار ضرورت نه وي. خو انفرادي کارونه داسې یو میتود دي چې ددرسي وسیلو او موادو په موجودیت کې زده کوونکي په انفرادي توګه مصروف ساتل کېږي. ترڅو زده کوونکي پکې پخپله فعاله برخه واخلي. په هر صورت دامیتود دوه عمده نیمګړتیاوي لري.

— ډیر وخت ته ضرورت لري.

— دتدریس په دي میتود کې زده کوونکي په کافي اندازه زده کړه نشي ترسره کولای په داسې حال کې چې دښوونې او روزنې اساساتو توقع وضع شوي وخت وي.

12. دمختلفو ټولګيو دتدریس میتود Multigrade teaching method:

زمونږ په هیواد افغانستان کې دډیر پخو زمانو څخه راپدې خوا ښوونه اوروزنه د لومړي ټولګي څخه ترلوړو تحصیلاتو پورې په وړیا توګه ترسره کېږي چې دلومړنیو ښوونځیو روزنه نه یوازې چې وړیا ده بلکه اجباري هم ده. خو عصري ښوونه او

روزنه ډیره سابقه نلري. عصري ښوونه او روزنه د امير شيرعلي خان دسلطنت په دوره کې پيل شوې ده او دامير حبيب الله په دوره کې يې پراختيا وموندله چې وروسته يې دامير امان الله خان په دوره کې عامه بڼه غوره کړه او دمحمد ظاهر شاه په وخت کې ښوونې او روزنې دټولنې پام ځانته راواړاوه ځکه چې دزده کړې ارزښت ورځ په ورځ زياتيده. دېلي خوا څرنگه چې افغانستان دملگرو ملتونو غړي دي نو په ټولو بين المللي چارو کې دهغوي مشورې او وړاندیزونه بايد عملي کړي. په دې اساس دکليوالي ښوونځي په نوم له لومړي ټولگي څخه تر دريم ټولگي پورې پرانستل شو. همدارنگه دکوچنيانو لپاره يې گرځنده ښوونځي جوړ کړل چې دا هم دکليوالي ښوونځيو په ډول وو. کليوالي او گرځنده ښوونځيو دواړه به يو ښوونکي درلود او درې واړه ټولگي به ديو ښوونکي له خوا په ويو وخت کې تدريس کيدل. خو ددې ورستيو کلونو جنگونو دهيواد په ښوونکو کې زيات کموالي رامنځ ته کړ او هيواد دډيرو ستونزو سره مخامخ دي. څرنگه چې ددې کمبود پوره کول ډير گران دي نو لازم دي چې دمختلفو ټولگيو دتدريس تگ لاره او ميتودونه وڅيړل شي او داسي نصاب دښوونې او روزنې په سيستم کې په کار واچول شي چې دښوونکو، زده کوونکو اړتياوې پکې په پام کې ونيول شي. چې دنیکمرغه همدا اوس دښوونکو دروزنې دنوي تعليمي نصاب کې همدغه ټکي ته توجه شويده.

13. تجربی یا نمایشی میتود Demonstration method: تجربی

میتود هغه میتود دي چې دهغي دتطبيق په بهير کې وسيلې او مواد استعمالیږي ترڅو يوه خاصه موضوع عملاً تجربه او نتيجه يې په لاس راشي او زده کړه سرته ورسېږي. دا لاندي هدفونه په پام کې بايد ونيول شي:

- دکومې موضوع حقيقت چې په نظري توگه درک کيداي نشي ښايي دغه ستونزه دتجربې په واسطه حل شي.
- دتجربې په واسطه دښيانو فزيکي او کيمياوي خواص پېژندل کيږي.

- دتجربي په واسطه ژوره پوهه حاصلېږي اوله ذهن څخه ژر نه وځي.
 - دزده کوونکو حرکي حس وده او انکشاف کوي.
 - زده کوونکي دلابراتوار دکار سیستم سره آشنا کېږي.
 - دتجربي په واسطه دشیانو ګټور او غیر ګټور اړخونه پېژندل کېږي.
- په ښوونه او روزنه کې هغه موضوعات چې په شفاهي او نظري توګه تدریس شي ښه نه زده کېږي او هدف نه ترلاسه کېږي. خوکه دځینو خاصو وسیلو او موادو څخه ددغه موضوع ګانو په اړوند کار واخستل شي هم به زده کړه ښه ترسره شي او هم به ژر هدف ته ورسېږو.
- داسې فکر ونشي چې دا تجربې یوازې په لابراتوار کې امکان لري بلکه په آسانی سره هم ترسره کېدای شي دمثال په توګه دشیانو دانقباض او انبساط موضوع، هوا وزن لري دیوې ساده پوځنیو په واسطه زده کوونکو تجربه کولای شي پوځنۍ راواخلي دنري لږګي په دوه څنډو کې دتار په واسطه ونښلوي چې له هغې څخه تله جوړه شي. بیا دواړه پوځنۍ وپړسوي او خولې یې وتړي. نو کله چې تله جګه کړي لیدل کېږي چې دواړه پوځنۍ یوشان وزن لري. بیا یوه پوځنۍ دستې یا اغزي په واسطه سورۍ کړي چې لږه هوا ورڅخه ووځي. ګوري چې دتلې دا خوا سپکه او بله خوا یې درنېږي. په دې توګه ثابتېږي چې هوا وزن لري.
- دا میتود دزده کړې یوه ښه طریقه ده ځکه چې ټول زده کوونکي پکې ونډه اخلي او دعملي سیستم ښه غوره کوي.

0. دکوچني درس میتود Micro teaching method: په 1963م

کال کې دمتحده ایالاتو په سټنفورډ پوهنتون کې دمایکرو ټیچینگ مفکوره منځ ته راغله. دتدریس دا میتود دیو ګروپ څېړونکو له خوا چې Alex, Dwinght, Rayan, Kevin نومیدل، رامنځ ته شوه. کوچني درس هغه درس ته وايي چې دتدریس په وخت کې د زده کوونکو شمیر راکم شي

او دتدریس په ځانگړو سلوکونو باندې متمرکز شي او تدریس آموز په کنترول شوي شرایطو کې تدریس آموزي ترسره شي په لنډه توه کوچني درس دتدریس هغه میتود دي چې دهغي له مخي دتدریس دټولو اړخونو اندازه راکمپري نو ځکه ورته کوچني تدریس وايي.

په کوچني تدریس کې دزده کوونکو شمیر 5 څخه تر 10 پورې وي او تدریس آموز خپل درس له 5 دقیقو څخه تر 10 دقیقو پورې په گروپ کې وړاندي کوي. که دگروپ شمیر له 3 څخه تر 4 پورې وي نو په دې صورت کې دټول گروپ تدریس دتمرین لپاره له 20 څخه تر 25 دقیقو پورې وخت نیسي چې مجموعاً تر 30 دقیقو پورې وخت ته رسیږي.

په کوچني تدریس کې فیډبیک دویډیو کمرې په واسطه ترسره کیږي خو په هغه هیوادونو کې چې دا شرایط نه وي دنظارت کوونکو په واسطه دا دنده پرمخ وړل کیږي. که چیرې کوچني درس په ویډیو کې تایپ شي ویډیو دتجربې په توگه کارول کیږي. تدریس آموز خپل درس په تلویزیون کې گوري، درس بیا تکراروي ترڅو ښودل شوي مهارتونه تمرین او تکرار شي. دکوچني درس لپاره ځانگړي مهارتونه موجود دي چې دهغي په رڼا کې مدرس خپل درس تر سره کوي.

دکوچني درس مهارتونه:

- ازماينېتي پوښتنې كول.
- يومشوق څخه كار اخستل.
- تقويه كول.
- غير لفظي اشارې په كار اچول.
- موضوع بايد دمثال په واسطه روښانه شي.
- دگډون کوونکو تشويقول.
- ددرس دموضوع په هکله توضيحات ورکول.

- له تورې تختې څخه کار اخستل.
- نتیجه گیری کول.
- تدریس پای ته رسول.

15. استقرایی او قیاسی میتود Deductive and inductive method

استقرایی میتود او همدارنگه قیاسی میتود دوه عملي میتودونه دي چې دپخوا راهیسې په طبیعي علومو کې پوهانو له خوا استعمالېږي او اوس هم ورځنې کار اخلي. قیاسی میتود ددې لپاره په کار اچول کېږي چې دپدیدو په هکله عمومي یا کلي قوانین ترلاسه کوي. دا میتود لږ څه پیچلي دي ځکه چې دا دلورې سويي او څیړونکو دنده ده چې مسألې تحقیق او تجربه کړي. او په همغه موضوع کې یو کلي قانون ترلاسه کړي ددې میتود پیروان په دې عقیده دي چې له کل څخه به مسأله پیل او جز ته به هدف تقیوي خو په استقرایی کې لومړي جزء څیړي او بیا کل دښوونې او روزنې پوهان دغه دواړه میتودونه دزده کړې په عملیه کې په ډیره ساده او آسانه توګه په کار اچوي خو دلته هم دښوونې او روزنې پوهان په دوه ډوله ویشل کېږي یوه ډله یې وایي چې که تدریس له جزء څخه پیل او کل خواته تدریس تعقیب شي ښه زده کړه ترسره کېږي. ښوونکي او زده کوونکي ژر او آسانه هدف ته رسوي. او بله ډله په دې عقیده ده چې که د تدریس موضوع له کل څخه پیل او جزء خواته تعقیب شي زده کړه ښه صورت نیسي.

په تدریس کې د استقرایی میتود مثال دادي چې ښوونکي لومړي زده کوونکو ته توري لکه الف، ب، ت، ث، تر پایه پورې درس ورکوي او بیا کلمې او جملې ورته تدریس کوي په دې صورت کې ښوونکي په خپل درس کې دجزء څخه د کُل په لورې تدریس کوي.

خو که ښوونکي زده کوونکو ته توري په کلمه کې درس ورکړي په دې صورت کې ښوونکي له قیاسی میتود څخه کار اخلي دمثال په توګه دجال په کلمه

کې د (ج) دتوري له نورو درسي کلمو کې دنورو تورو تدريس گڼل کېږي په دي ډول تدريس کې له کل څخه جزء ته تدريس صورت نيسي.

16. دتکرار (مشق او تمرين) میتود Repeat and practice method

تکرار په لغت کې بیا کول، دوهم ځل خبري کولو، یو عمل څوځلي ترسره کولول ته وايي او دښوونې او روزنې په اصطلاح کې دښوونکي سره یوځای یو مطلب دوهم ځل بیانولو او یادا چې بي دمفهوم له درک کولو څخه دښوونکي په پيروي دیوعمل اجرا کولو ته تکرار وايي.

مشق او تمرين په لغت کې په کار کولو، لیکلو کې دورزش او جتکتيا په معني دي او دښوونې او روزنې په اصطلاح کې له هغه روش څخه عبارت دي چې په هغي کې زده کوونکي دتکرار څخه وروسته یوه موضوع حافظي ته سپاري او بيايې مفهوم تحليل او تجزيه کوي. په بل عبارت مشق او تمرين له هغه میتود څخه عبارت دي چې کله ښوونکي ددرس موضوع زده کوونکو ته معرفي کوي هغوي ورباندي فکر کوي او بيا دتکرار څخه وروسته یې حافظي ته سپاري. په دې معني چې ښوونکي لومړي یوه موضوع زده کوونکو ته معرفي کوي، زده کوونکي چې هغه ويني فوراً ورباندې فکر کوي او دځواب ورکولو په وخت کې امکان لري چې زده کوونکي ډیرې غلطې گاني وکړي. دا غلطې هغه وخت اصلاح کېږي چې مشق او تمرين صورت ونيسي يعني په دي میتود کې دا مرحلي په پام کې نیول کېږي:

1. د فکر کولول مرحله: لومړۍ مرحله چې د فکر کولو مرحله ده ددرس

دموضوع دمعرفي څخه وروسته ورباندې فکر کېږي په دي مرحله کې غلطۍ ډیرې وي او هغه وخت اصلاح کېږي چې مشق او تمرين ترسره شي.

2. د اصلاح کولو مرحله: په دې مرحله کې د لومړۍ مرحلې غلطې دمشق او تمرین له لارې اصلاح کېږي. د زده کوونکو په ذهن کې دا اطمینان پیدا کېږي چې اوس د درس پر موضوع پوهیږم.

3. د په کار وړنې مرحله: هغه اطمینان چې د دوو مخکینو مرحلو څخه ترلاسه کېږي زده کوونکي کولای شي چې هغه نورو ته اظهار او په کار یوسي. په دې مرحله کې سهوې او خطا نه وي. د یو مثال په ښودلو سره نور مثالونه هم حل کولای شي.

مشق او تمرین د لیکلو په شکل (لغتنه او په ریاضي عدونه) ویل (په کراره او یا په لوړ آواز) په انفرادي او ډله ایز شکل اجرا کېږي. ددې تطبیق په لومړنۍ دوره کې نظر ثانوي او لوړو تحصیلي موسسو ته زیات مهم دي. څرنگه چې تکرار یو ډول تمرین دي نو باید د 5 دقیقو څخه زیات نه وي ځکه چې په زده کوونکو کې دسترټیا سبب ګرځي. او ښوونکي دهغي استعمال په وخت کې باید داتګي په پام کې ونیسي.

1. ښوونکي باید زده کوونکو ته هدایت ورکړي چې څنګه مشق او تمرین وکړي. که ډله ایز کار وي نو ښوونکي هغوې باید دنظارت لاندې ونیسي. که کوم زده کوونکي کار نکوي باید دهغه توجه کار کولو ته راواړوي.

2. مشق او تمرین په جزي توګه ترسره نشي بلکه دهغوې ذوق او علاقه په پام کې ونیول شي.

3. دا روش زیاتره په حفظي مضمونو او ژبه کې په کار وړل کېږي مثلاً ښوونکي دریاضي او ساینس په مسائلو شاید دتمرین له روش څخه کار واخلي چې زده کوونکي ته دیادولو په برخه کې مرسته وکړي.

17. ښوونکي ددرسي فعاليت دمرکز په توگه: دتدريس په میتودونو او تخنیکونو کې چې ښوونکي زیات فعال وي او اکثره درسي فعالیتونه دښوونکي په واسطه ترسره کېږي. زده کوونکي یوازي اوریدونکي، لیدونکي او اخستونکي وي او نور فعالیتونه په کمه اندازه کوي. یعنې ښوونکي اکثره وختونه دتدريس په عنعنوي میتودونو لکه کتاب لوستل، حافظې ته سپارل، لکچر، مشق او تمرین او دعادت په اساس دښوونکي په واسطه ښودل شوې مباحثه باندې تکیه کوي او زیات کار ورځینې اخلي نوځکه ورته په ښوونکي دتمرکز تدريس میتود وايي. په دې میتود کې زده کوونکي یوازې داخستونکي په توگه رول لوبوي او غیر فعال وي او په زده کړه کې په ټیټه درجه برخه اخلي چې دا په حقیقت کې ددې میتود برملا نیمگړتیا ده. دښوونې او روزنې متخصصین په دې عقده دي چې دزده کړې په عملیه کې هرڅومره چې زده کوونکي زیاته برخه اخلي په همغه اندازه زده کړه ښه ترسره کېږي.

دښوونې او روزنې پوهان دامنې چې هر میتود په خپل وار سره او خپل ځای کې گټور دي. ښوونکي دخپل مهارت او ابتکار په واسطه کولای شي چې نور میتودونه دټولگي دتدريس میتودونو (دټولگي دتدريس میتودونه: په ښوونکي متمرکز میتود او په زده کوونکو کې متمرکز میتودونه څخه عبارت دي) سره یوځای کړي او دموافقت درجه یې لوړه کړي. نن ورځ دښوونې او روزنې پوهان هڅه کوي چې دماهوراو مسلکي ښوونکو په واسطه دغه میتودونه په هغو میتودونو تبدیل کړي چې زده کوونکي پکې دفعالیت مرکز وي.

18. زده کوونکي ددرسي فعاليت دمرکز په توگه: هغه میتودونه چې زده کوونکي په کې دفعالیت مرکز وي او په عملي او تجربوي ډول زده کړه پکې کوي، ډیر زیات دي. په دې میتودونو کې ښوونکي دیولاربښود او همکار په ډول عمل کوي. دپوهې دانتقال کوونکي په توگه برخه نه اخلي. په دې میتودونو کې زده

کوونکي اکثراً دښوونکي په مشوره پخپله دکار پلان جوړوي او په خپله عمل او ابتکار کوي.

ددغه میتودونو په کار اچولو سره دزده کوونکو زیات حواس په کار لویږي او هغه نظریه پیاوړې کوي چې وایي (هرڅومره چې دزده کوونکو زیات حواس په کار واچول شي زده کړه ښه صورت نیسي) رول پلي فکري مشورې ، دواوړې غونډاړي، دمباحثې کوچنۍ گروپونه، پروژه، لوبې او پېښې کول، عملي کار او داسې نور. خو بیا هم دا باید ووايو چې ښوونکي پوه، ماهر او مسلکي نه وي یو ښه متوثر میتودهم په ښه توگه نشي کارولای. نو ښه خبره داده چې ښوونکي په ښه توگه وروزل شي ترڅو دزده کړې عملیه گړندی شي او ښه زده کړه ترسره شي. که زده کوونکي څه واورې هغه به ورڅخه هیر شي، که څه وگوري هغه به یې یادوي خو کولای به یې نشي او که هرڅه په خپله وکړي هم به په هروخت کې په یادوي اوپه کولو به یې هم قادر وي. په حقیقت کې دښوونې او روزنې اصلي هدف همدا شي دي چې زده شوي شیان وکارولي شي.

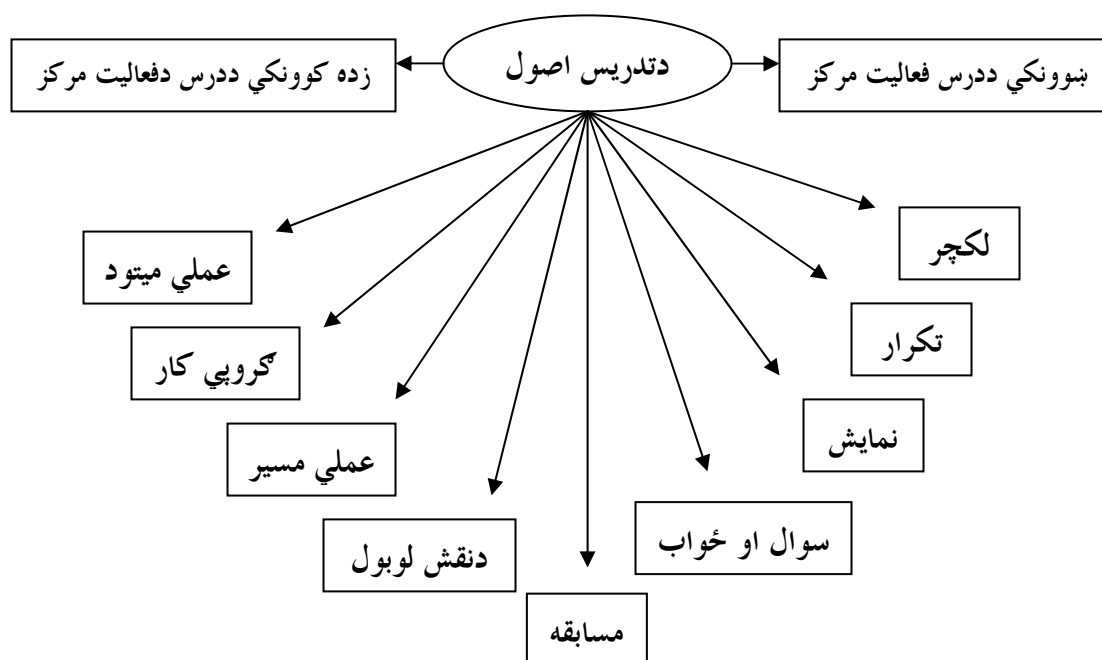
داوسنی او پخواني تدریس ترمنځ توپیر

زده کوونکي فعالیت مرکز نوي میتود	ښوونکي فعالیت مرکز پخوانی میتود.
1. زده کوونکي په انفرادي توګه فعال وي او کار کوي، خپل نظريات، احساسات، تجربې، ضرورتونه او دکار ګټې اظهاروي او هغه عملي کوي.	1. ښوونکي ټول معلومات (پوهه او علم) دځان سره لري او زده کوونکي په یو ډول پوهوي.
2. ښوونکي یوازي دلار ښود حیثیت لري او هدايات ورکوي. ټول کار زده کوونکي کوي.	2. زده کوونکي په هېڅ نه پوهیږي او زده کړه په غیر فعال ډول هغوي ته انتقالیږي.
3. ټول فعالیتونه زده کوونکي ترسره کوي.	3. یوازي ښوونکي فعال وي او درس ورکوي.
4. دزده کوونکو په دماغ کم فشاروي او دمثالونو په واسطه موضوع درک کوي.	4. دزده کوونکو په دماغ زیات فشاروي او د موضوع په اړه زیات مثالونه نه ورکول کیږي.
5. دتدریس په نوي میتود کې موضوع دیو تصویر په شکل روښانه کیږي او وروسته دهغي په هکله مضمون جوړیږي او داکار دزده کوونکو په واسطه صورت مومي، په میخانیکي ډول نه وي او زده کوونکي پکې پوره برخه اخلي.	5. په دې ډول تدریس کې مطلب او موضوع په میخانیکي (یادونې) توګه دښوونکي له خوا د کتاب یا کاغذ له مخې ویل کیږي او ټول زده کوونکي یې کاره ناست وي وروسته یوزده کوونکي لښته پلاس ولاړوي او نور یې تکراروي.
6. ښوونکي منظم درسي پلان لري، ددرس په اړه یې لازم او ضروري مواد	6. ښوونکي منظم درسي پلان نه لري، ضروري درسي مواد یې نه وي آماده

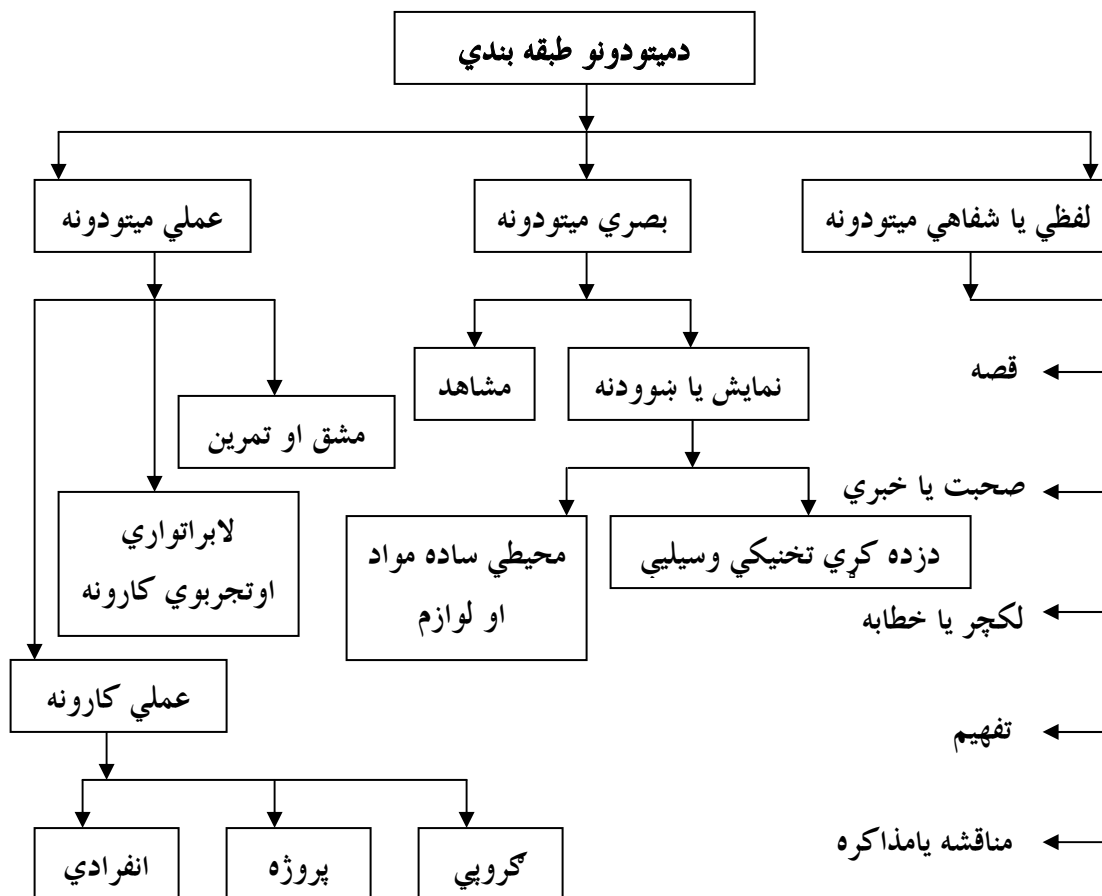
په کاروړي. دمخه امانه کړي او په خاصه طریقه یې نه وي. کړي، کوم خاص نظم او ترتیب هم موجود نه وي.	
7. زده کوونکي فعالیت مرکز وي او زیات فعالیتونه هغوي ترسره کوي.	7. ښوونکي فعالیت مرکز وي او زده کوونکي ته ددرسي فعالیت لپاره کم وخت هم نه ورکول کیږي.
8. په زده کوونکو کې ویره موجوده نه وي درس په میخانیکي توګه نه زده کوي	8. په زده کوونکو کې ویره موجوده وي او په میخانیکي توګه درس زده کوي.
9. زده کوونکو ته د مثالونو سره نوي طریقي ویل کیږي او دوي ته د تجربو انتقال ترسره کیږي.	9. زده کوونکي له تجربو څخه نه خبریږي.
10. زده کوونکو ته کمه تشریح ورکول کیږي او زیات کار په عملي توګه صورت مومي.	10. زده کوونکو ته زیاته تشریح ورکول کیږي او عملي کار کم صورت نیسي.
11. ښوونکي ته دارزش وړ داده چې زده کړه څومره ښه ترسره کیږي او زده کوونکو ته دښی زده کړې لپاره موقع ورکول کیږي.	11. که زده کړه ترسره کیږي او که نه، ښوونکي ته ارزښت نه لري. ښوونکي درس ورکوي او پرمخ ځي.
12. زده کوونکو ته کم موضوعات ویل کیږي هغوي خپله فکر کوي او څه زده کوي.	12. زده کوونکو ته زیات موضوعات ورکول کیږي او هغوي یې حفظ کوي چې کمزوري زده کوونکي دا کار نشي کولای.
13. زده کوونکي یوازي نه وي بلکه دیوبل سره مشترک کار کوي.	13. زده کوونکي آرام ناست وي او داوړیدونکي اولیدونکي مثال لري.

په دې ډول ښوونکي بايد خپل درس داسې عيار کړي چې په هغې کې زده کوونکي زياته برخه واخلي او فعاليت وکړي. دتدريس دهغه ميتود څخه کار واخلي چې زده کوونکي ژر هدف ته ورسوي اوزده کوونکي هغه وخت ژر هدف ته رسيږي چې دهغوي ټول حواس فعاله او په کار واچول شي يعني دټولو درسي فعاليتونو رول زده کوونکي اجرا کړي او ښوونکي ديو کنترولر يا لارښود رول ولوبوي.

په لاندې دياگرام کې چې په هغې کې ښوونکي دمرکز فعاليت دي او قدم په قدم زده کوونکي دفعاليت مرکز ګرځي تاسو ته ښودل کېږي.

په دې ډول په لاندې دياگرام کې د لومړنيو ښوونځيو دتدريس مروج، موثر او ساده ميتودونه طبقه بندي شويدي.

د تدریس په اصولو کې درسي پلان اساسي جزء دي نو درسي پلان په هکله معلومات ترلاسه کول ضروري کار دي.

درسي پلان Lesson plan

ټولو ته څرگنده ده چې الله (ج) له حده زيات نعمتونه بشر ته ورکړيدي څه چې په دنيا کې محسوس کېږي داټول دانسان دژوند لپاره دي چې په سمه لاره کې يې په کار يوسي. انسان ته يې عقل، شعور او پوهه ورکړيده هغه څه چې دته ګټور تمامېږي په ښه ډول يې وکاروي. انسان چې کوم کارونه سرته رسوي نو حتماً يو هدف او مقصد لري. ددي لپاره چې هدف ته په برياليتوب سره ورسېږي فکر کوي او لارې چارې لټوي ترڅو ديوې منطقي نقشي او طرحې له مخې خپل کارونه پرمخ يوسي او خوارې يې عبث ولاړه نشي. دغه طرح او نقشي ته پلان وايي. په هر کار کې پلان ته اړتيا ده خو په تدريس کې پلان له بلې هرې موضوع څخه زياته ګټه او اهميت لري ځکه ښوونه او روزنه دټولو پرمختياوو بنسټ ګڼل کېږي.

مخکي له دې چې ددرسي پلان په هکله څه ووايو بايد درسي پروګرام وپېژنو. درسي پروګرام: درسي پروګرام داسې يوه نقشه ده چې دلورې مقاماتو له خوا دښوونې او روزنې دمتخصصينو له خوا دنړۍ دپروګرام په رڼا کې تثبيت او د عملي کيدو لپاره خپلو مربوطه ښوونځيو او موسسو ته ليږل کېږي. ښوونځي او موسسي دهغي په رڼا کې خپل مهال ویش جوړوي. ددې درسي پروګرام نمونه په دي ډول ده.

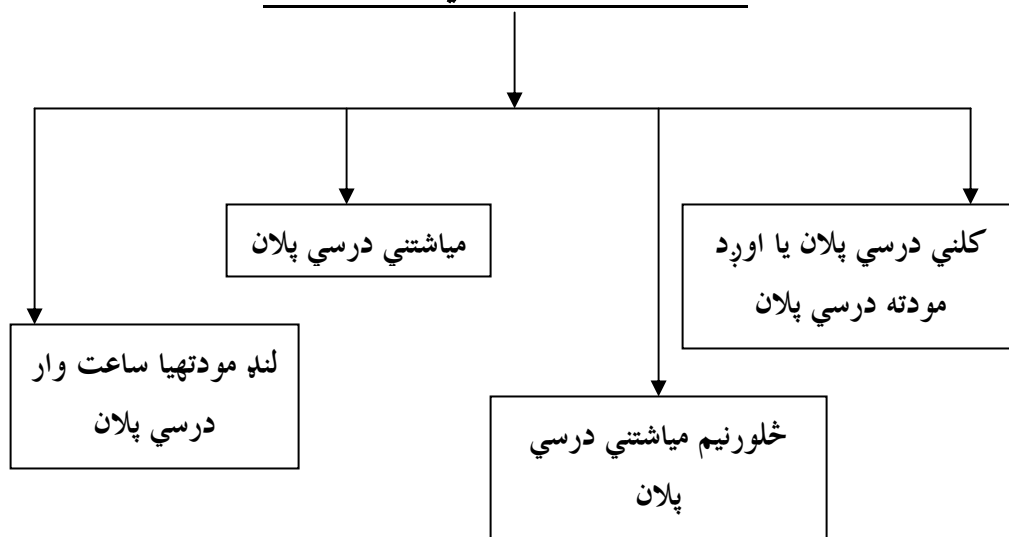
دمثال په ډول دلومړنيو ښوونځيو درسي پروگرام:

ګڼه	ټولګي مضمونونه	اول	دويم	درېم	څلورم	پنځم	شپږم	ملاحظات
1	قرآن کریم	4	4	4	4	4	4	
2	اسلامي ثقافت	4	4	4	4	4	4	
3	پښتو	6	6	6	6	6	6	
4	رياضي	6	6	6	6	6	6	
5	تاريخ/اجتماعيات	.	.	.	.	.	.	
6	جغرافيه	.	.	.	.	3	3	
7	ساينس				3	3	3	
8	انګريزي E		4	4	4	4	4	
9	دري		3	4	4	4	4	
10	رسم	1	1	1	1	1	1	
11	خط	2	1	.	.	.	.	
12	سپورت	1	1	1	1	1	1	
مجموعه		24	30	30	36	36	36	

پلان plan: پلان يوه فرانسوي کلمه ده چې په لغت کې سنجولو، طرح کولو، نقشه کولو، فکر کولو خيال کولو او تصميم نيولوته وايي او په اصطلاح کې ديوې ذهني پيش بيني شوې نقشې څخه عبارت دي چې ديو کار داجرا کولو لپاره د هغې فعاليتونه تنظيموي. همدارنگه دښوونې او روزنې په ساحه کې دفعاليتونو ډولونه هم ډير زيات دي نو دښوونکي لپاره چې ددې فعاليتونو لارښوددي، لازمه ده چې

دښوونې او روزنې د فعاليتونو د پرمختګ لپاره منظم پلان ولري چې دخپلي وظيفې په سرته رسولو کې ثابت اوسي د بې ثباتۍ او وارخطايي څخه په امن کې پاتې او دخپل تدريس څخه ښه نتيجه ترلاسه کړي. په عمومي توګه درسي پلان دوخت له نظره په درې ډوله دي چې په لاندې دياګرام کې ليدل کېږي.

دوخت له نظره د درسي پلان ډولونه:

اوس دپورتنیو ډولونو څخه هر یو په لاندې توګه تشریح کوؤ.

1. کلني درسي پلان Annual lesson plan: دا هغه نقشه ده چې د یو

مضمون د پروګرام په ټولو موضوع ګانو پورې دارونده چارو دسرتو رسولو لپاره په کار لویږي او د یو تعلیمي کال په موده کې د طرح شوو موضوع ګانو، دوخت تنظیم، د کتاب حجم، ساعتونه او نور ضروري اړتیاوې پکې په پام کې نیول کېږي. دغه پلان د طویلا المده درسي پلان په نامه هم یادوي.

ددې لپاره چې ښوونکي خپله دنده په ښه توګه سرته ورسوي، زده کوونکي وپوهول شي او ښه زده کړه ترسره شي باید دکال په بهیر کې دهرلوست ځاي اووخت ځانته روښانه کړي او دپلان جوړولو په وخت کې دهرلوست په اړوند درسي میتودونه وټاکي، کومکي درسي مواد او نور ضرورت وړشيان آماده کړي، د موضوع ګانو ترمنځ ټینګې اړیکې وساتي، دکال په بهیر کې عمومي رخصتي ګانې، ددرسي ساعتونو شمیر، دټولګي دباندي عملي کتنې، د عملي کارونو ویش او داسې نور دکلیزې له مخې په پام کې ونیسي یعنی دا لاندې ټکي دکلني درسي پلان لپاره پام کې نیول کېږي.

- ښوونکي دنوي تعلیمي کال مهال ویش له مخې دمضمون درسي ساعتونو شمیر دټاکل شوو ورځو سره په پام کې ونیسي.
- ښوونکي ته باید دکال پیل او پای معلومه وي، تعلیمي میاشتي مشخصې کړي.
- ښوونکي باید څلورنیم میاشتې ازموینې، کلنۍ ازموینې، ددوبي، ژمي، دملې او مذهبي ورځو رخصتي په پام کې ونیسي.
- ښوونکي باید دخپلو درسي ساعتونو شمیر دتعلیمي کال په هره میاشت کې مشخص کړي.
- کیدای شي دځینو عمومي، ملي، مذهبي او دښوونکي ذاتي ضرورت درخصتو په وجه دتعلیمي کال ددرسي ساعتونو شمیر زیات یا کم شي.
- ښوونکي دکتاب ټول مخونه په درسي ساعتونو ویشي او دهرې میاشتې لپاره دمخونو شمیر په اړوند ستون کې لیکي.
- بیا دهرې میاشتې ددرسي موضوع ګانو په اړوند درسي کومکي مواد او لوازم ولیکي.
- دښې زده کړې لپاره باید دلوستونو په اړوند ځانګړي میتودونه او طریقي په پام کې ونیسي.

— ښوونکي کولای شي درسي کتاب دمخونو، کلمو يا کرښو له مخي وويشي او په ټاکلې اندازه يې په يو درسي ساعت کې تدريس کړي.

ورځنۍ درسي پلان: څرګنده ده چې ښوونکي کلني، مياشتني او اونيز درسي پلانونه جوړ کړي خو يو ساعته درسي پلان ته هم اړتيا ليدل کېږي. دې يو ساعته درسي پلان ته ورځنۍ درسي پلان وايي. دا پلان له ښوونکي سره مرسته کوي چې دزده کوونکو سره دزده کړې په عمليه کې زياته مرسته وکړي اودزده کړې هدفونه په بريالۍ توګه ترلاسه کړي.

يو ساعته درسي پلان له يوې منظمې امدادګي څخه عبارت دي چې ښوونکي يې دتدريس دمخه ترتيبوي او په درسي ساعت کې يې تطبيقوي. په دې پلان کې دښوونکي فعاليتونه او هم دزده کوونکو فعاليتونه په ګوته کېږي او په دې توګه دښوونکي په تدريس کې زياتې آسانتياوې رامنځ ته کوي. پخوا دا نظر موجود وو چې ښوونه او روزنه يوازي درس ورکول وو او ښوونځي هغه ځاي بلل کيده چې دادرښونه پکې تدريس کيدل. کله چې ښوونې او روزنې پرمخ تګ وکړ دغې نظريې ورو ورو تغير وموند او داسې فکر پيدا شو چې ښوونځي يوازي ددرس ورکولوځاي نه بلکه د فکر کولو، پوهيدلو، پوهولو دځان اونورو په وړاندې دمسئوليت احساسول او داسې نور دزده کړې لپاره زمينه برابروي. دزده کوونکو جسمي، روزني، ذهني، ټولنيزو اوداسې نورو بڼوته وده ورکوي. دښوونکي له خوا لارښوونه، څارنه، تشويق او تحريک صورت نيسي. ترڅو زده کوونکي په خپله فعاليت سرته ورسوي او په خپل ځان متکي شي او په ځان باور پيدا کړي. نو دهمدې دلایلو پر بناء ښوونکي بايد يو ساعته درسي پلان ترتيب او په منظمه توګه يې په ټولګي کې په کارواچوي. مخکي له دې چې د درسي پلان په مختلفو اړخونو بحث وکړو، په کارده چې درسي پلان يو ځل بيا معرفي او بيايې په اهميت خبرې وکړو.

دمخه مووويل چې درسي پلان ديوې منظمې ذهني نقشي او تگلارې څخه عبارت دي چې ديو کار دسره رسولو په اړوند په پام کې نيول شوي وي. په بل عبارت درسي پلان يوه سيستماتيکه طرحه او منظمه لاره ده چې ښوونکي پکې ټول هغه درسي فعاليتونه، چې په يو درسي ساعت کې سرته بايد ورسوي، اټکل کوي او ليکي يې. خو دابايد وويل شي چې درسي پلان دښوونکي يو فردي او مسلکي مهارت دي چې ددي مهارت په درلودلو سره کولاي شي ددرسي پلان څخه دتدريس په عمليه کې ديو مرکزي عنصر په توگه گټه واخلي.

ددرسي پلان اهميت: دښوونې اوروزنې پوهان پلان ته ديو ښه لارښوونکي خطاب کوي ځکه چې کارونه ښه تنظيم او هر کار په خپل وخت دارټياوو سره سم او سرته رسوي او دخپلي دندې دبرياليتوب له کبله مخکې ټول ضرورت وړ مواد او شيان برابروي او دهرې ناڅاپي پېښې رامنځ ته کيدلو اټکل کوي، په لږ وخت کې په آساني او برياليتوب سره هدف لاس ته راوړي.

ددندو ویش پکې موجود وي په دې معنا چې کوم کار بايد ښوونکي وکړي او کوم کار بايد زده کوونکو ته ورکړ شي. په درسي پلان کې دکار دڅارنې او ارزيايې لپاره هم وخت په پام کې نيول کېږي. ددرسي پلان گټې دادي:

— درسي پلان په يقيني ډول دمختلفو درسونو ترمنځ، همدارنگه دمختلفو داسي فعاليتونو سره دموادو اړيکي ټينگوي ترڅو ښوونکي له موضوع څخه بهر نشي او په موضوع حاکم اوسي.

— درسي پلان ښوونکي ته وخت ورکوي چې دفعاليتونو لپاره مناسب ميتودونه وټاکي.

— درسي پلان دوخت له ضايع کيدو څخه مخنيوي کوي.

— درسي پلان له ښوونکي سره مرسته کوي چې درسي فعاليتونه قدم په قدم تعقيب کړي.

- درسي پلان دهري ورځې کار د هدف خواته نږدې کوي او ښوونکي په تدریس کې د تشویش او اندېښنې څخه ساتي.
- درسي پلان د تدریس په وخت کې د درس د موضوع محتویات او وخت، په انډول کې ساتي.
- درسي پلان ښوونکي ته وخت ورکوي چې هر فعالیت په خپل ځای او وخت سره سرته ورسوي.
- درسي پلان ښوونکو ته لارښوونه کوي چې د زده کوونکو سوبه او علاقه په پام کې ونیسي.
- د پورتنیو توضیحاتو څخه څرګندېږي چې درسي پلان د ښوونکي لپاره څومره اهمیت لري ځکه یې له دې څخه تدریسي اهدافو ته رسیدل ګران وي. ښه به داوي چې د درسي پلان مرحلي وپېژنو.

د درسي پلان مرحلي:

۱. د درسي پلان هدف: په هر کار کې د هدف ټاکل ضروري دي. که هدف معلوم نه وي هیڅوک نه پوهیږي چې څه شي، څرنگه، چیرته او دڅه لپاره وکړي. کله چې هدف معلوم وي نو دغه پوښتنو ته ځواب ورکول کیږي. همدارنگه د هدف د لاس ته راوړلو لپاره لارې چارې په کار دي او هدف ته د رسیدلو لپاره لازم دي ټول امکانات په پلان کې ونیول شي. دلوست د هدفونو په اړه باید دوه ډوله هدفونه په پام کې ونیول شي یو یې عمومي هدف او بل یې خصوصي هدف دي چې په لاندې ډول وړاندې کیږي.

الف: عمومي هدف: څرنگه چې هر مضمون د ځانګړي مقصد او هدف لپاره تدریس کیږي نو په ساعتونو او درسي پلان کې عمومي هدف د مضمون په اړوند تعینېږي چې له دغه ځانګړي څخه زده کوونکي د ځان او ټولنې لپاره په راتلونکي ژوند کې ګټه واخلي مثلاً که د څلورم ټولګي د جغرافیه په مضمون کې ابنا او خاکنا تدریس کیږي

نو ددې درس عمومي هدف دادي چې زده کوونکي دجغرافیه دمضمون په مختلفو موضوعاتو پوه شي اودځان او ټولنې په ګټه ورڅخه کارواخلي.

ب: **خصوصي هدف:** ښوونکي باید دلوست موضوع په غور سره ولولي او دموضوع دمتن څخه هدفونه وټاکي ترڅو زده کوونکي دغه مطالب له دې درس څخه زده کړي چې همدا خصوصي هدفونه دي مثلاً که دالف (1) توري درس ورکوي او دالف دتوري له تدریس څخه زموږ خصوصي هدف داوي چې زده کوونکي دالف دتوري نوم، غږ او شکل وپېژني اوویویلاي شي او هم یې ولیکلای شي نو دتدریس څخه وروسته ګورو چې هدف ترلاسه شوي او که نه؟

که دجغرافیه په مضمون کې هدف ابنا او خاکنا وي نو ددرس خصوصي هدفونه دادي.

- زده کوونکي دابنا او خاکنا درس دکتاب له مخي ولوستلي شي او هغه بیان او تشریح کړي.
- زده کوونکي په نقشه کې ابنا او خاکنا وښودل شي.
- زده کوونکي داوبو او خاورو څخه ابنا او خاکنا جوړه کړای شي.
- زده کوونکي دابنا او خاکنا نقشه جوړه کړای شي
- زده کوونکي دابنا او خاکنا مثالونه ورکړای شي.

1. **درسي کومکي مواد:** کله چې ښوونکي دموضوع هدفونه وټاکي له دې وروسته ښوونکي هڅه کوي درسي مواد په کار واچوي ترڅو هدف په آسانی سره لاس ته راشي. کیدای شي هدفونه دوه، درې یا زیات وي نو ښوونکي باید دهر هدف لپاره ځانګړي مواد برابر کړي. ددرسي موادو دبرابرولو په وخت کې ښوونکي باید دموادو دبرابرولو امکانات په پام کې ونیسي. که دځینو موادو دبرابرولو امکانات نه وي په دې صورت کې باید له مودل، تصویر یا کومې بلې وسیلې څخه کار واخلي.

۲. د تدریس د میتود ټاکل: کله چې ښوونکي درسي مواد او وسیلي برابرې کړي نو د ښوونکي بله مهمه دنده د درسي میتود ټاکل دي. ځکه چې میتود د هدف د لاس ته راوړلو او هم درسي موادو د استعمال په اړوند ټاکل کېږي. باید داسې میتود په کار واچول شي چې د هدفونو په لاس ته راوړلو کې کومک وکړي. ښوونکي پورتنی موضوعات باید د درس څخه دمخه سرته ورسوي او بیا ټولګي ته ولاړ شي.

۳. د تدریس د تطبیق او فعالیتونو مرحلې: که څه هم دا مرحله دمخه په شرح توګه ذکر شویده خو موږ یې بیا هم په لنډه توګه یادونه کوو.

الف: هڅونه: په دې مرحله کې په زده کوونکو سلام اچول، د ټولګي تنظیم، د تیرې ورځې د کورني کار لیدل او اصلاح کول، د تیرې ورځې د درس پوښتنه کول دي. د دې فعالیتونو هدف دادي چې د زده کوونکو ذهن او فکر وهڅوي، ذهنونه ته یې تمرکز وکړي او د زده کړې لپاره یې چمتو کړي.

همدارنګه که ښوونکي وکولای شي د ځینو پوښتنو له لارې په غیر مستقیمه توګه د زده کوونکو په واسطه موضوع ته داخل شي او بیا عنوان پرته ولیکي داهم د زده کوونکو په هڅونه او تشویق کې مهم رول لوبوي.

ب: پرموضوع کار کول: په دې مرحله کې په متن او موضوع کار کېږي داسې چې په هغې کې د ښوونکي او زده کوونکي فعالیتونه جلا او مشخص شوي وي. د درسي کومکي مواد او ټاکل شوي میتودونو په استفاده تدریس داسې ترسره شي چې زده کوونکي پکې زیاته برخه واخلي.

ج: مشق او تمرین: دا مرحله دنوي درس د ښه پوهیدلو لپاره ده چې زده کوونکي پکې د موضوع په اړه مشقونه کار کوي. ګروبي کارونه هم په دې مرحله کې ترسره کېږي.

د: ارزښاتي او کورني کار: دا مرحله هم په زده کړه کې یوه مهمه مرحله ده چې باید د ښوونکي له خوا سرته ورسول شي. د ارزښاتي پوښتنې باید داسې جوړې شي چې نیغ په نیغه دنوي لوست د ځانګړي هدفونو سره اړیکې ولري او ښوونکي وکولای شي

ددې پوښتنو له مخې خپل نوي درکړ شوي درس ارزيايي کړي. دنوي درس له ارزيايي څخه وروسته ښوونکي ته نتيجه لاس ته راځي چې زده کوونکي يې په کوم ځاي کې دي، ښه پرمختګ يې کړيدې، زده کړې ښه صورت نيولي دي او که نه؟ که ښه پرمختګ شوي نه وي نو دځان څخه پوښتنه وکړي چې ستونزه چيرته ده چې زده کوونکي ندي پوه شوي، بايد دحل لاره يې ولټوي.

همدارنگه زده کوونکو ته مناسبه کورنۍ دنده ورکړ شي چې ديوې خوا مشق او تمرين وکړي او دبلې خوا دزده کړې درجه لوړه کړي او هم زده کوونکي دکار کولو سره آشنا او وظيفه شناس شي. داوظيفه دزده کوونکو دسويې سره برابره وي ترڅو هغوي وکولاي شي هغه ترسره کړي.

يادونه: دالف، ب، ج، او د په مرحلو کې وخت مراعات کول ډير اهميت لري ښوونکي ته په کار دي چې هغه مراعات کړي. که يو درسي ساعت 40 دقيقې وي نو ددغو څلورو مرحلو وخت به داسې وي.

الف: دهڅونې لپاره وخت: 3 نه تر 5 دقيقو پوري.

ب: په موضوع کار کولو لپاره وخت: 15 څخه تر 20 دقيقو پوري.

ج: دمشق او تمرين لپاره وخت: 10 څخه تر 15 دقيقو لوري.

د: دارزيايي او کورني کار لپاره وخت 2 نه تر 4 دقيقو پورې.

بايدپه ګوته کړو چې دوخت دا اټکل په څلور واړو مرحلو کې يو دبل سره تړلې دي.

ددرسي پلان نمونې: اوس غواړو په ځينو مضمونونو کې دورځني (ساعتوار) درسي پلان نمونې وړاندې کړو لومړي داجتماعياتو مضمون لپاره يو درسي پلان او بيا درياضي لپاره يو درسي پلان وړاندې کوو.

1. مضمون: جغرافيه	ساعت: دريم
ټولگي: 4	دزده کوونکو شمير: 35 نفره
موضوع: آبناو خاکنا	وخت: 40 دقيقې.

هدفونه:

عمومي هدف: دجغرافيي دمضمون هغه موضوعات چې دڅلورم ټولگي لپاره په پام کې نيول شويدي په ښه توگه زده کړي ترڅو دخپل ځان او ټولنې په اړوند دژوند په بيلا بيلو برخو کې ورڅخه گټه واخلي.

خصوصي هدف: زده کوونکي به ددې لوست په پاي کې

1. آبنا وپيژني
2. خاکنا وپيژني
3. دآبنا اوخاکنا مفهوم دزده کړې څخه وروسته مثالونه وکړاي شي.

گڼه	قدمونه او وخت يې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	درسي میتود	درسي مواد
1	هڅونه وخت: 5 دقيقې	په سلام سره ټولگي ته داخلیدل، دټولگي تنظيم، دغیر حاضرانو زده کوونکو پوښتنه، دتیري ورځې د کورنې کار لیدل او اصلاح کول، دتیر درس ارزیابي، دنوي درس سره دهغي ارتباط او دزده کوونکو له لارې دنوي درس دعنوان پیدا کول.	زده کوونکي خپل کورني کارښوونکي ته داصلاح لپاره وړاندي کوي، دتیر درس په هکله د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکوي. همدارنگه د ښوونکي په مرسته دنوي درس عنوان پیدا کول.	سوال او ځواب، مباحثه	تخته، تباشیر، کتابچه، قلم

گنه	قدمونه او وخت يې	دښوونکي فعاليتونه	زده کوونکو فعاليتونه	درسي میتود	درسي مواد
2	په متن باندې کار کول. وخت: 22 دقیقې	- ښوونکي له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي چې زموږ دني درس عنوان څه شي دي. - ښوونکي نوي عنوان پرتخته لیکي. - ښوونکي وظیفه ورکوي چې ددې عنوان لږه لږه برخه په زده کوونکو ولولي. - ښوونکي چارت خوړندوي او دښکلونو په هکله پوښتنې کوي. - ښوونکي وايي چې دا څه شي دي؟ - ښوونکي وايي چې دا څه شي دي؟ - ښوونکي وايي چې دې نړۍ اوبو دوه وچې بيلي کړي	- زده کوونکي ځواب وايي چې زموږ دني درس عنوان آښا او خاکنا ده . - زده کوونکي هغه گوري - زده کوونکي په خپله خوښه دعنوان لږه لږه برخه لولي. - زده کوونکي تصویرونه گوري او پوښتنو ته ځواب وايي. - زده کوونکي وايي چې دا اوبه دي. - زده کوونکي وايي چې دا وچه ځمکه ده. - زده کوونکي وايي چې دا اښا ده.	سوال او ځواب کتاب لوستل نمایشي سوال او ځواب عملي کار	تخته، تباشیر، کتاب، چارت او نقشه

		خه ورته وايي. – ښوونکي وايي چې نړۍ وچه دوه اوبه سره بيلي کړي خه ورته وايي. – ښوونکي اوس نقشه خوړندوي او زده کوونکو ته يې په نقشه کې ورښی. – ښوونکي درس خلاصه کوي.	– زده کوونکي وايي چې دا خاکنا ده . – زده کوونکي دښوونکي توضيحاتو ته غوږ نيسي او نقشي ته گوري. – زده کوونکي غوږ نيسي او ځان پوهوي.		
3	مشق او تمرين وخت: 10 دقيقې	– ښوونکي زده کوونکي له ټولگي خخه بهر بيايي او زده کوونکي په خو گروپونو ویشي. هر گروپ ته وايي چې آښا او خاکنا دځمکي پرمخ جوړې کړي.	– زده کوونکي په گروپي ډول هر يو ماکنا او آښا جوړوي.	گروپي کار	کتاب نقشه اوبه او خاوري
4	ارزيابي کورني وخت: 3	– ښوونکي پوښتنه کوي چې آښا تعريف کړي	– زده کوونکي آښا تعريفوي. – زده کوونکي	سوال او ځواب	کتابچه

		دقيقي	- بنوونكي پوښتنه کوي چې خاکنا تعريف کړي - بنوونكي پوښتنه کوي چې څوک به ابنا او خاکنا په نقشه کې وښی. - بنوونكي پوښتنه کوي چې دآبنا او خاکنا مثالونه ورکړي.	خاکنا تعريفوي. - يو زده کوونکي آبنا او خاکنا تپه نقشه کې ښی. - مختلف زده کوونکي مختلف مثالونه ورکوي.	
--	--	-------	--	---	--

2. مضمون: رياضي

ساعت: پنځم

ټولگي: 4

دزده کوونکو شمير: 34

موضوع: دهم مخرج کسرونو تفريق

وخت: 45 دقيقې

عمومي هدف: درياضي دمضمون په هغو موضوعاتو چې دڅلورم ټولگي لپاره په پام

کې نيول شويدي په ښه توگه پوهيدل، ترڅو کولاي شي دخپل ځان، کورنۍ او

ټولنې په اړوند دژوند په بيلا بيلو برخو کې ورڅخه کار واخلي.

خصوصي هدف: زده کوونکي بايد ددې لوست په پاې کې:

1. دهم مخرج کسرونو دتفريق په عمليه پوه شي.

2. په ورځني ژوند کې ورڅخه کار واخستلاي شي.

3. زده کوونکي وکولاي شي دهم مخرج کسرونو دتفریق په مفهوم په مقرون، نیمه مقرون او مجرد ډول پوه شي.
4. هغوي وکولاي شي هم مخرجه کسرونه دحسابي عمليي په واسطه تفریق کړاي شي.

ځکه	قدمونه او وخت	دښوونکي فعالیتونه	دزده کوونکو فعالیتونه	درسي میتود	درسي مواد
1	هڅونه وخت: 5-7 دقیقې	په سلام سره ټولگي ته ننوتل، دټولگي نظم برابرول، دحاضری سره دزده کوونکو دشمیر مقایسه، دتیرې ورځې ددرس ارزیابي، دکورني کارلیدل او اصلاح، دنوي درس سره دتیر درس ارتباط او همدارنگه دکسرونو تفریق ته دپوښتنو له لارې راتلل. دشمیر دعددونو دڅلور ځونو عملیو په شان په کسري عددونو کې دڅلور ځونو عملیو پلي کول.	دښوونکي سره دروغې څخه وروسته داصلاح لپاره دکورني کار وړاندې کول، دښوونکي پوښتنو ته دتیر درس په هکله ځوابونه ورکول، دښوونکي دپوښتنو په رڼا کې دنوي درس دعنوان پیدا کول.	سوال او ځواب بحث کول	تخته، تباشیر کتابچه قلم

گڼه	قدمونه او وخت	دښوونکي فعالیتونه	دزده کوونکو فعالیتونه	درسي میتود	درسي مواد
2	په اصل موضوع کار کول وخت: -25-20	- دنوي عنوان يعني دهم مخرجه کسرونو تفریق پرتخته لیکل. - که دوه عددونه جمع شي نو ددې عددونو هر یو په څه نوم یادوي. - دجمع دیو جز دپیدا کولو لپاره د کومې عملیې څخه کار اخستل کیږي. - دا عملیه څنگه سرته رسیږي. - کولای شو چې داعدادو په شان دا عملیه په کسرونو کې ترسره کړو؟	- زده کوونکي عنوان ته گوري. - زده کوونکي وایي چې دجمع داجزاو په نامه یادوي. - دتفریق دعملې څخه کار اخلي. - که دحاصل جمع څخه یو جز تفریق کړو دوهم جز ورکوي. - هو ځکه چې کسرونه هم اعداد وي.	سوال او ځواب نمایشي میتود عملي کار لیکل او لوستل	قلم، کتاب، تخته، تباشیر د کاغذ تریسه چارت

		— بنوونکي يو کاغذ را اخلي او زده کوونکو په واسطه هغه په شپږ برخو ویشي. — څنگه کولای شو چې دا شپږ برخې د کسر په شکل ولیکو. — بنوونکي ددې شپږو برخو څخه دوه برخې یو زده کوونکي ته ورکوي او دا پوښتنه کوي چې دا به په کسر څنگه ولیکو. — بنوونکي پوښتنه کوي چې زما سره څو برخې پاتې شوې. — دا څلور برخې په کسر څنگه لیکلاي شو.	— نور زده کوونکي د خپل ملګري دا عملیه کوي. — زده کوونکي وايي چې $\frac{6}{6}$. — زده کوونکي وايي چې $\frac{2}{6}$. — زده کوونکي وايي چې 4 برخې. — زده کوونکي وايي چې $\frac{4}{6}$.	
--	--	---	---	--

		- بنوونکي پوښتنه کوي چې $\frac{6}{6}$ برخو څخه $\frac{2}{6}$ برخې کمې شي نو څو برخې به پاتې به شي. - دا عملیه څنگه لیکلای شو.	- زده کوونکي وایي چې که د $\frac{6}{6}$ برخو څخه $\frac{2}{6}$ برخې کمې شي پاتې $\frac{4}{6}$ کېږي.		
		- بنوونکي دا عملیه په لنډه توګه بیا تکراروي.	- یو زده کوونکي تختي ته راځي او لیکي $\frac{4}{6} = \frac{2}{6} - \frac{6}{6}$ - زده کوونکي غوږ نیسي او ځان پوهوي		

ګڼه	قدمونه او وخت	د بنوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	درسي میتود	درسي مواد
3	مشق او تمرین وخت: 15-10 دقیقې	- بنوونکي زده کوونکي په 5 ګروپونو ویشي. هر ګروپ ته مختلف شیان ورکوي چې هر	- زده کوونکي د بنوونکي د هدایت مطابق دمقرون څخه نیمه مقرون ته او بیا مجرد حالت	ګروپي کار	مختلف ارزان شیان، قلم، کاغذ او نور

		ته راځي او دتفریق عملیه اجرا کوي.	گروپ به هغه شي په څو مختلفو برخو ویشي او له هغې څخه به څو مختلفي (نظر گروپ ته) برخې اخلي او بیا ور څخه پوښتنه کوي چې څو برخې پاتې شوې. دغه په کسرونو باندې لیکي.		
4	ارزیابي او کروني کار	– په څو زده کوونکو باندې په توره تخته دڅو هم منجرجه کسرونو مثالونه حلوي. – دوه دهم منجرجه کسرونو سوالونه دکورني کار په توگه ورکوي.	– زده کوونکي په نوبت راځي او یو یو سوال حل کوي. – زده کوونکي سوالونه په کتابچو کې اخلي اوبیایي په کور کې حل کوي	لیکل او مباحثه	توره تخته تباشیر، کتا بچه

ددې لپاره چې په ساعتوار درسي پلان کې په ښوونکي متمرکز تدریس او په زده کوونکي متمرکز تدریس په توپيرونو پوه شوه همدي ډول درسي پلانونو څخه یوه یوه نمونه وړاندې کوؤ.

د درسي پلان په ښوونکي متمرکز تدریس:

مضمون: دینیات	ساعت: پنځم
ټولګي: څلورم	ښوونکي: عزیزالله
موضوع: اودس	د زده کوونکو شمیر: 40

هدف:

عمومي هدف: ددې لپاره چې زده کوونکي په اسلامي عقیده، عاداتو، شرعي احکامو باندې پوه شي د الله ﷻ رضا حاصله کړي او په عملي ژوند کې ورڅخه کار واخلي.

خصوصي هدف:

1. زده کوونکي دلوست په پای کې د موضوع په هکله متن ولوستلي شي.
2. د اوداسه په مفهوم پوه شي او په سمه او شرعي توګه اودس وکولای شي.

گڻه	قدمونه او وخت	دښوونکي فعاليتونه	زده کوونکو فعاليتونه	درسي میتودونه	درسي مواد
1	هڅونه وخت: 5-3 دقيقې	په سلام سره صنف ته داخلیدل، روغې کول، حاضري اخستل، او دنوي لوست پیل.	دښوونکي سره دروغې څخه وروسته دحاضري نمونو ته غوږ نیول اوښوونکي ته ځواب ورکول.	لکچر، لوستل غوږ نیول.	کتاب، توره تخته، پاک، تباشیر.
2	په اصل موضوع کار کول. وخت: 35-30 دقيقې	- ښوونکي دوه - درې ځلې لوست لولي. - ښوونکي د اوداسه په هکله معلومات ورکوي. - ښوونکي زده کوونکو ته وايي چې یو یو تن درس ولولي. - ښوونکي کورنۍ وظیفه ورکوي.	- زده کوونکي ښوونکي ته غوږ نیسي او کتاب ته گوري. - زده کوونکي دښوونکي معلومات ورکولو ته غوږ نیسي. - زده کوونکي په نوبت سره د لوست موضوع لولي. - زده کوونکي کورنۍ وظیفه	لکچر، لوستل غوږ نیول.	کتاب، توره تخته، پاک، تباشیر.

		يادداشت کوي.			
3	مشق او تمرین	دا مرحله د دوهمي مرحلي برخه ګرځي			
4	ارزيابي او کروني کار وخت: 5- 2 دقيقې	— بريالي: ته لوست ولوله. — زمري: ته يې ولوله. — احمد: اودس څه ته وايي. — عبدالله: ته ووايه چې اودس څه شي دي.	— بريالي درس تر پايه لولي. — زمري هم دبريالي عمل اجرا کوي. — اودس دلاس اومخ مينځل دي. — عبدالله هم داحمد خبره تائيدوي.	سوال او ځواب	کتاب، قلم، کتابچه

درسي پلان په زده کوونکو متمرکز تدریس:

مضمون: دينيات	ساعت : دريم
ټولګي: 4	ښوونکي: محمد عمر
موضوع: اودس	دزده کوونکو شمير: 45

هدف:

عمومي هدف: داسلامي ټولنې اولاد داسې وروزل شي چې په شرعي حکمونو، اسلامي عقيدې او عادتو پوه شي او دالله (ﷻ) درضا لپاره ورڅخه په عمل کې ګټه واخلي.

خصوصي هدف:

1. د کتاب متن ولوستلي شي.
2. د موضوع په متن پوه شي.
3. په عملي توګه اودس وکولای شي.

ګټه	قدمونه او وخت	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	درسي میتود	درسي میتود
1	هڅونه وخت: 5-7 دقیقې	- په سلام سره ټولګي ته داخلیدل. - د زده کوونکو سره روغې کول، او دهغوي داحوال پوښتنه. - د کورنۍ وظیفې لیدل او اصلاح. - د تیر درس	- د ښوونکي سره دروغې اوداحوال پوښتنې څخه وروسته - د کورني کار وړاندي کول - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول - د ښوونکي دپوښتنو په رڼا	بحث، سوال او ځواب	کتاب، تخته پاک تباشیر.

		ارزيابي اونوي درس سره دهغي ارتباط. کې دنوي او زړه درس ارتباط پيدا کول او دنوي درس عنوان اخستل			
2	په متن کار کول وخت: 20- 15 دقيقې	- دنوي درس په هکله لارښوونه، په ډيرو زده کوونکو لږ لږ متن لوستل - دزده کوونکو څخه دمشکلو الفاظو پوښتل - دزده کوونکو په واسطه دمشکو الفاظو وضاحت - د اوداسه مفهوم پوښتل - زده کوونکي غورځي او لږ لږ متن لولي. - زده کوونکي مشکل الفاظ اظهاروي - زده کوونکي توجه کوي او خپل ملگري خبروته غورځي نيسي - زده کوونکي ځواب وايي	سوال او ځواب بحث، توضيح لوستل او عملي کار.	کتاب، تخته، تخته پاک، تباشير، کوزه، اوبه.	

گڼه	هدمونه او وخت	دښوونکي فعاليتونه	دزده کوونکي فعاليتونه	درسي ميتود	درسي مواد
		- زده کوونکي	- زده کوونکي		

		عملاً اودس کول گوري او بيا په خپله اودس کوي — زده کوونکي لنډيز ته زیاته توجه کوي.	د اوداسه ځاي ته بیول او ښوونکي عملاً اودس وربښی. — دښوونکي په واسطه دلوست لنډيز		
3	مشق او تمرین وخت: 5- 2 دقیقې	— ښوونکي زده کوونکي په گروپونو ویشي — هغه زده کوونکي چې په هر گروپ کې دي او اودس کول یې زده کړي وي توظیفوي چې دگروپ نورو غړو په مخ کې اودس وکړي.	— گروپونه بیل بیل ځانونوته اوبه تیار وي — دخپل ملگري اودس کولو ته توجه کوي اوبیا یې هر یو په خپله اودس کوي	عملي کار	اوبه، لوټه او داوداسه ځاي.
4	ارزیابي او کورني	— څوک به متن ولولي	— ټول شاگردان دلوستلو امادگي	سوال او	قلم، کتابچه

	کار وخت: 2-5 دقيقې	— احمده ولوله — څوک وايي چې اودس څه ته وايي — څوک وايي چې اودس څه شي دي — بي اودسه لمونځ کيږي — څوک کولاي شي — په کورني کار کې ورته وايي چې په خپلو کورو کې وگوري چې مشران موڅنگه ادس کوي او وپوښتي چې اودس دڅه	نښې — احمد متن لولي — شاگردان ځواب ته امدگي ښکاره کوي — زده کوونکي ځواب ويلو ته لاسونه جگوي — زده کوونکي ځواب ته تباري ښکاره کوي — ټول هلکان اماده دي. — زده کوونکي کورني کار ياد داشت کوي	ځواب	
--	-----------------------	---	---	------	--

			لپاره کوي		
--	--	--	-----------	--	--

دپورتنيو درسي پلانونو له مخې ويلاي شو چې په ښوونکي متمرکزتدريس او په زده کوونکي متمرکزتدريس څه توپير لري ديو ښيگڼې او موثريت دبل په پرتله مقايسه کولاي شي.

يادونه: نن ورځ په دي باندې زيات تاکيد کيږي چې زده کوونکو ته دتدريس په فعاليتونو کې زياته ونډه ورکړ شي. هرڅومره چې زده کوونکي زيات فعال دي هغومره ښه زده کړه ترسره کيږي.

کله چې په درس کې زده کوونکي زياته ونډه واخلي نو دې تدريس ته په زده کوونکو متمرکزتدريس يا زده کوونکي دفعاليت دمرکز په نوم يادوي ځکه چې زده کوونکي زيات فعاليتونه سرته رسوي اوښوونکي لارښوونې اوکنترول کوي. خو دا ددې معني نلري چې ښوونکي کوم فعاليت نه کوي او يا لږ فعاليتونه سرته رسوي. که لږ څه په ژوره توگه پام وکړو په دي ډول تدريس کې دښوونکو فعاليتونه او دندې نورې هم زياتيږي ځکه چې که ښوونکي زيات فعاليت ونکړي زده کوونکي په کار نشي اچولي اودفعاليتونو تنظيم هم نشي کولاي. په دي توگه ويلاي شو چې دښوونکو فعاليتونه دهغه ډول تدريس په پرتله چې ښوونکي پکې دفعاليت کوي خوښوونکي دزده کوونکو دفعاليتونو او کارونو لارښوونه کوي اوکومک ورسره کوي ترڅو زده کوونکي زيات کار او فعاليت وکړي او دزده کړې عمليه په ښه او بريالي توگه پرمخ ولاړه شي.

دنيکه مرغه زموږ دتدريس اصلي بنسټ همدا اوس په زده کوونکو باندې متمرکز تدريس دي چې زيات ښوونکي يې په دې ميتودکې دتدريس لپاره روزلي دي.

(پاي)

مأخذونه

1. دتدریس اصول، پوهنوال محمد نادر شاه نیکیار، کابل پوهنتون، 1368هـ ش.
2. رهنمای تربیه معلم، هئیت تربیوي تعلیم اوتربیه، I.R.C، 1990م.
3. پلان گذاري تدریس و پروگرام تدریس اموزي، محمد عالم سالمی، ادلد، همبستگی بلجیم، 1999م.
4. دښوونکو لارښود، دملگرو ملتونو تعلیمي، علمي او کلتوري موسسه، یونسکو، 2001م.
5. اصول تدریس، الحاج سعدالله صاحبزاده، اداره همبستگی بلجیم، 1999م.
6. اصول تدریس، حاجي شیر محمد، I.R.C، 1993م.
7. دتدریس میتودونه او په پرمختللو ټولگیو کې تدریس، دملگرو ملتو تعلیمي او کلتوري موسسه، یونسکو، 2000م.
8. Inductive method on teaching since, Unesco. Regional workshop on methodologies of teaching science in primary level. 1992
9. Education an introduction to educational philosophy and history Mrs. Tanvir Khalid 1990
10. Management of autism spectrum disorders and associated disabilities in schools. Dr S Rama, 2007
11. Reaserach Methods in psychology. John. Y shaughnessy New York. 2003

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library